

ఓ

జగదీశ్వర

చతుర్దశ లక్షణ

సమాలముగా-

ఓ పరవస్తు

శ్రీనివాస భట్టనాథాచార్యులు

అయ్యవారలుఁగారిచేఁ

బరిష్కరింపఁబడి

ప్రకటింపఁబడియె.

Printed By T. Appalacharyulu,

ARSHA PRESS VIZAGAPATAM,

1880

చిం ॥ అథదంవాచ్యం జే యత్వాదిత్యాదౌ సమవా
యితయావాచ్యత్వాభావౌ ఘటవివచనీధ్ధః - వ్యధికరణ భ
ద్రావచ్ఛిన్న ప్రతియ్యుగితాకాభావస్య కేవలాన్వయిత్యాదౌ -
సచైవం ఘటవివ వ్యభిచారః - సాధ్యతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్న ప్ర
తియ్యుగితాకాభావ వద్యుత్తిర్వంహి వ్యభిచారః - సచవాచ్య
త్వాభావస్తాద్యతో ఘటఇతిచేత్తహి తాదృశసాధ్యాభావ
సామానాధికరణ్యాభావ్యాప్తిః - తథాచాప్రసిద్ధిః - ప్రతి
య్యుగ్యవృత్తి శ్చధర్మోసప్రతియ్యుగితా వచ్ఛేదకః - తద్విశిష్టజ్ఞా
నసాధ్యావధీహేతుత్వాత్ - అన్యథానిర్వికల్పవాదసి ఘటోవా
స్తీతిప్రతిత్యావత్తైః గలశశశ్చజ్ఞాభావ ప్రతీతేరసిద్ధిః - శశ
శ్చజ్ఞంవాస్తీ తిరశశశ్చజ్ఞాభావ ఇత్యధః .

దిద్ధిః ॥ సమవాయితయేతి - వాచ్యత్వం యథానసమ
వాయితథాఽగ్రేవత్వతే - ఘటాదిసమవాయితయేత్యధః ఇ
త్యప్యాచుః॥ - ప్రమేయ సాధ్యకేచభావత్వేనాభావానామభా
వత్వేనచభావానాం వహ్నిత్వేన నిర్వహ్నవవృత్తి మాత్రే వృ
త్తిగగనత్వాదినావిరుద్ధ ఘటత్వకటత్వాభ్యాం నిర్వత్తప్రమే
యమాత్రస్యాభావస్ఫులభః .

సనుహరిభాషిక మేవావ్యభిచరితత్వం - తథాహి - యత్ప్ర
మానాధికరణస్సాధ్యతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్న వ్యాకతతావచ్ఛే
దక ప్రతియ్యుగితాకాయావంతోఽభావాః ప్రతియ్యుగి సమా
నాధికరణాస్తత్త్వం - సురవ్రత)వాచ్యత్వాద్యభావవ్యతథాత్వా
వ్యావత్తోహదానమ్ - అతఏవ భూతత్వమూతాత్వోభయ
వాక్ మూతాత్వాదిత్యాదౌ ద్విలాప్యవచ్ఛిన్నాభావస్య ప్రతి
య్యుగి సమానాధికరణత్వేఽపి ఋతత్వ మసౌస్థత్వాద్యభావ
స్యాతథాత్వాన్నాతి ప్రసజ్ఞః - సాధన సమానాధికరణస్యగో
వ్యాద్యభావస్యతత్త్వాభ్యవ్యక్త్యభావస్యచాతథాత్వాత్సా
ధ్యతావచ్ఛేదకేత్వాది - యేనసమృద్ధే సహేతుస్తేనైవతదధి
కరణత్వం బోధ్యం - తేనాత్మత్వే సాధ్యసమవాయేన హేతో
జ్ఞానస్య విషయతయాధికరణే ఘటాదౌ వతామానవ్యసా
ధ్యాభావస్యాతథాత్వేపి సక్షుతిః - వివందకాస్తరేఽపిసంబన్ధ
భేదసంబన్ధసూతోన స్సంబన్ధైర్కృతవివక్షయానిరసనీయః - యా

అది హయగ్రీవాంతముః.

జగదీశ్వరదీధితి వ్యాఖ్యానమ్ -

చతుర్దశలక్షణే.

౧—సన్వీశ్వరేచ్ఛాయాశస్య వాచ్యత్వస్య గుణత్వాదిశుచు
వాచ్యత్వమనామన్వీశ్వరేచ్ఛాయాశస్య వాచ్యత్వమనామన్వీశ్వరేచ్ఛాయాశస్య
వాచ్యత్వమితి - అస్మాచ్ఛబ్దాదయమన్వీశ్వరేచ్ఛాయాశస్య వాచ్యత్వమితి -
విషయత్వం - ఉపాధాత్వం - నానావాచ్యత్వం - సమతాద్యకేచ్ఛాయా
మాత్రీ - అతిప్రసక్తత్వాత్ - తచ్చసకస్యాపిశుచువాచ్యత్వాదిభా
వః - శుచువాచ్యత్వేతి మూలస్య సమవాచ్యకారణతయేర్థ్యర్థ
ఇత్యప్యాముః.

౨—సన్వీశ్వరేచ్ఛాయాశస్య వాచ్యత్వమనామన్వీశ్వరేచ్ఛాయాశస్య
వాచ్యత్వాదావస్యసాధ్యభావస్యప్రసిద్ధావపిప్రమేయవాన్
వాచ్యత్వాదిత్వాది కేవలన్వయిననద ప్రిసిద్ధరసద్ధారాన్తూ
లన్వయస్యసత్వమతః - ప్రమేయేతి - భావత్వేనైతి - భావత్వే
నాభావానామభావ స్వరూప్రిశుభఇత్యన్వయః - సమభావత్వే
నాభావోనాస్తితి ప్రతితిభావన్వైచలభావత్వేనభావోనాస్తితిప్ర
తితిర్భావన్వైచ ప్రియోగిత్వమివ గామాతే సప్రతావతాప్రితి
యమాత్రీ ప్రతియోగితావావ ప్రిసిద్ధరతః - వహ్నిత్వేనైతి -
వహ్నిత్వేన నిర్వహ్నిత్వం నిర్వహ్నిత్వభావస్మలభఇతి యోజనా.
వనుజలేవహ్నిత్వేన ప్రమేయం నాస్తితి ప్రతితిర్వహ్నిత్వా
త్ ప్రతియోగితావావ మవ గామాతే సమప్రమేయసామాన్య
ప్రతితి రూగిక్తమ్ వహ్నియతితాద్యక ప్రతిత్వమన్వత్వాత్ వహ్ని
ప్రతితియోగితాభావావ గామాత్వస్యావశ్యకత్వాదతః - అప
త్తితి - తథాచగగనత్వేన ప్రమేయం నాస్తితి ప్రతితిత్వేనప్రి
మేయసామాన్యప్రతియోగితాభావసిద్ధిః సహితత్వాపిగగనమా
త్ ప్రతియోగిత్వం భావతః ఇతికక్యతేవక్తుం వినిగమకాభావేన
ప్రమేయమాత్రీ ప్రతియోగితత్వాత్ గామాతే బాధకాభావార్థః.

(౨)

జగదీశ్వర చతుర్దశలక్షణామ్.

కాలిక సమృద్ధి నేనగనత్వాదివిశిష్ట ప్రేమయస్య సర్వత్రినాథా
 వసమృద్ధివర్తికదక్షమవృత్తిమాత్రవృత్తితి-తథాచయ్యదృశ
 సమృద్ధి నేనగనత్వాదేర్వృత్తిమిదవృత్తిత్వం తాదృశ సమృద్ధా
 వచ్చిన్న ప్రతియోగితావచ్చేదకతాకో గగనత్వాదినా ప్రేమ
 యసామాన్యభావో వాచ్యఇతిభావః- సమకాలిక సమృద్ధి నేన
 ప్రేమయసాధ్యకేనాధ్యాభావనైవ ప్రసిద్ధిః కార్యాసాచకా
 లిక సమృద్ధి నేనగనత్వేన ప్రేమయంనాస్తి తిప్రతీత్యాన సమృ
 తతి- తస్మిన్సమృద్ధి నేన గగనాదేర్వృత్తిత్వమతేతాదృశ ప్రతీతేర్గ
 గనప్రతియోగికత్వావగాహిత్వభావ్యేతత్తవోపపత్తౌ ప్రమ
 యాంతర ప్రతియోగికత్వేనానాథవాదతత్తవ- విరుద్ధతి-త
 థాచ ఘటత్వపటత్వాభ్యాం ప్రేమయం నాస్తి తిప్రతీత్యాని
 భిల ప్రేమయప్రతియోగికస్తత్రాప్యభావస్ఫులభఇతిభావః-
 ఇదయపటక్షణమ్ - సుంధాగాది సమృద్ధి నేన ఘటత్వాదేకమపి
 ప్రేమయావృత్తి తత్సమృద్ధి నేన ఘటత్వావచ్చిన్న ప్రతియో
 గితాక ప్రేమయసామాన్యభావోఽపిబోధ్యః.

౩ — ఆప్రసిద్ధిబోధనైవ సత్త్వాన్తర ప్రతియోగ్యవృత్తితి
 బోధాంతరం కింతుస్వాత్మమతస్మదవతారార్థం శబ్దతే-
 నస్వతి-పారిభాషికమేవేత్యేవ కారణనవ్యభిచారోఽవ్యభిచా
 రఇతియోగాధోఽవ్యవభిద్యతే- అవ్యభిచరితత్వమితి- అథే
 దంబాచ్యమిత్యాది గ్రహిభిప్రేతమితికేషః- తథాచసచైవం
 ఘటనివేత్వాదిమూలస్య కేవలాన్యయినావ్యభిచారిత్వేనాల
 క్యతా ప్రదర్శనపరత్వాన్నా నజ్ఞతిరితిధ్యేయమ్.

౪ — యదిత్వాది- అత్యంతసమానాధికరణ ఇత్యన్యాయ
 త్తసాధ్యవ్యాపకతావచ్చేదక ప్రతియోగితాకస్యాత్మత్వసామా
 న్యాభావస్యాపి యావదస్తర్గతస్య వ్యాపకతాఘటక సమకా
 యసమృద్ధి నేన ప్రతియోగ్యధికరణేకేనాపిసమృద్ధినావృత్తిత్వా
 దయమాత్మాజ్ఞానాదిత్యాదావవ్యాపి రతస్తదుపాత్త మిత్యగ్రే
 శ్చుటీభవిష్యతి- సచాత్మత్వాభావోఽపి సమానకాలీనత్వాది
 సమృద్ధి నేన ప్రతియోగ్యధికరణవృత్తిః తథావిధసమృద్ధానాం

వృత్తవియోగుకత్వాత్కృచ్ఛచిదపి తేన సమృద్ధివృత్తిమత్వా
వృత్తితేః - ఇథంచ హేతుసమానాధికరణత్వమపి హేత్వధికరణా
భేదంత్యంగిహ్యమ్ - తేనాత్మత్వాద్యభావస్యాపి హేత్వధిక
రణసమృద్ధిత్యామౌక్తదోషతాదవస్థ్యమ్.

గి—స గ హేతుసమానాధికరణాత్మకమయ సాధ్యసమా
నాధికరణా యావత్ప్రస్తాదృశాభావాః స్వవిశిష్టయద్ధర్మావచ్చి
న్న హేత్వధికరణావచ్చేదేన ప్రతియోగిసమానాధికరణా నైర్ధ
ర్మవత్త్వమిత్యేవ కుతోలక్షణం కృతమితివాచ్యమ్ - ద్రివ్యమా
త్తత్వాదిత్యాదౌ మమాకాలే సాధ్యసమానాధికరణస్య ద్రవ్య
త్వాది సామాన్యభావస్య స్వవిశిష్ట హేత్వధికరణాప్రసిద్ధ్యా
తతా) త్యాప్తిప్రసక్తౌ.

౬—యత్తు యత్సమానాధికరణా యావత్ ప్రస్తాదృశాభావా
న్సాధ్యసమానాధికరణా నైర్ధర్మమిత్యేవ - క్షణమస్తు - స్వస్వప్ర
తియోగిసమానాధికరణస్య ద్రవ్యవేదేన బాధావజ్జతి - తత్తుచ్చమ్ -
తథాసతి యత్సమానాధికరణా యావత్ప్రస్తాదృశాభావా న్సాధ్యస
మానాధికరణా నైర్ధర్మమిత్యేవ సమ్యక్త్వే సాధ్యతావచ్చే
దకావచ్చిన్న వ్యాపకతావచ్చేదక ప్రతియోగితాకా ఇత్యస్య
వ్యర్థతావత్తే - తన్మతా) క్తౌచి నాపి వ్యధికరణధర్మావచ్చిన్నా
భావం లక్షణసమృద్ధిప్రతియోగ్యవృత్తి శ్చేత్యాద రవతారక
త్వానుపపత్తిః .

౭—యదపి యత్సమానాధికరణాః సాధ్యవ్యాపకతావచ్చే
దకప్రతియోగితాకాయావత్ప్రస్తాదృశాభావా దైశికవిశేషణతయోగ
యవృత్తయనైర్ధర్మమిత్యేవ నాస్తులక్షణమ్ - స్వస్వప్రతియోగిసా
మానాధికరణాన్విర్భావేన గౌరవాత్ హేతుసమానాధికరణస్య
తత్తదయోగోశ కాన్యత్వాభావనైవ దైశికవిశేషణతయోగ
వృత్తిత్వాభావా ధూమవాకావత్పూరిత్యాదావతివ్యాప్తివిరహ
దితి - తన్నన్దమ్ - హేతుసమానాధికరణస్య వహ్నిసంయుగా
ద్యాత్మకాభావస్య దైశికవిశేషణతయోగయవృత్తిత్వవిరహే
ణ వహ్నిమాకా ధూమానిత్యాదావవ్యాప్తిప్రసక్తౌ - స గ భా

వభిన్నస్యైవ హేతు సమానాధికరణాభావస్య ప్రవేశస్మృత్యుత్పాదః - తద్వటభిన్నంఘటత్వాదిత్యాదాః తిన్వాప్యైవతేః - తద్వటభిన్నత్వాభావస్య తద్వటరూపరసాదిస్వరూపత్వైవభావత్వార్థః - పటత్వాదినా తద్వటభిన్నత్వాద్యభావస్యచోభయవృత్తిత్వాదిత్యలంఘనమితేన.

౯ - అత్యంతస్వదం యద్ధర్మావభిన్నపరమ్ - అగ్రతతత్త్వమిత్యస్య హేతుతావచ్చేదకీభూత సద్ధర్మవత్త్వవిరుద్ధః తేన సకలధూమవ్యత్త్యనుగతాయా విహీన్యాపైర్నూలాభః - సవాజ్ఞానవాణిమనోఽన్యత్వైకత్యాత్మకున స్పృహ్యాగాదిత్యాదౌ మనసిహేతుసమానాధికరణస్యాత్మస్వసామాన్యభావస్యస్వతిశిష్టహేతుతావచ్చేదకావభిన్నహేత్వధికరణప్రసిద్ధినిబద్ధవాన్వాప్తిః - యత్తు ద్రివ్యంగుణకర్తృస్యత్యేనతినత్వాదిత్యాదౌ హేతుసమానాధికరణస్య ద్రివ్యత్వాద్యభావస్యాతిభాత్వాదవాన్విరతోయత్త్వదస్యయద్ధర్మావభిన్నపరత్వమితితన్న - (దవ్యత్వాభావస్యాపి కాలికాదిసమ్బుధేన స్వవిశిష్టం యద్ధేతుతావచ్చేదకావభిన్నహేత్వధికరణం జన్యద్రివ్యాదితదవచ్చేదన ప్రతియోగినామానాధికరణ్యాత్తతాన్వాప్తివిరహాత్.

౧౦ - సాధ్యతేత్వాది - సాధ్యతావచ్చేదకావభిన్నవన్నిష్టాభావ ప్రతియోగితానవచ్చేదికా యదభావ ప్రతియోగితా తాదృశాభావాజ్జన్యర్థః - అత్యంతవిశిష్టసత్రావాణివాతేరిత్యాదౌ విశిష్టసత్రాత్వాద్యవభిన్నాభావస్యైవ సత్రాస్వరూపసాన్యవాన్వికతావచ్చేదకప్రతియోగితాకరణ్యాత్ సన్యద్రివ్యాదిత్యాదౌ హేతుసమానాధికరణప్రసిద్ధినిబద్ధవాన్వాప్తిః - తదాచద్రివ్యత్వాభావస్యైవ నిరుక్తయావదభావానర్హతసాన్యతభాత్వాత్వాతిశయినిః - సాధ్యవత్త్వంచాత్య సాధ్యతావచ్చేదక సమ్బుధేనచీవేశ్వర - తేనవస్తుమాత్యైవైవ విషయతాసమ్బుధేఃజ్ఞానవత్త్వాద్వటత్వాదినా వాచ్యత్వాభావస్యైవ సాధ్యవాన్వికతావచ్చేదకప్రతియోగితాకరణ్యైవైవ సమానయేనజ్ఞానస్వసాధ్య

త్యేకచ్యుత్యాదికాంతా నాతివాప్తిః - శుభవా యశుచ్ఛుభావ
 చ్చిన్న భోజనవస్థిస్థాభావప్రతియోగితానవచ్ఛేదకప్రతియోగి
 తాకన్యాత్మత్వాద్యభావవైద్యవ చ్చిత్రియోగ్య సమానాధికరణ
 త్వాత్ - అత్రచ సాధ్యవస్థిస్థాభావః ప్రతియోగివ్యధికరణత్యే
 నవిశేషణీయః - తేనసాధ్యవస్థాత్ప్రవిం శుభవాన్యత్యావచ్ఛి
 న్న సాచ్యత్వాద్యభావప్రతియోగిత్యేన ఘటాద్యభావస్య స
 త్వేఽపి ససాధ్యవస్థిస్థాభావప్రతియోగితానవచ్ఛేదక చ్చిత్రి
 యోగితా కాళావన్యాచిన్దిః - ఇత్యంత యత్పచ్చస్థేనస్యావ
 చ్చిన్నాధికరణసాధ్యవస్థిస్థాభావ ప్రతియోగితానవచ్ఛేదకా
 యే యస్తదన్యశ్వేనతి తత్పచ్చుభావచ్ఛిన్నాభేయతానవచ్ఛేద
 కన్యానాం తత్పచ్చుభేనసాధ్యవ్యాపకతానవచ్ఛేదకత్వం సిరు
 చ్యతాద్యకన్యాపకతానవచ్ఛేదకా యదభావ ప్రతియోగితా
 తాద్యభావాః ప్రవేశనియాః - సచ తత్పచ్చుభావచ్ఛిన్నాభే
 యతా ఇత్యాదికంవర్ధమ్ - ద్రవ్యత్వాద్యభావప్రతియోగితా
 యాఅపి సుయోగాది సుబధైవ వహ్నిరవిన్యాపకతానవచ్ఛేద
 కత్వాచత్త్రా యావదస్తర్గతస్య ద్రివిత్వాద్యభావస్యసాధ్య
 వ్యాపకతా సుటకీయాత సంయుగసంబంధేప్రతియోగి నామా
 నాధికరణ్యాప్రసిద్ధ్యా సద్ధేయమాత్రివివాసచ్ఛువస్య వారణా
 ర్థం తదపాదానాత్ - సంయుగసంబంధావచ్ఛిన్నాభేయత్య
 సు ద్రివిత్వాదావశుత్వేనద్రివిత్వాదినిష్ఠా ప్రతియోగిత్వస్య
 తాదృశాభేదతానవచ్ఛేదకత్వాత్ - తత్పచ్చుభేనస్యావచ్ఛిన్నా
 సధికరణత్వంచ తత్పచ్చుభేన స్యావచ్ఛిన్నాధికరణసామాన్యభే
 దః - తేనవహ్నినిష్ఠప్రతియోగిత్యావచ్ఛిన్నాధికరణకన్యా
 భయభేనస్యఘటత్వాదినా వహ్నినిష్ఠ ప్రతియోగిత్యావ
 చ్చిన్నాధికరణభేదస్సచ వహ్నినిష్ఠసాధ్యవస్థిత్యేఽపి
 తిః - అథావపదింతుఇతిస్వరూపకథనకుంఠితస్యాధ్యవస్థి
 న్యాభావస్య తత్పచ్చుభావచ్ఛిన్న చ్చిత్రియోగితాయా స్సామా
 నాధికరణ్యేనానవచ్ఛేదకత్వమేవతత్పచ్చుభేనసాధ్యవ్యాపకతా
 నవచ్ఛేదకత్వంవాచ్యతే - అత్రచ సాధ్యవస్థిత్వభావస్యన్య

యావత్సంబంధేన గాగ్నామ్ - తేనన్వద్యః కాలత్వాదిత్వాదోన్వద్య
త్వాద్యభావస్యాపి కాలికసమ్మేన సాధ్యవతివృత్త్యా యావద
స్త్యుతత్వాత్ వాచ్యత్వాద్యభావస్యచ తాదృశస్య ప్రతియో
గినమానాధికరణత్వేఽపి నాతివ్యాప్తిః - ఇష్టంజాతినామాన్యా
భావాదరపివహ్మోదివ్యాపకతయాతత్ప్రతియోగికస్యజాత్యా
దిన్వయూపస్య హేతు నమానాధికరణభావస్య జాతినామాన్యా
భావాద్యాత్మక ప్రతియోగ్యసమానాధికరణత్వాదసమ్మనాప్త
రతోఽభావాఇత్యుక్తమ్ - భావభిన్నా ఇతిచ తదర్థః - యథాచ సా
మానాధికరణ్యేనానవచ్చేదకత్వముఱితాయాం న్యాపకతాయాం
సదోషస్తథాగ్రిప్రపింజాయిష్యతే.

౧౦ - సన్యాస్త్రసాధ్యతావచ్ఛేదకేత్వాది సాధ్యతావచ్ఛేదక
కావచ్ఛిన్నాధికంజాని యావన్తి తస్మిత్వేకవృత్తివృత్తి ప్రతి
యోగితాకాభావాఇత్యర్థః - సచైకమాప్రివృత్తి సాధ్యకసద్భేదా
వన్యాప్తిస్త్రానియావత్స్యానుపాదేయత్వాత్ - యద్వాసా
ధ్యతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నసమానాధికరణాయావన్న్యధర్మాః
ప్రత్యేకం తత్సమానాధికరణవృత్తి ప్రతియోగితాకా ఇతి
ప్రమాణః.

౧౧ - యత్త్రసాధ్యవదవృత్త్యభావ ప్రతియోగితావచ్ఛేదక
ప్రతియోగితాకేత్యర్థ ఇతితన్న - కేవలాన్వయసాధ్యకసద్భేద
తాదృశప్రతియోగిత్యా ప్రసిద్ధ్యాఽన్యాపైః - ౧౫ సన్వయూపాభా
వప్రతియోగిత్యన్య తాదృశత్వేఽపి వ్యధికరణధర్మావచ్ఛిన్నా
భావభిన్నస్వరస్య హేతుసమానాధికరణత్వాసమ్మనాదితి.

౧౨ - ఆతివ్యాపకతావచ్ఛేదక ప్రతియోగితాకేత్యన్య
పకతాయావచ్ఛేదోయయేతిబహుప్రపంచకప్రత్యయః - తేన
ప్రతియోగితయా నమమవచ్ఛేదక - య సమావేశోపధత్వేఽపి
పుంసద్భావః - తద్దిత్యుక్తా కోపధన్యైవ పుంసద్భావసంపేదాది
త్యుచితాః.

౧౩ - సర్వప్రతి-సద్భేదావసద్భేదావచ్ఛేద్యర్థః - తథాచ యావ
త్వానుక్రమతివ్యాప్తి రేవ స్యాన్నా వ్యాప్తిరితి భావః - సకలవ్య

భిచారిణీశ్చర్మభిశ్చర్మ కేచిత్తుసర్వత్రేతి - సకల హత్వధికరణా
వచ్చెదనెత్తవ్యవస్థావహుః - వాచ. త్వాద్యభావస్యేతి. ఘట
త్వాదివా వాచ్యత్వాద్యభావస్యేత్కర్తః - తథాత్వార్ - పృతి
యోగిసమానాధికరణత్వాత్ - తథాచ ధూమవాన్ వహ్నోరి
త్యాతావతిన్యాప్తివారణార్థమేవ యావత్పదమితిభావః.

౧౮ - సను - ధ్యతావచ్చేదక వ్యాపకం, తియోగితాకయా
వదభావనివేశ్యేనైవ వాచ్యత్వాద్యభావమాదాయ ద్విక్తస్యాతి
సజ్జస్య త్వువానసమ్మనా త్వాద్యతావచ్చేదకావచ్చేద
వ్యాపకతావచ్చేదక ప్రతియోగితాకావహుః యావత్త్వో
పాదానం గౌంవగిస్తమతతా - తవవతి నిరుక్తాధావేయా
వత్త్వోపాదానాదెవేత్కర్తః - ఆస్యభావితత్వాది భావస్యనా
భ్యతావచ్చేదకవ్యాపక ప్రతియోగితాకావహుః త్వాత్ భూతి
మూతాత్కర్తృభయత్వాద్యవచ్చేదాభావస్యచ తాద్యశః పృతి
యోగితాకస్యస్యవిశిష్ట హేత్వధికరణావచ్చేదక ప్రతియోగిన
మానాధికరణత్వాదతిన్యాప్తిః స్యాదెవేతిభావః.

౧౯ - యత్తువాద్యపృతియోగికోయత్క్రిందిదభావో వాద్యర్థా
వచ్చేద హత్వధికరణావచ్చేదక పృతియోగిసమానాధికరణ
సృద్ధర్మవత్త్వమిత్యేవాస్మల్లక్షణకృతం యావద్గర్భనిరుక్త్యా
ధూమవాన్ వహ్నోరిత్యాదౌ ఘటత్వేన ధూమభావస్యేవ తా
ద్యశస్య హత్వధికరణావచ్చేదక ప్రతియోగిసమానాధికరణ
త్వాదతిన్యాప్తిత్వవాసాదిత్యాశ్చక్ర్యతవేతత్వాదకమవతా
రయన్తి - తత్తుద్భవ - తాద్యశః కర్తృయం ధూమవాన్ వ
హ్నోరిత్యాది ప్రసిద్ధఫల ఎవవహ్నిధూమోభయత్వాద్యవచ్చే
న్నాభావమాదాయాలవాన్తిపి సమ్మచేభూతత్వమూర్త్యోభయ
వాక్ మూర్తత్వాదిత్యాద్యనుభావనస్యసందిర్భవిరోధావతైః.

౨౦ - యదిపి యాద్యభావస్యపృతియోగితాయా వ్యాప
కంసాధ్యతావచ్చేదకం తాద్యశః కర్తృదభావోయద్ధమావచ్చే
న్నాధికంణావచ్చేదక పృతియోగిసమానాధికరణసృద్ధర్మవ
త్త్వం వ్యాప్తిమిత్యేవ వాచ్యత్వాద్యభావమాదాయాతి

వ్యాప్తి కారణావ్యావర్త్య గర్భలక్షణం గౌరవగ్రీష్మ ముద్యత
 మనవివేత్యాదీతి తదవ్య సజ్జితమ్ - పృథియోగితా యోగ్యైస్యవ
 పృథ్యేకచర్యవసితత్వేన విహ్నిధూమోభయత్యాదేః తదవ్య
 పకత్వా సమృద్ధా - విహ్నిధూమోభయవాన్ ధూమాదిత్యా
 కావవ్యాప్తిభయేన తాదృశనిరుక్తేః శబ్దే మనుష్యశక్యత్వాత్.

౧౬ - నను పృథియోగినామానాధికరణ్యమిత్యుచ్యే పృథియోగ్య
 ధికరణత్వం సాధ్యమియాపిత సాధ్యతావచ్ఛేదక సమృద్ధేన గృ
 హ్యమిత్యులంఘ్యవత్త్వవివేకే నేత్యతః - అతవివేత్యాదీ
 వివదన్తి.

౧౭ - సవ్యాస్తు సనుసాధ్యతావచ్ఛేదకాతిరిక్తధర్మా సవచ్చి
 న్నుసాధ్యనిష్ఠయాదృశపృథియోగితా మాయత్క్రేజ్యేదభావః
 గుణధికరణావచ్ఛేదేన తాదృశ పృథియోగితా శ్రయసమానా
 ధికరణస్మత్త్వమిత్యుచ్యే సమృద్ధేన వత్త్వ గర్భలక్షణా
 రమ్భాగౌరవగ్రీష్మః పృథియోగితా వాచ్యత్వాదిత్యాదోవిరు
 ధ్ధములత్వపటత్వోభయ గగనాద్యవచ్చిన్న పృథియోగితాక
 పృథియూభావమాదాయైవ లక్షణసమృద్ధా - గగనాదేర్వ్యు
 త్తిమత్త్వలక్షణధర్మాత్వాభావో సామాన్యభావీయావ్యపృ
 త్తియోగిత్యంచ స్వయాపసమృద్ధేన పృథ్యాశ్రయం విభిన్నత
 తోవిరుధ్ధములత్వపటత్వాభ్యాం పృథియూభావోన్యాభావమా
 దాయైవ ధూమవాక్ విహ్నిరిత్యాదౌ నాతిప్రసక్తః - సచాన
 వచ్చిన్నాస్త్రవైయర్థ్యం విహ్నిధూమోభయత్యాద్యవచ్చిన్నా
 భావమాదాయధూమవాక్ విహ్నిరిత్యాభావతి వ్యాప్తేర్వా
 రకత్వాత్ సాధ్యనిష్ఠాపదమపితదర్థమేవ. అన్యథాగగనాద్యవ
 చ్చిన్న పృథియోగితాక వాచ్యత్వాభావమాదాయ వ్యభిచారి
 తేఽతివ్యాప్త్యావత్తైత్త్యతః - అతవివేతి - ఇథ్థేయమితి
 విశ్వమూర్త్యాద్యభావస్య సాధ్యతావచ్ఛేదకాతిరిక్తధర్మావ
 త్తేద్యపృథియోగితాకరియారస్య పృథియోగినామానాధికర
 ణ్యం నాతివ్యాప్తిం సమృద్ధయతిత్యాశ్రయేన ద్విత్వాద్యవచ్చి
 న్నుభావచర్యస్తస్య పృథియోగినామానాధికరణ్యభిభావమపి

సాధుశబ్ద ర్చన. పరమమహాకృతసాధుశబ్దావచ్ఛేదక
ప్రతియోగితాః కర్మదభావో యదధికరణావచ్ఛేదన ప్రతి
యోగిసమానాధికరణస్తత్త్వమేవావ్యభిచరితత్వం మతా నూ
త్తమ్ భూతత్వమూర్త త్వోభయత్వావచ్ఛిన్న ప్రతియోగితా
వ్యక్తేస్తద్భవోభయత్తకసాధ్య వ్యాకృతా వచ్ఛేదకత్వాభా
వాదేవతాద్యభోభయభావమాదాయాతి వ్యాప్త్యభావాదితి
భావనీయమితిపాద్యము.

౧౯ — కేచిత్తుననుసాధ్యతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నపటస్యవ్యర్థత
యాసాధ్యవ్యాకృతావచ్ఛేదకప్రతియోగితాకాభావవయా
వత్త్వవిశేషగుణము చితమిత్యతః - అతవతి - ఉక్తాభావే
యావత్త్వపాదానాదవేత్త్యర్థ ఇతిపాద్యము.

౨౦ - భూతత్వమాత్మభిన్నత్వేనతివిశేషగుణతత్వంతచ్చనవ్యా
కృతాతాయాఃప్రతియోగినై యధికరణ్యామటితకత్వే భూతత్వ
మూర్త త్వోభయస్య వ్యాకృతం తాద్యభోభయవతి మతాదౌ
ఉత్పత్తికాలావచ్ఛేదన విశేషగుణత్వా ద్యవచ్ఛిన్నభావ స
త్త్వాదలిఉక్తం మనోనైవ్యత్వేతి సాధ్యవ్యాకృతావమాదాయ
వాతివ్యాప్తిః సుకరాంవస్తస్తరస్యేతి తైవ తివ్యాయేనూ
క్తంమనోనైవ్యత్వేనతిత్యపివదన్తి.

౨౧ అతిభాత్వాది . న్యవిశిష్ట హేత్వధికరణావచ్ఛేదనప్రతియో
గ్యనమానాధికరణత్వాదిత్యర్థః - మన స్యేవవ్యభిచారాదిభావః.

౨౨ - ననుయత్సమానాధికరణాయావస్తూభావాఃప్రతియో
గిసమానాధికరణస్తత్త్వమిత్యవ్యైవసమ్యక్త్వే సాధ్యతావచ్ఛే
దికావచ్ఛిన్నత్వాదికంవ్యర్థమే అభావస్యస్యసమానాధికరణ
భర్తావచ్ఛిన్న స్వకీయయత్ప్రతియోగితాశ్చియసమానాధికర
ణ్యం తదస్యప్రతియోగితాయావత వ్యాప్యవృత్తితానిరూపక
రియా భూమాద్యభావస్యపూర్వక్ గవృత్తిత్వవిశిష్టస్వాభావ
నిత్యప్రతియోగితాయాః అతభాత్వేన భూమికా వస్తూరి
త్యాదావతివ్యాప్త్యయోగావతతః - సాధనత్వాది-గోత్వాది
త్వాదివదన గగనాదిసృజితాః - తథావతర్తదానుత్తావసృజ్యవ

ఎకస్యాదితిభావః - సస్యేవం యత్సమానాధికరణాయావస్త
 స్సాధ్యప్రతియోగికాభావాః సాధ్యతావచ్చేదకసంబంధేనప్రతి
 యోగినమానాధికరణాస్తత్త్వమిత్యేవోచ్యతాం తావత్తైవగో
 త్యాద్యభావమాదాయానుష్ఠానస్యభ్యుదానాపితిహ-తత్త్వ
 తి-తథాచోక్తవివక్షాం ద్వత్వాద్యైకవ్యక్తికసాధ్యకస
 ధ్యతౌల్యణసంబంధేనవివక్షామనీధూమాజ్ఞాతిమాకసత్త్వా
 దిత్యాహ సాధ్యప్రతియోగికానాంతత్త్వవ్యక్తిభావానామా
 రత్త్వాద్యభావానాంచప్రతియోగ్యసమానాధికరణత్వాదవ్యా
 ప్తిరితిభావః - సచసాధ్యవ్యావకళియోగికావ్యవస్థాన స
 మ్యక్త్యవ్యావకతావచ్చేదకప్రతియోగికావ్యవస్థాంత్యభా
 వితివాచ్యమ్ - సత్సాధ్యవ్యక్తీవాం గగనాదీనాంచప్రమా
 యత్వానిప్రకారేణసాధ్యవ్యావకతయంతదభావమాదాయా
 నుష్ఠానావత్తై-సచస్వాధికరణసాధ్యవన్నిష్ఠాభావప్రతియోగి
 త్వేనసాధ్యవ్యావకత్వం సరుచ్యతప్రతియోగికాభావఎవవి
 వేక్షతామితివాచ్యమ్-తస్మిన్ తస్మాదేవై-వ్యక్తౌల్యణస్యా
 ద్వత్వాదితిభావః.

౨౩ - యత్సమానాధికరణావ్యక్తిహేత్వధికరణత్వం సత్త్వ
 యేనేత్యాదిభావః తదధికరణమి-త్యేవసంబంధే-తేనతాదా
 త్వేనాధికరణప్రసిద్ధావపి తత్సంబంధేనాదేతానావ్యాప్తిః-ఆ
 తథాత్వేనపీతి-ప్రతియోగ్యధికరణవ్యక్తిత్వవిరహేనీత్యర్థః
 యద్యపిప్రతియోగినామానాధికరణముపిశక్యం సత్త్వవిరహే
 త్వధికరణావచ్చేదేన ఆగ్రహణతీయమ్ తథాచ హేతుతా
 వచ్చేదకసంబంధేన హేత్వధికరణానుక్తాతాలికసంబంధేన ధూ
 మసాధికరణే ఏవాతాలిచర్తమానస్య ప్రతియోగ్యత్వాద్యభా
 వస్యాపియావదస్తర్గతత్వాత్సంబంధే హేత్వధికరణప్రసిద్ధ్యా
 వహ్నిమాక ధూమాదిత్యాదావవ్యాప్తి సుష్టువతి తథాపి స్వ
 విష్టహేత్వధికరణేత్వాదేరుక్తావనుక్తాచ ఉభయభావి ఆయ
 మాత్తాజ్ఞానాదిత్వత్వావ్యాప్తిః వహ్నిమాక ధూమాదిత్యత్ర
 తు స్వవిష్టత్వాద్యుక్తావత తథేత్యావయనప్రసిద్ధోదాహర

అంతరిక్షమ్ - యత్తుమహాకాలన్యైవ ప్రళయాన్యత్వాద్య
భావశిష్టహేత్వధికరణస్య సమ్యుపాసీ శ్శివిశిష్టత్యాద్యక్తా
వపి వహ్నిమాన్ ధూమాదిత్యాదౌ నాన్యాప్తిః - మహాకాలస్య
హేతుతాఘటకసంయుగసమ్యునైవ ధూమాధికరణత్వాభావే
పి హేతుసమ్యున్ధిత్యావసాయాత్ - తాదాత్మ్యనహతోః సర్వ
సార్థం హేతుతావచ్ఛేదకసమ్యునైవ యోహేతుసమ్యున్ధితర్య
త్తియోవదభావానామైవ నివేశ్యత్వాదితిమతిన్ - తత్తుచ్ఛమ్ -
సంయుగమాత్రేణ ధూమహేతోః ప్రభావజ్ఞలాదౌ వహ్నివ్యభి
చారియూషర్యతాదినిరూపితసంయుగేనైవ సస్య హేతుత్వా
తాదృశసంయుగేః చ ధూమస్యాధికరణే పర్యతాదౌ ప్రళ
యత్వాదిస్యగాపన్నప్రళయాన్యత్వాద్యధివసనైశిష్టాచ
సిద్ధరావశ్యకత్వాద్భిన్నతాలీనయోర్విషయత్వాన్యనివృత్తసా
మాన్యేనైవాధారాధేయభావవిరహాదేవకః.

అర - సనుప్యధివీత్వవాక్ మహాకాలక కాలాన్యతరణ్వాదిత్యా
భావతిన్యాప్తిః సాధనసమానాధికరణస్య మహాకాలాన్యత్వా
ద్యభావనా సహేత్వధికరణమహాకాలావచ్ఛేదక కాలికసం
బద్ధేనైవ ప్రతియోగి సమానాధికరణత్వావసరేనా ఎవమితిచ
భావ్యతే - ప్రతియోగి సమానాధికరణత్వేనైవ తీత్యర్థః - ఎక
సమ్యున్ధైవ హ్యేకకస్య మన్య సమ్యున్ధైవ ప్రతియోగి సమానాధిక
రణ్యమిత్యేవం సమ్యున్ధభేదనిబన్ధనః ప్రోక్తాతిన్యాప్తిరూపాదౌ
షః సాధ్యవ్యాపకతాఘటకసమ్యునైవ సార్థం ప్రతియోగి సా
మానాధికరణ్యఘటక సమ్యున్ధ్యైక్యవిషయ - నిక సనీయదైక్య
భావః - యత్సమ్యునైవ స్వావచ్ఛిన్నానధికరణసాధ్యవన్నిష్టాభా
వప్రతియోగితావచ్ఛేదకం యద్యత్తదన్యప్రతియోగితాకః సా
ధ్యవన్నిష్టాభావీయ తత్సమ్యున్ధావచ్ఛిన్న ప్రతియోగితా సమా
నాధికరణావచ్ఛేదకాన్యప్రతియోగితాకోవా యోభావస్తస్య
తాదృశసమ్యున్ధైవ ప్రతియోగినా యదధికరణం తద్యత్తి
త్వంవివక్షితమితిఫలితార్థః - పృథివీత్వాద్యభావప్రతియోగిత్వం
తు సకాలిక సమ్యున్ధైవ పృథివీత్వాద్యవ్యాపకతావచ్ఛేదకం నిత్య

పుణివ్యాం వ్యధిచారాల్ కింతు సమనాయెనైవ తేనచసమ్య
 నైన పుణివిత్యాద్యభావస్య హేత్యధికరణమహాకాలావచ్ఛేదన
 ప్రతియ్యుగిసామానాధికరణ్యాభావాన్నాత్మత్వాప్తిరితిభావః

౨౫—యత్తయేన సమ్యనైన వ్యాపకత్వం తేన సమ్యనైన పు
 ణియ్యుగిసామానాధికరణ్యాత్మత్వపి నిత్యజ్ఞానమీశ్వరసవిషయ
 కత్వాదిత్యతాత్పర్యాప్తిః - సాధనసమానాధికరణసేచ్ఛాభి
 న్నత్వాద్యభావసాగ్నిపి సాధ్యవ్యాపకతాఘటక విషయితా సు
 బధ్దేన యావద్ధేత్యధికరణే పురియ్యుగిసామానాధికరణత్వార్ -
 నచ యేనయేన సమ్యనైన వ్యాపకత్వం తేన తేన సమ్యనైన ప్రతి
 య్యుగిసామానాధికరణ్యుపపక్షణా న్నాత్మత్వదోషః - తథాసతి
 యావత్పదనైయధ్యాపత్రైః-వికేషణతానామాన్యనైవ సాధ్య
 వన్నిరూపిత వికేషణతాయాపి వాచ్యత్వాదే స్సాధ్యవ్యాపకత
 యాఘటత్యాదినా వాచ్యత్వాద్యభావనైవ తాదృశసమ్యనై
 న హేత్యధికరణావచ్ఛేదన పురియ్యుగిసామానాధికరణ్యవిరహా
 భూమవాన్ వచ్చూరిత్యాది వ్యధిచారిణ్యత్వాప్తి విరహాదితి-త
 స్సద్దమ్-విషయితా సమ్యనైన వ్యాపకతాయాం వాసత్వాద్విష
 యితా సమ్యనైన సావవచ్చిన్నాధికరణత్వాపునీర్ధ్యాసావచ్చి
 న్నానధికరణసాధ్యవన్నిష్ఠత్వాదివ్యాపకతాయానైన సమ్యనై
 నా సమ్యవాన్-నచ తేన సమ్యనైన సావవచ్చిన్నావచ్చిన్ధిత్వమేవ
 వ్యాపకతాయాం నివేశనీయమ్- త్వకుక్తాతిపునీర్ధయనైవ
 త స్యానివేశనీయత్వార్ - నచ తత్పచ్చిన్ధావచ్చిన్నాయాస్సా
 ధ్యవన్నిష్ఠభావపురియ్యుగితాయాః సామానాధికరణ్యనానవ
 చ్ఛేదకథర్కవత్త్వలక్షణమ్ వ్యాపకత్వం విషయితా సమ్యనైన
 గులభమ్ - సాధ్యవతినిత్యజ్ఞాన వస్తుకారీస్యవిషయతాస
 మ్యనైన సత్త్వై-పి నిత్యజ్ఞానాస్యత్వవికేషణమటాదర్శిషయితా
 సమ్యనైనాభావస్య తత్ర సత్త్వైబాధకాభావాదితాచ్యమ్ విష
 యితాయావత్త్వసీయామకతయా తత్పచ్చిన్ధావచ్చిన్న పురి
 య్యుగితాపునీర్ధా.

౨౬—యదపి మనస్త్రవవలుత్వాదిత్యతాత్పర్యాప్తిః-అనుత్వ

సమాధికరణస్య మనస్త్వద్యభావస్యాపి సాధ్యవ్యాపకతా
 ఘటకదిక్ప్రేత విశేషణతయో సర్వత్రైవ పరమాణా ప్రతియోగి
 గి సమాధికరణత్వాదితి తత్తుచ్ఛమ్ - నిత్యానామవ్యాపక
 తత్వాత్ - నిత్యానామైకమూర్తానాం దిగుపాధితయా పరమా
 ణాదిక్ప్రేతవిశేషణతయా కస్యచిత్సత్త్వాత్సేన సమ్యుద్భేన సా
 ధ్యవ్యాపకత్వవిశేషాత్ - అన్యభావస్తుమాత్రీన్యైవ కాలాపాధి
 త్యసమ్యుద్భావో తదపిజన్యమాత్రీన్యైవస్యాత్ - అతనివ ప్రళ
 యనకాయాం దిద్దేశవిభాగోవాస్తీ త్యాదినిష్ఠాన్త స్పష్టచ్ఛతే - అ
 న్యభావపరమాణానాం సత్త్వాత్తదానీమపి దిగ్విభాగ ప్రాసక్త్యా
 దితిహక్.

౨౦ - యదిచ స్పష్టానుమానకాలత్వాదిత్యాదా వతివ్యా
 ప్తిః - సాధనసమాధికరణస్యమనఃకాలాన్యత్వాద్యభావస్యా
 పి సాధ్యవ్యాపకతాఘటకసమ్యుద్భేన మనఃకాల ప్రతియోగి స
 మాధికరణత్వాత్ - నచ స్పష్టత్యాకారకయత్క్రియోద్భ
 యవ్యత్రైవిషయ సామ్యుద్భేనైవ స్పష్టత్వవ్యాపకత్వాత్ యా
 వత్తద్గతస్యతదభావన్యైవసాధ్యవ్యాపకతాఘటకవిషయతా
 సమ్యుద్భేన హేత్యధికరణమనఃకాల ప్రతియోగిసమాధికరణ
 త్యాభావాన్నాతివ్యాప్తిః సహితాదృశబోధవ్యక్తేః కాలికనం
 బధేవాపి స్పష్టత్వవ్యాపకత్వమేవావియతస్పష్టేషు వ్యభిచారా
 దితితాచ్ఛమ్ - విషయతాయాఙ్గానసమానకాలీవతయా తస్యధి
 వ్యక్త్యభావదళాయామన స్పష్టత్వవతివిషయతాసమ్యుద్భేనత
 ద్విధివ్యక్త్యభావసత్త్వాత్ విషయతాసమ్యుద్భేనాయం స్పష్టజ
 త్యాకారకజన్యబుద్ధే సాధ్యవ్యాపకత్వాసమ్యుద్భావో తింఛ
 వ్యధికరణధర్మవచ్చిన్నాభావస్యాసత్త్వైఽపి వ్యధికరణసమ్యు
 ద్భావచ్ఛిన్నావచ్చిత్వాద్యభావమాత్రయైవ కేవలాన్వయి
 ఘటే లక్షణసమన్వయాత్ ప్రతియోగ్యవృత్తి కృత్వాది మూల
 స్యతదూషకత్వానుపపత్తిః - నచ సాధ్యవన్నిష్ఠాభావీయప్ర
 తియోగితాయా సమాధికరణ్యేవానవచ్ఛేదక ధర్మవత్త్వ
 రూపవ్యాపకతాయాం వ్యధికరణధర్మవచ్చిన్నాభావమాత్రా

యాశుక్చువవారకస్యసామానాధికరణ్యేనేత్యస్యవ్యర్థతాయా
 మవతస్తూలగ్రీష్ణస్యతాత్పర్యమితివాచ్యమ్ - సామాన్యధర్మేణ
 విశేషభావమాదాయవ్యాపకత్వస్యాప్రసిద్ధేర్వారణార్థమే
 వసామానాధికరణ్యదశస్యవ్యాపకతాయామవశ్యం నివేశనీ
 యత్వాదిత్యాదికంవిభావ్యతేతదాశుంబద్ధైక్యవివక్షయేతిగ్రీష్ణ
 స్యసాధ్యవ్యాపకత్వస్యతదవచ్ఛేదకప్రతియోగిత్వస్యప్ర
 తియోగిసామానాధికరణ్యఘటకీభూతప్రతియోగ్యధికరణత్వస్య
 చైకసమృద్ధావచ్ఛిన్నత్వవివక్షయేత్యర్థః - తథాచస్యప్రతి
 యోగితావచ్ఛేదకసమృద్ధావచ్ఛిన్నసాధ్యవ్యాపకతావచ్ఛేదక
 ప్రతియోగితాతాయావస్తాభావాఃస్యప్రతియోగితావ
 చ్ఛేదకసమృద్ధేనప్రతియోగినమానాధికరణాభివ్యర్థలాభాత్
 యావత్సగతస్యసమవాయాదిసమృద్ధేననిత్యజ్ఞానత్వమవ
 స్త్వస్మిన్దత్వాద్యభావస్యస్యప్రతియోగితావచ్ఛేదకీభూతసమ
 వాయాదిసమృద్ధేనయావద్దేత్వధికరణేప్రతియోగ్యసమానా
 ధికరణత్వాత్నిత్యజ్ఞానంనిత్యసంవిషయకత్వాత్మనన్తవ
 దనుత్వాత్స్వస్మాదుపాంత్యాదిత్యాదామత్రాపినాతివ్యా
 ప్తిః - సచైవంవాచ్యంజ్ఞేయత్వాదిత్యాదావవ్యాప్తిఃవ్యధికర
 ణధర్మావచ్ఛిన్నవాచ్యత్వాద్యభావస్త్వేవతత్రఘటకతయాత
 స్యప్రతియోగితావచ్ఛేదకసమృద్ధసత్త్వేమానాభావాదితివా
 చ్యమ్ - స్వరూపసమృద్ధేనఘటత్వాదినావాచ్యత్వంనాస్తి
 త్యాదిప్రతిత్యనురోధనతాదృశభావస్యాపిప్రతియోగితావ
 చ్ఛేదకసమృద్ధస్వీకారాత్-అన్యథాభూతలంసంయోగనశట
 త్వావచ్ఛిన్నఘటవదిత్యేవంసర్గయశుత్వైఽపిభూతలెనం
 యోగనశటత్వేనఘటోనాస్తితిప్రతిపాద్యతే - సచైవ
 మపసిద్ధాంతః - వ్యధికరణధర్మావచ్ఛిన్నూఽపిచేదభావఃప్ర
 మాణికస్తదాశుర్వధార్మైశ్చమృద్ధైస్తత్ప్రతియోగితావచ్ఛేద
 నామితిగ్రీష్ణకృతేవసామాన్యభావవక్ష్యమాణత్వాత్.

౨౯ - తేదిక్తుశుక్చుద్ధైక్యవివక్షయేత్యస్యసాధ్యవత్త్వం

సాధ్యవ్యాకత్యంత్రీతియ్యుగిత్వం ప్రితియ్యుగిసామానాధికర
ణ్యుటతీయూతప్రితియ్యుగ్యధికరణత్వం చైకేనసాధ్యతావచ్చె
దకనమ్మనేన వివక్షణీయమిత్యథః-తథాచసాధ్యతావచ్చె
దకనమ్మన్ధావచ్ఛిన్న సాధ్యవ్యాకతతావచ్చెదకీయూత తాదృశ
సమ్మన్ధావచ్ఛిన్నప్రితియ్యుగితాకాయావస్తాఽభావాస్సాధ్య
తావచ్చెదకనమ్మనేన ప్రితియ్యుగిసామానాధికరణావ్యథల
భాన్మకుత్రావ్యతివ్యాప్తిః - సచప్రితియ్యుగితాయాస్సాధ్యతావ
చ్చెదకనమ్మన్ధావచ్ఛిన్నత్వవివక్షణంవ్యర్థమితివాచ్యమ్-తదను
క్రవాచ్యత్వాది భేద మూదాయైవ కేవలాన్వయ్యాదౌలక్షణన
మ్మవే ప్రితియ్యుగ్యవృత్తిశ్చేత్వాదిమూలే తస్మిరాకరణస్యాస
క్తకత్యావత్తే-సచైవమపిసర్వత్రవాచ్యత్వాద్యభావస్యేత్వా
దిగ్విభవీధః వాచ్యత్వాదెస్సంయ్యుగాది సంబన్ధేనధూమా
ద్యవ్యాకతత్యాదితివాచ్యమ్- వాచ్యత్వాద్యభావస్యేత్వాదివ
దస్య సత్త్వాద్యత్రీస్వయావసంబన్ధేనసాధ్యతా తత్రీవాచ్య
త్వాద్యభావమూదాయ సంయ్యుగాదిసంబన్ధేనసాధ్యతాయా
భ్యద్రవ్యాద్యభావమూదాయాతివ్యాప్తిపరఽయైవ తత్పక్షతేరి
త్యాహుః - తన్నన్దమ్ - మనూఽన్యత్వాద్యభావస్యేత్వాద్య
క్తగ్విభవీధాత్ - భూతత్వమూర్తత్వోభయస్య సమవా
యేన సాధ్యత్వే మనూఽన్యత్వస్యతత్సంబన్ధేన సాధ్యవ్యాక
తత్యాసమ్మవార్ వృత్త్యసయామక సంబన్ధేనాధికరణత్వస్య
ప్రితియ్యుగిత్వస్యచాప్రిన్ధ్యాతేనసమ్మనేన సాధ్యతాయాం
ధనీచైత్రీత్వాదిత్యాదిసంధేతావవ్యాప్తిః తదూపాన్వయాపం
యావత్వాదిత్యాదావతివ్యాప్తేశ్చ సాధ్యతాఘటకనమవాయ
సంబన్ధేన సాధ్యవ్యాకతతావచ్చెదక ప్రితియ్యుగితాకానాన్వ
ధికరణభర్తావచ్ఛిన్న గుణత్వాద్యభావానాం సర్వహమేవస్య
విష్ట హత్వధికరణావచ్చెదేన ప్రితియ్యుగిసామానాధికరణత్వా
దితి.

౩౦—యతు విశేషణతావిశేషణ సాధ్యవ్యాకతత్వం
తేనైవప్రితియ్యుగిత్వం ప్రితియ్యుగిసామానాధికరణ్యంబభిమ్మ

దైక్యంవత్తయేత్యసౌభాగమునః - తదపిగవాద్యభావస్యాత్త
త్వాద్యభావస్యేత్యాది గ్రహిత్వాగ్నుకతాః త్రైకుః క్షీరిమితః .

౩౧—సస్యతావతాపి అయమాత్మాజ్ఞానాదిత్వాదా
వవ్యాప్తిః ఘటత్వాదినా ఆత్మత్వాద్యభావస్య స్వవిశిష్టహే
తౌర్విషయతయా అధికరణేఘటాదౌవ్యాకతాః టక సమ
వాదేన ప్రతియోగినా మానాధికరణ్యాభావాదితిహ - తథా
స్తరైఃపీఠి-పశ్చాదత్త హేత్వధికరణావచ్ఛేదనత్యుత్తరహేత్వ
ధికరణమతైఃపీఠ్యభాః - సంబంధభేదనిబంధనాదోషః ఏకసం
బంధేన హేత్వధికరణత్వే స్వవిశిష్టహేత్వధికరణేత్యతాన్యస
మ్మన్తేన హేత్వధికరణత్వనిబంధనాఽవ్యాప్తిరూపాదోషః
త్యభాః - సమ్మదైక్యవివక్షయేతి హేతుః మానాధికరణాభివ్యక్త
హేత్వధికరణం యేనసంబంధేన స్వవిశిష్టహేత్వధికరణావచ్ఛే
దనత్యుత్తర హేత్వధికరణత్వం తేనైవసంబంధేనైతి వివక్షయే
త్యభాః - తేనాయ మాత్మాజ్ఞానాదిత్వాదౌ వావ్యాప్తిః -
యత్వా ధూమకాణ వహ్నిరిత్యత్రాదివ్యాప్తిః ధూమసామా
న్యాభావస్యాపి హేత్వధికరణాయే గోళకావచ్ఛేదన స్వప్ర
తియోగిత్వస్య కాలికసమ్మన్తేనాశ్రయీ భూత వహ్నిదేఃస
మానాధికరణత్వాదత ఆపాదితాస్తరేపీఠి - ప్రతియోగినామా
నాధికరణ్యమిత్యుత్తర ప్రతియోగితాశ్రయిదతైఃపీఠ్యభాః - సం
బంధభేదనిబంధనాదోషః ఏకైకతసాధ్యవ్యాపకత్వనైకసమ్మ
న్తావచ్ఛిన్నావచ్ఛేదకతాశ్రయ ప్రతియోగితాకాభావస్యా
స్యసమ్మన్తేన ప్రతియోగితాశ్రయీ భూతవహ్నిదస్మాకమానా
ధికరణ్యనిబంధనాదోషః సంబంధైక్యవివక్షయా యేనసంబ
ంధేనవ్యాపకతావచ్ఛేదికత్వం ప్రతియోగిత్వస్య ప్రతియోగినా
మానాధికరణ్యమిత్యత్రాపి తేనసంబంధేన ప్రతియోగితాశ్రయ
త్వవివక్షయేత్యభాః - ఇత్థంకథితాస్తరపదముపిసాధుశక్త్యు
తతితునవ్యాః .

౩౨—సస్యత్రసంబంధైక్యవివక్షాయాంరూపసామాన్యాభా

రూపాదిసామాన్యభావేనాధ్యేయపుధివీత్వాదికంసద్భేదమేవప్ర
 త్యమైవరేఖాజాత్యుత్తికారచాపయవిసత్పత్త్యర్థ - సచ
 వనాన్ పుధివీత్వాజ్ఞానపుధివీత్వాద్వత్వాదిపరుద్ధమేతావ
 త్యుత్తాపిః - నాధససమానాధికరణస్యపుధివీత్వాత్వాది
 భావస్యపిహేత్వాధికరణపుధివ్యవభేదేనజన్యపుధివ్యవభే
 దేనవాదక్రూరివిశేషణతయప్రతియోగినమానాధికరణత్వా
 త్ మూర్తమాత్రస్యేవదిగువాధికత్వపరమాత్ - సచైతన్యా
 లక్ష్యత్వేనీయావనిత్యాకారకయత్కందిప్సిమావ్యక్తేర్విష
 యతా సుబస్థేన నాధ్యవ్యాకంయాయువదస్తర్లతస్య
 తదిభావస్యహేత్వాధికరణావచ్చేదనప్రతియోగినామానాధిక
 రణ్యవిరమాన్మూలిభ్యాః తాదృశబుద్ధివ్యక్తేర్విభిన్నకాలీనఘ
 టాదాకేనాపిసుబధివాసత్వాదితివార్వహ - విషయతాయా
 జ్ఞానసమానకాలీనతయ తాదృశబుద్ధ్యభావవిభాగాయమేవ
 రూపమాన్యోగనాదోవిషయతాసుబస్థేనతన్ముద్ధభావప్ర
 తియోగిత్వావచ్చిన్నాభావసత్త్వాత్తాదృశజ్ఞానవిత్తభావ
 స్యనాధ్యత్వావకతావచ్చేదకప్రతియోగితాకత్వాభావాత్వా
 వచ్చిన్నానాధికరణనాధ్యవన్నిష్ఠేత్వాదివ్యావకతాయాస
 ద్బుద్ధివ్యక్తేనత్యైవప్రతియోగివైయధికరణ్యఘటితవ్యా
 వకత్వస్యతన్ముద్ధివ్యక్తావసత్త్వేనూక్తస్థరేతివ్యాపైరా
 వశ్యకత్వాత్ ప్రత్యక్షంవిరాదురుతే - రూపసామాన్యత్వా
 దివా - పుధివీత్వాదికమితి - నిత్యపుధివ్యదిగువాధిత్యేమానా
 భావావాదిపదమ్ - తేనజన్యపుధివీత్వాద్యవసగ్గిహః - సద్భ
 మత్వప్రతిమాలంబితోధంనిరస్యతిప్రళయఇతిమహాప్రళయ
 జ్యోధః - బుద్ధిప్రళయేతుపాధివాపరమానాయాపమస్తేత
 అన్యథాద్వితీయసగ్గిపాధివాద్యమితిస్యరూపాత్పత్త్యర్థం
 రూపానాకాన్తరకల్పనావత్తేతిప్రత్యక్షః - ప్రళయఇతిస్య
 వాతేనయావాదః ప్రళయవిభాగాయమితిధః - తేనమహాప్ర
 లయసభ్యవగమైవసమితిః - ఉత్పత్తికారచైత్యోగికార
 నిరుక్తప్రళయస్యానకమణి అవయవస్యపిచాకవిభా

(౧౨)

జగదీశ్వర చతుర్ముఖ స్వామి:

ప్రతియోగివద్ద్యంశపాగభావయోరత్యంతాభావవిరోధిత్యం
 మానాభావాత్ - అతఏవాన రాజ్యామరక్తంయాపం నాస్తి తి
 యాం తత్పత్త్యై నగ్రస్థస్యావ తేత్యచర - సమవిరోధ పం
 హైపి ఘటాద్యవచ్చేదన వ్యభిచారిత్వాత్ కుతస్పృథ్విమత్వ
 మరతహ - ఉత్పత్తి - యద్యపి పాతేన శ్యామాదియావనాశ
 తారేచ్యవయవినిరూప సామాన్యాభావసత్త్వమ్ - తథాపి
 పీఠపాకవాదిమతే తదసమ్మవాత్ ఆచవ్యమానావయవ్యను
 రోభావ ఉత్పత్తి కాలమాత్రానుసరణి - తత్పత్త్యాదితియా
 పాదిసామాన్యాభావసత్త్వాదిత్యర్థః.

33 — ప్రతియోగివద్దితి - ప్రయోగినవివేకత్యర్థః - విరోధ
 త్యమ్ ఏకదాఏక దేశావృత్తి త్యమ్ - మానాభావాదితి ప్రకరణావ
 చ్చేదన పరమాత్వాదోరూపాదిసామాన్యాభావసత్త్వయోగ్యస
 న్నికర్షాభావాత్ప్రత్యక్షా సమ్మవేచ్యనుమానాదికమేవ మాన
 మస్తిత్యాశయః - యత్తుఘటాదాభిప్రేత్తి కాలావచ్చేదేనయా
 పసామాన్యాభావస్య ప్రత్యక్షమేవసంభవతి తదానించత్తు
 స్సంయుక్తవిశేషణతాయాస్తతాసత్త్వేపి ద్రవ్యసమవేత
 వృత్త్యాభావప్రత్యక్షహేతో శ్చత్తుస్సంయుక్త సమవేతవిశేష
 ణతాయా స్సత్త్వేనసన్నికర్ష సంభవాదితి తత్తుచ్ఛమ్ - చత్తు
 స్సంయుక్త సమవేతద్యులుకవిశేషణతయారూపాద్యభావచా
 త్తుసావత్త్వాదత్తుస్సంయుక్తయోగ్యసమవేతవిశేషణతాయా
 ఎవాభావగామికత్వేన ద్రవ్యాన్యద్రవ్యసమవేతవృత్త్యాభావ
 చాత్తుషత్వనైవ తజ్జన్యతావచ్చేదకత్వాత్ - అన్యథాత్ర స
 రణువృత్త్యాభావచాత్తుషేవ్యభిచారాపత్తేః - వస్తుతస్సాన్వి
 త్పత్తేః పూర్వంచత్తుస్సంయుక్త సమవేత స్యఘటాదె రసత్త్వా
 త్తద్విశేషణతాయా అపితదానీమనత్త్వాదుక్తక)మణ హే
 తులైవ నాస్తి తిధ్యయమ్ - అతఏవేతి - ధ్వంసపాగభావయో
 రత్యన్తాభావవిరోధిత్యేమానాభావాదేవేత్యర్థః - రక్తిమధ్వంస
 పాగభావయోస్సత్త్వమావేదయితుమస్తరాపదమ్ - రక్తంయా
 శుమితి - సచగుణేశ్లావయః పుంసీత్యనుశాసనాద్రక్తోరూపమి

పుత్ర్యయః-నచైషరక్తమధ్వంసాద్యవగాహి-పూర్వాపరరక్త
 మధ్వంసపాగభావవతిరక్తః-పితృతాపుత్ర్యయపుత్ర్యయః -
 త్యేవప్రయోగోయిక్తఇతివాచ్యమ్-వస్త్రస్త్రరావిశేషణస్త్ర
 వశుక్లాదికబుస్యపుంస్త్రానుశాసనాత్-అతఏవశుక్లంరూపమితి
 ప్రయోగస్యమానవాసేమణికృతైవవత్సరఇతిధ్యేయమ్-ఏషర
 క్తంరూపంసాస్తీతి పుత్ర్యయః-పూర్వత్యాది-పూర్వ
 రక్తస్యధ్వంసవతి ఉత్తరరక్తస్య పాగభావవతి ఇతానింరక్త
 పీత్యథాః-నచరక్తతాదశాయాం వర్తమానస్యాపి రక్తాస్తత
 ధ్వంసాదెస్తతానిం రక్తత్యావచ్ఛిన్న పృతియోగితాకత్వ ఏ
 తహస్తతాదృశపుత్ర్యయఃతస్మాత్పూర్వవృత్తిత్యాదిలివాచ్య
 మ్-ధ్వంసాదిపుతియోగిత్యస్య ధర్తానవశ్యేద్యత్వార్-అ
 తదనస్తధ్వంసపాగభావాదిషురక్తత్యాద్యవచ్ఛిన్న పృతియో
 గితాకత్వకల్పనానుపేక్ష్య రక్తత్యావచ్ఛిన్నాత్వవైభావ సంబ
 ధస్త్రైవ ఆస్తరాశ్యామాదిషు కల్పనాయాల్లఘుత్వాచ్చ-నత
 యూవన్తి రక్తరూపాణికత్వద్యక్తి త్వేతరధర్తానవచ్ఛిన్నతత్
 ద్యక్తి నిష్ఠపుతియోగితాకాభావైరవ రక్తంరూపంసాస్తీతి
 పుత్ర్యయఃకీయతే పుత్ర్యతేవ విద్యమానరూప పృతియోగిక
 శ్చ తాదృశాభావస్యాసత్త్వాన్నతథాప్రతితిరితివాచ్యమ్-త
 తాసత్వస్తరాశ్యామేరక్తంరూపంసాస్తీత్యాశావరక సర్వయే
 పితత్వరక్తంరూపమస్తీతిప్రత్యయాపత్తేః విరోధినస్సామా
 న్యాభావస్యానిశ్చయార్ విశేషభావమాటనిశ్చయస్యాప్రతిబంధ
 కత్వార్-అన్యథాసామాన్యాభావఎవనసిధ్యేదిభావః-పా
 ఞ్చస్తు పృతియోగితానన్యున్దేనరక్తరూపత్వమాత్రావచ్ఛిన్న
 పుకారతాక స్పంశర్గాభావవిశేష్యకః పుత్ర్యయేరక్తరూప
 త్యాద్యవచ్ఛిన్న పుకారతాకబుద్ధైర్వరోధీతిరక్తరూపత్వంప్ర
 తియోగితావశ్యేదకమేవ నేతిశ్యామతాదశాయాం రక్తరూప
 త్యావచ్ఛిన్నాభావఎవరక్తంరూపంసాస్తీతిప్రతీతైర్నవిషయః
 కిమనురోధేన రక్తరూపధ్వంసాదిమతిదత్తనైభావసిద్ధిరత్యా
 మాః-ఆస్తరాశ్యామి సమవాయేన రక్తంరూపంసాస్తీతిప్ర

తత్త్వానునాధికరణ్యంచ స్వవిశిష్ట హేత్వధికరణావశ్యేన
తీతేహృద్యామరౌధేనైవధ్వంసాత్వనాభావతార్కకం
భః - అన్యథానమవాయావచ్ఛిన్నప్రతియోగితాకధ్వంసాద్య
ప్రసిద్ధ్యాశ్చప్రతితర్కవిశ్వాసత్తిరితిమనరమార్గః.

౩౪ - తత్త్వానునాధికరణ్యంచేతి - ప్రతియోగినామానా
ధికరణ్యంచేత్వర్థః - స్వవిశిష్టతే - స్వపదంబుగఘటకతత్త్వ
దభావవ్యక్తిపరత్వ - తథాచ తత్తదభావాశ్రయీభూతంయథా
తుతాఘటకసమ్మన్దేన హేతుతావచ్ఛేదకధర్మావచ్ఛిన్నాధికర
ణంతదవచ్ఛేదేన తత్తదభావే స్వస్వప్రతియోగినామానాధికర
ణ్యంగాగ్రహణిత్యర్థః - తేన హేతుసమానాధికరణస్వఘటత్యా
దినావచ్ఛిన్నద్యభావస్య కాలికాదినంబన్దేన భూమాద్యభతక
గస్త్వైవైవ్యాపకతాఘటకంయోగాదినంబన్దేనప్రతియో
గినామానాధికరణ్యాభావేఽపి వహ్నిమాణభూమిదిత్యాదౌ
కావ్యాప్తిః - సవాద్యవ్యంబిశిష్టసత్త్వాదిత్యాదౌఘటత్యాదినా
ద్యవ్యత్యాద్యభావస్య హేత్వధికరణగుణాద్యవచ్ఛేదేన ప్రతి
యోగ్యసమానాధికరణత్వపిక్షతి - గుణాదీనాంవిశిష్టసత్త్వాసధిక
తగత్త్వార్థంయద్యపిభాగ్యవ్యవృత్తైరవచ్ఛేదకసత్త్వేనానానా
త్వాచ్యుత్వాద్యభావనిష్ఠం యత్ప్రతియోగినామానాధికరణ్యం
తదవచ్ఛేదకత్వం నహేత్వధికరణస్వేత్యసమ్మతః - కథితాతి
వ్యాప్తితాదవశ్యంచ - సచ స్వవిశిష్టహేత్వధికరణతావ్యాపక
ప్రతియోగ్యధికరణతావద్వృత్తిర్వింపాద్యన్ - స్వవిశిష్ట
త్యస్యవ్యథాతాపత్రైః - ప్రతియోగ్యధికరణీభూత స్వవిశిష్ట
యావద్ధేత్వధికరణవృత్తిత్వస్యోక్తచ ద్వివ్యంతర్ఘటత్యాది
త్యాభావవ్యాప్తిః - యావద్ధేత్వధికరణాప్రసిద్ధేః - తాపియా
వసో హేతుమద్యవృత్తిధర్మాః హేత్వధికరణత్వాననా యావ
న్తత్ప్రత్యేకాశ్రయీభూత ప్రతియోగ్యధికరణవృత్తిర్విశిష్ట
విశిష్టత్యాదవోషః - ఎకమాత్రీవృత్తిహేతౌరపి తత్త్వేన
వృత్తిత్వాదివిశిష్టస్య బహుతరాధికరణత్వస్య సత్త్వాదిభిద్య
యత్ - సచ నిరుక్తప్రతియోగ్యధికరణీభూత స్వవిశిష్టయావద్ధేత్వ

బోధ్యం - తేన గోత్యసస్య ద్విధ్యత్వ ప్రియోవృత్తిత్వాదినా
గవాదరభావస్య గవాద్యసంధికరణధర్మ్యవచ్చేదేన తద్యతికాలే
మహాకాలేనావృత్తావపియదాగోత్యంతదాగోత్యదోనా
ధికరణకర్తృమాత్రంసమ్యక్ - స్యవిశిష్టోస్యహతుశునా నా
ధికరణాద్యధ్యయై యథ్యాచత్తైరితిభావః.

౩౫ - పౌగుత్తమపిస్యబిజ్ఞపదం శూత్యధికరణావచ్చేదే
నేత్యన్యప్రివేశ ఎవార్థవద్యవతీత్యః - పౌగుత్తస్యాపిశస్య
ప్రథమంప్రియేజనమాహ - తేనేత - గోత్యాదినాగవాద్యభావ
స్యతద్యతికాలేవృత్తావపియదాగోత్యంతదాగోత్యదోనా
తి ప్రిశుద్ధ ఇతియోజనా - ఇదముపలక్షణమ్ - తత్త దయోగో
రకాన్యత్వాద్యభావస్యాపికాలే ప్రితియోగిశుమానాధికరణ
త్వో ధూమవాక వశ్మేత్యాదావతి ప్రిశుద్ధో ద్విప్య
వ్యః - గవాద్యభావస్య ప్రితియోగ్యధికరణేదైశకశుక్కునైనాపి
వృత్తిస్యముపపాదయతుమాహ - గవాద్యసంధికరణ - ఇదానం
తత్వరగోర్నాస్తీతిప్రిత్యయాద్దోషస్యపికాలే కాలికశుక్కు
నైస గవాద్యభావస్య గవాద్యసంధికరణవత్వరావచ్చేదేన
వృత్తావపియదః - సచైతప్రిత్యయస్యతత్వరవనైరత్కాలా
వచ్చేదేనగవాత్యన్తాభావోవిషయజ్ఞావాద్యం - దేశవృత్తా
కాలస్యేవకాలే వృత్తాదేశస్యాస్యవచ్చేదకత్వానుభూత్ -
ఏకేశపస్యకర్తుమశక్యత్వో - ఇదానంగగనేగోర్నాస్తీతిత్ర
తీతేర్గవాద్యభావనైరత్కాలావచ్చేదేన గగనవృత్తిత్వావగా
హితాయాం భిమత్వాచత్తేక్య - గవాద్యభావస్య గగనాదా
సారవికత్వేనవ్యాప్యవృత్తితయా కాలావచ్చేద్యత్వా శుక్కు
వాదితిభావః - తద్యతితి - గవాదిమతీత్యర్థ - కాలేజన్యకాలేన
మచరమధ్యంసాత్తకస్యప్రియోత్యన్తాభావాభావస్యాపియ
వదన్తర్గతత్వాత్తస్యరశుష్టికాలే ప్రితియోగి సామానాధికర
ణాభావాన్నాతివ్యాప్తిరతహ - మహాకాలేనేతి - తథాచరస్యా
పిమహాకాలే ప్రితియోగిసామానాధికరణ్యంతస్యకాలికశుక్కు
నైసగవాద్యభావత్వాదితిభావః - ననుగోత్యాదిభావః ప్రియే

త్వంతరజన్యద్రవ్యం పురయావృత్తిర్యద్యాదౌ నాతిపృశ
క్తః :- హతుమతిపురయే తత్పామానాధికరణ్యాభావాత్ - స్య
కాలికసమృద్ధిసంపత్తిప్రమాణాభావాత్ యదాగోత్యంతతా
గారితిసద్ధతురేవేతియద్యుక్తాయాత్తదాప్యాహ-యత్యేకాలత్య
మితి - ఉక్తవివక్షానాదరేఖుటాదిసాధారణరూపేణాపిగోస్మా
ధ్యతాయామతివ్యాప్తిరిత్యాశయేన సాధ్యాన్తరమాహ - జన్య
ద్రవ్యమితి-ద్రవ్యత్వేనసాధ్యతాయాం కాలత్యంసద్ధతురేవ
పురయేఽపికాలికసమృద్ధిసంపరమాణ్యాదేః సత్త్వాల్కార్య
ద్రవ్యాన్ధికరణీభూతత్వేనతిద్రవ్యత్వేనైవధర్మిగ్రాహకపు
మాణేనతిద్విత్యేనోవ్యభిచారిత్వసమృత్తయేజన్యపదమ్-నను
మహాసరయాసజ్జీకారేప్రాగుక్తహేతుద్వయమేవలక్ష్యంఖణ్డ
ప్రళయేబ్రహ్మజ్ఞానరేజన్యద్రవ్యసత్త్వాదతిస్సాధ్యాన్తరమాహ.
పురయ-వృత్తిర్యేతి- ఖణ్డపురయావృత్తిర్యేత్యర్థః.

౩౬- యద్యపిప్రతియోగినోయదధికరణంతద్వృత్తిత్వస్య
దైశికవిశేషణతాసమృద్ధిసంపత్తియమపియదాగోత్యంతతా
గారిత్యాహవతివ్యాప్తివారణంసమృద్ధిపురయావృత్తిత్వా
ద్యవచ్ఛిన్నాభావస్యస్వప్రతియోగ్యధికరణేమహాకాలాదౌదైశ
ికసమృద్ధిసంపత్తిత్వవిరహాత్ సచద్రవ్యంమహాకాలత్వాదిత్యా
హవత్యాప్తిః కాలికసమృద్ధిసంపరమాణ్యాసమృద్ధిద్రవ్యత్వద్య
భావస్యప్రతియోగ్యధికరణేదైశికవిశేషణతాయావృత్త్యభావా
దితితాచ్యమ్- హేతుసమానాధికరణత్వస్యతాదృశవిశేషణత
యానివేశనీయత్వాత్ - తథాపిరూపభిన్నంగుణత్వాదిత్వా
దౌపాధనసమానాధికరణస్య రూపాన్యత్వాద్యభావస్యరూప
భిన్నత్వప్రకారకప్రమాదిశేష్యత్వాద్యభావస్యచరూపత్వా
దిస్యరూపతయాతిస్య దైశికవిశేషణతాసమృద్ధిసంపత్తిత్వవిర
హేణయావదవస్తర్గతత్వాత్ హేతుత్వాదినా రూపభిన్నత్వా
ద్యభావస్యచరూప్యన్యైవతాదృశాభావస్యమహాకాలాదౌస్వప్ర
తియోగి సమానాధికరణత్వాదివాప్తిరతస్సవిశిష్టహేతుధి
కరణేత్వాదివివక్షానుసరణమితివదన్తి - వస్తుతోదైశికవిశేషణ

విశ్వాదివిశేషణా కపిసంయోగాభావనా ప్రమేయత్వా
దిత్వాహం సంయోగాత్వాత్త కాభావస్య సకలహేత్వధికరణా
తాఘటితస్వలక్షణాంతరత్వాదేకేనాపరస్యాస్యభావకర్తు మత
స్యత్వాదుక్తలక్షణేనవై యర్థ్యమితిపరమార్థః.

౩౭ — యత్తు హేత్వధికరణేవిశేషణతయావర్తమానానాం
నిరుక్తయావదభావానాంప్రతియోగివృత్తిత్వమేవవిశేషణతా
సమ్మన్వేనవత్తుముఖితంప్రతియోగ్యధికరణవృత్తిత్వప్రవేశే గౌ
రవాత్ సర్వత్రవ్యభిచారిష్టలాస్యత్వాభావస్యప్రతియోగ్యవృ
త్తిత్యేనాతివ్యాప్త్యభావాదితిత్తుచ్ఛమ్. స్వవృత్తిత్వవిశిష్టానాం
కేవలాస్వయిధర్మా తా మత్యంతభావస్య యావదన్త గౌరవస్య
ప్రతియోగ్యవృత్తి త్యేనాసమ్మవాపత్రైః - సహి వాచ్యత్వాది
వృత్తిత్వవిశిష్టానాంవాచ్యత్వాదీనామభావో వాచ్యత్వాదిరూప
ప్రతియోగివృత్తిరితిదిక్.

౩౮ — ప్రాచీనామతేసంయోగసామాన్యభావసాధ్యకం
ప్రమేయత్వంద్రీవ్యవవ్యభిచారీత్యేకపిపదమ్ - ప్రతియో
గివైయధికరణతాఘటితమేవసాధ్యత్వాచకత్వకుత్రనివేశితంయ
థాసన్నివేశేవైయర్థ్యవిరహాదతనదవచ్ఛేదకత్వంసంయోగా
భావనిష్ఠప్రతియోగిత్యేక్యత్వతమేవేత్యాశయేనసంయోగాత్త
కాభావస్యాభిధానమ్ - తదఘటితసాధ్యత్వాచకతాయాఃప్ర
వేశేతుఃగగనత్వాదివిశిష్టవాచ్యత్వాద్యభావస్యగగనత్వవాచ్య
త్వోభయభావాదేర్వాయావదన్తగౌరవత్వాత్ సన్దర్భ హేత్వధి
కరణీయాతగగనావచ్ఛేదేనప్రతియోగ్యసమానాధికరణత్వాద
వ్యాప్తిరతస్యవిశిష్టపదమ్ఎతదభిప్రాయేజైవసంయోగాత్వా
త్త కాభావేత్యతాది పదముపాత్తమ్ - వస్తుతస్యత్వావాక్
ద్రీవ్యత్వాదుగత్యవాక్యరూపత్వాదిత్వాదౌకాలే జన్యరూపే
న హేతుసమానాధికరణస్య సత్తాభావస్య గుణత్వసామాన్య
భావస్యచకేనాపి సమ్మన్వేనాత్తగగనాహ నిత్యరూపేచావ్యతి

• గగనత్వవిశిష్టగగనాద్యభావస్యాభావోఽపి యావదన్తగౌ
రవతితన్వైవమ్ పా.

(౨౪) జగదీశ్వర చతుర్దశలక్షణమ్.

వృత్తిత్వేనపితాత్వాప్తిః - జలాదివృత్తిత్వవిశిష్టగోత్వాద్యభావస్యాభావస్తు జలత్వాద్యభావోనతుధూమాద్యభావః - జలావాపవిత్రభావప్రత్యయప్రసక్తౌ ॥

తా. పదేర్థవిధకరణావశ్యేనేన తస్యైవయావదన్తర్గతస్య ప్రతియ్యుగిసామానాధికరణ్యవిరహాదవ్యాప్తిస్యాద్యధికరణ్యవిశిష్టచేదంసస్యాదితిదిక్.

౩౯—ననుధూమాద్యభావనిష్ఠజలాదివృత్తిత్వవిశిష్టస్యగోత్వాద్యభావస్యాభావోధూమాద్యభావఎవ అభావప్రతియ్యుగిసామానాధికరణకస్యాభావస్యాధికరణస్వరూపత్వాత్ తథాచ ధూమాదౌసాధ్యేవహ్నిదిహేతావతివ్యాప్తిః ధూమాద్యభావస్య హేత్వధికరణావశ్యేనేన గోత్వాద్యభావరూప ప్రతియ్యుగి సమానాధికరణత్వాదతిహేతా - జలాదివృత్తిత్వ - సచ తాదృశభావస్య ధూమాభావస్వరూపత్వేనపి జలాదర్శితాద్యభావత్వావశ్యిన్నాధికరణత్వం కిన్తు ధూమాభావత్వావశ్యిన్నాధికరణత్వమేవేతినప్రత్యయాత్ప్రసక్తౌ ఇతివాచ్యమ్ - ఎవంసత్యభావస్యైవ ప్రియేణాభేదప్రసక్తౌ ఉక్తక్రిమైవాతిప్రసక్తస్యవారణ సమ్యుక్తాదితిహావః.

౪౦—ననుతిథాపిధూమానానావశ్యేనగోత్వాద్యభావతివ్యాప్తిః సమనియతాభానానామైక్యాత్ - ధూమాభావస్య*చహ్నిధూమోభయోగ్భావాదభిన్నస్యాయోగోభి కావ్యత్వాభావాదభిన్నయోగోభి క భేదత్వాదివాభేద సామాన్యాభావాదభిన్నస్య హేత్వధికరణావశ్యేనేనైవహ్నిదిహేతాత్వత్వప్రతియ్యుగిసమానాధికరణత్వాదితేదత్ప్రసక్తః - యావత్పదస్యఫలతః ప్రతియ్యుగితావశ్యేన సాధ్యవ్యాపకతావచ్ఛేదకీహతయద్యర్పితియ్యుగితాకోనభావన్తస్యవిశిష్ట హేత్వధికరణావశ్యేనేనతస్పితియ్యుగితాశ్రియసామానాధికరణ్యంవివక్షితమ్. తథాచధూమాదిసామాన్యాభావస్య ధూమాదివిష్టతాదృశ ప్రతియ్యుగితాకస్య ధూమాదివిష్టతాదృశ ప్రతియ్యుగితాశ్రియే

* ధూమత్వేనప్రసక్తియ్యాభావాదిహేతాన్తరమ్.

అధూమాదివా హేత్వధికరణావచ్ఛేదన సామానాధికరణ్య విరహాన్ముతివ్యాప్తిః - సచైవం యత్సామానాధికరణాదత్యంతై య ర్థ్యమితి వాచ్యమ్ - ఆత్మత్వ సామాన్యభావీయ ప్రతియోగితాయాఅపి సాధ్యవ్యాపకతావచ్ఛేదకతయా తత్ప్రతియోగితాక స్యాత్మత్వసామాన్యభావస్య తాదృశ ప్రతియోగితాశ్చ)యసామానాధికరణ్యవిరహా దయ మాత్మాజ్ఞానాదిత్యాదావవ్యాప్తివారకత్వాత్ - జలాదివృత్తిత్వ విశిష్టే త్యాదిగిర్భస్మై వస్మై గతిమనురుద్యైవోక్తః - తేనతాదృశభావస్వభూమాభావ రూపత్వైఽపి స్యా హేత్వధికరణావచ్ఛేదన సాధ్యవ్యాపకతావచ్ఛేదకీభూతధూమనిష్ఠ ప్రతియోగితావ్యక్త్యాశ్చ)యసామానాధికరణ్యవిరహాదేవాతివ్యాప్త్యభావేఽపినా సద్భూతిః - సచధూమా త్యేన ధూమాభావస్య ధూమనిష్ఠం యత్ప్రతియోగిత్వం తదేవ ధూమత్వేన ప్రమేయ సామాన్యభావస్య ప్రమేయ సామాన్య నిష్ఠం ప్రతియోగిత్వంలాఘవాన్న తుతద్విన్నం ప్రతియోగిత్యా వస్తరం గౌరవాదిత్యుక్త వివక్షయా ప్యప్రతికార ఇతివాచ్యమ్ - స్వరూపసమృద్ధాత్తికాయాః ప్రతియోగితాయాస్సామాన్య భావస్థితే ప్రతియోగిభేదేనైవభిన్న త్యాదితిసామృప్తి దాయకాః -

౪౧ - వస్తుతస్సాధ్యవ్యాపకతావచ్ఛేదికాయా స్వస్వస్థూన వృత్తిభర్తృనవచ్ఛిన్నాయాయాదృశ ప్రతియోగితాయానిరూపకోఽభావ స్వవికల్ప హేత్వధికరణావచ్ఛేదనతాదృశ ప్రతియోగితాశ్చ)యసామానాధికరణ్యమేవవక్తవ్యమ్ - తథాచ ధూమాదిసామాన్యభావస్వభూమత్వాదినా ప్రమేయ సామాన్య భావావతిరేకేపి తత్తీయం ప్రమేయ సామాన్యనిష్ఠం ప్రతియోగిత్వం సామాన్యవృత్తివైధూమత్యాదిభర్తృణావచ్ఛిన్న తతోన తాదృశ ప్రతియోగితాశ్చ)యసామానాధికరణ్యముపాదాయాతిప్రసద్ధిర్విత్తం క్తముచ్ఛాన్యః -

౪౨ - యత్తు సమనియతా భావైక్యమతే ధూమచాకావచ్ఛాంత్యాదావతి వ్యాప్తివారకభావం యేన యేన సమృద్ధేన సాధ్యవ్యాపకతా తేన తేన సమృద్ధేన ప్రత్యేకం ప్ర

యత్పూజానాధికరణానాంసాధ్యతావచ్చేదకావచ్చిన్నవ్యాపక
తావచ్చేదకరూపావచ్చిన్నప్రతియోగితాకానాయావదభా

తియోగిసామానాధికరణ్యం వివక్షితమ్ - తథాచవ్యభిచారిమా
త్రవివయతాధికరణవ్యభిచారస్తదన్యత్వస్యసాత్త్వకస్వరూ
పసమ్యుద్ధేన సాధ్యవ్యాపకత్వా తదభావస్యపాత్వధికరణా
వచ్చేదేన తాద్యకాన్యత్వరూపస్వరూప సమ్యుద్ధేన స్వప్రతి
యోగిసామానాధికరణ్యాభావాన్నితివాప్తిః - అతవివయ
తానమ్యుద్ధేస్యవ్యాపకతాఘటకత్వేఽపి * నిత్యజ్ఞా సంనిత్యసవి
షయకత్వాదిత్వాహానాతివాప్తిః - నిత్యజ్ఞా సత్త్వాద్యభావస్య
వ్యాపకతాఘటకీయాతేనసమవాయసమ్యుద్ధేనైవప్రతియోగ్య
సమానాధికరణత్వాదితి తత్తుచ్ఛమ్ - ఘటత్వాదినావా
చ్యత్వాద్యభావస్యైవ ఘటత్వాదినాయఃపిజ్ఞాన్యత్వాభావస్య
రూపతయూతస్యచవ్యాపకతాఘటకేనాయఃపిజ్ఞాన్యత్వనిరూ
పితస్వరూపసమ్యుద్ధేన యావద్ధేత్యధికరణే ప్రతియోగిసామా
నాధికరణ్యవిరహాదేవ ధూమవాక్ వహ్నిరిత్యాదావతివాప్తి
విరహాత్ యావత్త ఇత్యస్య స్వవిశిష్టత్వస్యయత్పూజానా
ధికరణ ఇత్యస్యచవ్యగతావత్తైరితి.

౪౩ — సనువ్యధికరణ భర్తావచ్చిన్నాభావాసత్త్వేఽపి
సర్వప్రసక్తేతాగగనత్వ విశిష్టవాచ్యత్వాభావం గగనవాచ్య
త్వోభయాభావంవాచాయ ప్రోక్తలక్షణ సమ్యుద్ధాత్ ప్రతి
యోగ్యవృత్తి క్షేపత్వాదిమూలావతారానుసవత్తిః - సచవైశిష్ట్య
వ్యాసజ్యవృత్తి భర్తాసవచ్చిన్నత్వేన వ్యాపకతావచ్చేదకీయా
తప్రతియోగితాయా విశేషణీయత్వాన్నైవమితి వాచ్యమ్ -
వ్యభిచారావారకత్వేనతాదృశ విశేషణస్యవ్యగతత్వాత్ అ
న్యభావ్యధికరణభర్తావచ్చిన్నాభావ కాలీనత్వేనహేతుం విశి
ష్టైవ గృహ్యవారణం కుతోనసమర్థయేదతో లక్షణాదరమా
మా - యత్పూజానాధికరణామితి - వహ్నిమాక్ ధూమాత్వత్

* నిత్యజ్ఞానమైశ్వరసవిషయత్వాదిత్వాహానాతివాప్తి
ః - ఇతి హి.

కానాంప్రతియోగితావచ్చేదకావచ్చిన్నసామానాధికరణ్యం
తత్త్వంనా - జ్ఞేయత్వత్వాధినానాచ్యత్వాదీనామభావస్వరస్య
భగినులభః - కేవలదర్శితకావసేయమిత్యతఃనాంప్రతియో
గ్యవృత్తిశ్చభర్తృభిః.

వాక్ ద్రవ్యత్వాదిత్యాదావన్యాప్తిః * సాధ్యవ్యాపకప్రతి
యోగితానాం జలత్వవిశిష్టద్రవ్యత్వాభావగుణత్వవిశిష్టసత్తా
ద్యభావానాంస్వవిశిష్టహేత్వధికరణావచ్చేదేన ప్రతియోగితా
వచ్చేదకీర్ణాశ జలత్వ విశిష్టద్రవ్యత్వత్వాద్యవచ్చిన్న సామా
నాధికరణ్యాభావాదత ఉక్తమ్ రూపావచ్చిన్నేతి - తథాచజల
త్వవిశిష్టద్రవ్యత్వత్వాదేస్సాధ్యవ్యాపకతా నవచ్చేదకత్వాద
దోషః * యత్తుసాధ్యవ్యాపకప్రతియోగికస్యఘటత్వేనవచ్చిన్న
ద్యభావస్వయః * జ్ఞేయధికరణే ఘటత్వావచ్చిన్నసామానాధి
కరణ్యాభావాద్యాసకతావచ్చేదక రూపావచ్చిన్నేతి - తద
త్యస్తమగుర్ ఘటత్వేనవచ్చిన్నభావనైవవచ్చిన్నేనఘటాభా
వతయాతస్యాపి యావద్ధేతుమితి స్వప్రతియోగితా వచ్చేదకీ
ర్ణాతవచ్చిన్నత్వావచ్చిన్నసామానాధికరణత్వాత్ - సమకాలి
న్యస్యనాచ్యత్వవ్యాపకతానవచ్చేదకత్వాత్తదవచ్చిన్నవాచ్య
త్వాభావస్య మూలాత్తనైవతల్లక్షణా ఘటకత్వాదాహ-జ్ఞేయ
త్వత్వాదినేతి.

౪౪ - కేవలమిత్యాది - యేనసమ్యక్థేనహేతుస్సేన సమ్యక్
థేనహేతుతావచ్చేదకావచ్చిన్నహేత్వధికరణవృత్తిత్వ మభా
వేగాగ్రహ్యమ్ - తేనాయమాత్మాజ్ఞా నాద్వటాస్యత్వేనతిఘటా
త్వ సంయోగాద్యేత్యాదావాత్త్వసామాన్యభావస్యా తథా
త్వేనాపి * నాన్యాప్తిః - ఎవంయేనసమ్యక్థేనవ్యాపకతాతత్వమ్య

* సాధ్యతావచ్చేదకావచ్చిన్న వ్యాపకతావచ్చేదక ప్రతి
యోగితాకానామ్ - ఇతి సా.

* సాధ్యతావచ్చేదకావచ్చిన్న వ్యాపకతావచ్చేదకప్రతి
యోగితాకస్య - ఇతి సా.

సమతిః - సా.

భావచ్ఛిన్నప్రతియొగితాకాభావస్య స్వప్రతియొగితావచ్ఛి
 కకసమ్మన్తేన ప్రతియొగితావచ్ఛిదకావచ్ఛిన్న సామానాధిక
 రణ్యంబోధ్యమ్ - అతో న్యధికరణధర్మావచ్ఛిన్నాభివస్యాస
 త్నైఽపివ్యధికరణసమ్మన్తావచ్ఛిన్నావచ్ఛత్వాద్యధికరణమాదా
 యలక్షణ సమ్మన్తే ప్రతియొగ్యవృత్తిత్వత్వాద్యధికరణావతా
 రానుపపత్తిః - సవాస్పదత్వాత్ సమనాయేన సాధ్యతా
 యాంకుమాతాలత్వాదావతివ్యాప్తిః - ప్రతియొగితావచ్ఛిదకా
 వచ్ఛిన్నసామానాధికరణ్యంచ స్వవిజ్ఞాపాత్పరధికరణావచ్ఛిదే
 సబోధ్యమ్ - తేనద్రవియగతత్వాదిత్వాదా ద్రవియత్వాద్యభావ
 స్యతాలే హేయంతి ప్రతియొగితావచ్ఛిదకరణజ్యేఽపి నా
 తివ్యాప్తిః - ఇదంత్యవధావ్యమ్ సాధ్యవచ్ఛిన్నాభావప్రతియొ
 గితాయా సామానాధికరణ్యేనానావచ్ఛిదకస్య గూఢమేవవ్యా
 పకతావచ్ఛిదకత్వమప్రి - పూర్వలక్షణేన, ప్రవేశ్యంసతుప్ర
 తియొగితై యధికరణ్య ఘటితంతథానతి వ్యధికరణధర్మావచ్ఛి
 న్నాభావాసత్త్వైఽపి సర్వగప్రమేయ విత్కాకారక జన్య
 యత్కించబద్ధి విషయత్వసామాన్యభావమాదాయైవ సర్వ
 త్రిలక్షణ సమ్మన్తే ప్రతియొగ్యవృత్తిత్వత్వాద్యధికరణావతా
 రానుపపత్తిః - తజ్జ్ఞానవ్యక్తి విషయత్వస్యతాదృశజ్ఞానదళా
 యామేవసత్త్వేన కవసత్త్వదళాయామేవతాదృశజ్ఞానవిష
 యత్వాభావస్య హేతుసమానాధికరణత్వాత్ - ఎవంచాత్రస్య
 విజ్ఞప్తపదంసకపిసంయోగాత్వాత్ తాభావంXXనత్వాదివిజ్ఞప్త
 స్యXXసాభావస్యాభావంచాదాయ కపిసంయోగాభావవా
 మేయత్వాదిత్యాభావవ్యాప్తివారకమ్ - కపిసంయోగాభావత్వా
 తేరుక్తవ్యాపకతానావచ్ఛిదకత్వాత్ - కంతు హేతుమతితా
 లేవతామానస్య సత్త్వసామాన్యభావస్యాపి సర్వత్రూపకాలి
 త్యాత్ స్యచాత్తాదావసత్త్వేనయ వర్జిత్యధికరణే ప్రతియొగ
 తావచ్ఛిదకావచ్ఛిన్న సామానాధికరణ్యవిరహాత్ సత్రావా
 ద్రవ్యత్వాదిత్వాదావవ్యాప్తి వారకమేవస్యవిజ్ఞప్తపదమ్.

౪౫ - సచ సాధ్యతావచ్ఛిదకసమ్మన్తేన సాధ్యతావచ్ఛిదకథ

ర్వావచ్చిన్న ప్రతియొక్క తాకోఽభావోఽయధేత్వధికరణావచ్చేదే
 నసాధ్యతావచ్చేదకం ప్రతియొక్క తావచ్చేదకావచ్చిన్న
 సమానాధికరణప్రత్యక్షిత్వవసమ్యక్ - వాద్యత్వత్వాదిసాధు
 తాభావమాదాయైవ వాచ్యజ్ఞేయత్వాదిత్యాదౌలక్షణసమన్వ
 యాదితివాద్యమన్వయాచసమ్యజ్ఞేన ప్రమేయత్వావచ్చిన్నా
 భావాప్రసిద్ధ్యాప్రమేయవాన్ జ్ఞేయత్వాదిత్యాదావవాప్తేః
 గురుధర్మావచ్చిన్న ప్రతియొక్క త్యాప్రసిద్ధ్యాప్రమేయవహ్ని
 తాభూమాదిత్యాదావవాప్తేః - వృత్త్యనియామకసమ్యజ్ఞస్య
 ప్రతియొక్క తావచ్చేదకం యాగోమీశైత్రత్వాదిత్యాదౌస్వా
 మిత్వాదిసమ్యజ్ఞేన గవాదేస్వాద్యతాయామివాప్తేశ్చేతిదిక్.

౪౬-సమవహ్ని త్వేనధూమావద్యప్రతిసామాన్యభావోధూ
 మీయపంయోగనమ్యజ్ఞేన ద్రవ్యసామాన్యభావోవాధూమాభావ
 ఎతథాతయోగోశకభిన్న త్వేనాయోగోశకాన్యవృత్తరభావః
 తయోగోశకభేదాయోగోశకభేదాభావాన్యతరత్వేనాయోగో
 శకావృత్తరభావోఽయోగోశకాన్యత్వనియామితస్వరూపసం
 విధేన భేదసామాన్యభావౌ నాయోగోశకాన్యత్వాభావవీచ
 నమనియతాభావానామైక్యాత్ - తథాచ ధూమాద్యభావస్య
 ప్రతియొక్క తావచ్చేదకం యద్యహ్నిత్వాదికం తదవచ్చిన్నైతై
 వసమన్వయావధేత్వధికరణేధూమాద్యభావస్యప్రతియొక్క తావ
 చ్చేదకావచ్చిన్న సమానాధికరణత్వార్థే ధూమవాన్ వహ్నిరి
 త్యాదావతిన్యాప్తిః - సామాన్యధర్మైకవిశేషాభావాభ్యుపగమే
 తుసుతరాంతభాధూమిత్వేనధూమాద్యభావానామివప్రమేయ
 త్యాదిసామాన్యభావతయాప్రసవస్వప్రతియొక్క తావచ్చే
 దకేధూతప్రమేయత్వావచ్చిన్న సమానాధికరణత్వాదితిచే -
 అత్రాపియోవత్వస్వఫలతఃప్రతియొక్క తావచ్చేదకం తయాసాధ్య
 వ్యాపకతావచ్చేదకరూపావచ్చిన్న యద్యహ్నిప్రతియొక్క తా
 యాత్వమానాధికరణోఽభావఃస్వవిశిష్టహేత్వధికరణావచ్చేదేన
 తత్తత్ప్రతియొక్క తావచ్చేదకావచ్చిన్న సమానాధికరణప్రత్యక్షం
 త్వవసీతోఽర్థః - తథాచధూమాదినిష్ఠతాదృశధూమిత్వాద్యత

కేచిత్తు వ్యాప్యవృత్తైర్నామసమానాధికరణస్యసాధ్యా
చ్ఛిన్నప్రతియోగితా కాభావస్యధూమాదినిష్ఠంయత్ప్రతియో
గిత్యంతదవచ్ఛేదకీభూత ధూమత్వాద్యవచ్ఛిన్నైన సార్థంహే
త్వదికరణావచ్ఛేదేన సామానాధికరణ్యవిరహాన్నాతిప్రసక్త్యి
తిసామ్యుచాయితాః.

౪౭ — వస్తుతోఽత్రాపి సాధ్యవ్యాపకతావచ్ఛేద
క రూపావచ్ఛిన్నాయా స్వసూత్రసప్రతి ధూమానవచ్ఛిన్నా
యాయాద్యక ప్రతియోగితాయా నిరూపణోఽభావస్తాద్యక
ప్రతియోగితాయా యదవచ్ఛేదకం తదవచ్ఛిన్న సామానా
ధికరణ్యం వక్తవ్యమ్ - ధూమత్వాదినా ధూమాద్యభావస్తు
వప్రతిమేయత్వాదినా ధూమాద్యభావః సామాన్యధర్మేణ వి
శేషభావస్యానభ్యుపగమాత్ - తదభ్యుపగమేతుయాద్యకప్ర
తియోగితా కాభావేతాద్యక ప్రతియోగితావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్న
వద్యుత్తిక్యస్య జగద్యుత్తి భిన్నత్వస్యర ద్వయార్వ్యతిరేకః
సాధ్యవ్యాపకతావచ్ఛేదక రూపావచ్ఛిన్నతాద్యక ప్రతియో
గితా కాభావానాంతాద్యక ప్రతియోగితావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్న
సామానాధికరణ్యంవాద్యమ్ అతోనకశ్చిద్దోష ఇతిధ్యేయమ్.

౪౮ — చక్రవర్తిలక్షణాన్యహ-కేచిత్ప్రతి-ప్రతియోగితా
నవచ్ఛేదకమితియత్సాధ్యతావచ్ఛేదకమితిపరేణాన్వితమ్ - ఘ
టత్వాదినా వచ్ఛిన్నద్యభావకూదాయ వచ్ఛిన్నామస్థామదిత్యా
దౌలక్షణసజ్జతిః - వ్యభిచారిణీతు హేతుసమానాధికరణస్య సా
ధ్యసామాన్యభావనైవ ప్రతియోగితావచ్ఛేదకం సాధ్యతా
వచ్ఛేదక మతోనాతివ్యాప్తిః - కపిసంయోగ్యేతద్యుక్తత్వా
దిత్యోదావవ్యాప్తివాకణాధికం వ్యాప్యవృత్తైరితి - వచ్ఛి
త్వాదినా ఘటాద్యభావ కూదాయాన్యప్తిరతస్సాధ్యేతి - అ
తేదప్రతియోగితా సాధ్యతావచ్ఛేదక సమృద్ధేన గాగ్రిహ్య - తేన
సమనాయాది సమృద్ధేన వచ్ఛిన్నద్యభావస్య హేతుసమానాధి

కావస్యప్రతియ్యోగితానవచ్చేదకం హేతుసమానాధికరణస్య
కరణస్య ప్రతియ్యోగితానవచ్చేదకత్వేపి వహ్నిత్వాదే రాస
క్తువః.

౪౯—ప్రతియ్యోగితై యధికరణస్యప్రవేశేవాద్యంత్యేయ
త్వాదిత్యాకావహ్యప్తిః ప్రతియ్యోగివ్యధికరణసాధ్యభావనాన్య
సిద్ధేరతస్తత్పరిత్యాగః- వ్యాప్యవృత్తిత్వంతునిరవశిన్నహ
త్వధికరణవృత్తికత్వం హత్వధికరణయత్కిచ్చిత్వక్తివృత్తి
భావప్రతియ్యోగితాయాస్మామానాధికరణ్యేనానవచ్చేదకంయ
దభావవృత్తిత్వంతత్త్వంవా - ఎవంచైతల్లాభార్థమేవ హేతుస
మానాధికరణస్యేత్యుక్తమ్ సతుస్వాతంత్ర్యేణ అధ్యక్షేషణం నై
యర్థ్యాత్ . యత్కిచ్చిత్వస్థితేతాచ్యవంయోగాభావస్యహత్వ
ధికరణీభూతద్రవ్యనిష్ఠాభావ ప్రతియ్యోగిత్యేపి సంయోగి
త్వాదిత్యాదౌనాన్వ్యాప్తిః.

౫౦—సను సమనియతాభావానా మైక్యాద్వటత్వేనవ
హ్మ్యభావస్యైవ వహ్నిత్వేన ఘటాభావతయూ హేతుసమానా
ధికరణస్య తాదృశస్యైవ సాధ్యప్రతియ్యోగికాభావస్య ప్రతి
య్యోగితానవచ్చేదకం వహ్నిత్వాదికమిత్యసంభవః ఆతస్సమని
యతాభావై క్యమతేపి నిరుక్తిమాహ - హేతుసమానాధికర
ణస్యేతి-వ్యాప్యవృత్తితైరభావస్యప్రతియ్యోగితాయాస్మామానా
ధికరణ్యేనానవచ్చేదకంయత్సాధ్యభావచ్చేదకమితియ్యుజనా.

౫౧—సన్యత్రాపి హేతుసమానాధికరణస్య వహ్నిత్వేన
వహ్నిమామోఢయాభావస్య వహ్నిత్వేన పర్యతావృత్తైరభా
వస్యైవ ప్రతియ్యోగితాయాస్మామానాధికరణంసదేవవహ్నిత్వ
మవచ్చేదకమిత్యవ్యాప్తిః- తాదృశప్రతియ్యోగితాయా అన్యూ
సవృత్తిత్వేనతి యదవచ్చేదకం తదన్యత్వోక్తావపి పర్యతే వ
హ్నిత్వేనతాదృతాత్వదహసోఢయంసాస్తీతి ప్రతితిసిద్ధస్యై
వతాదృశాభావస్యప్రతియ్యోగితానవచ్చేదకత్వాద్వహ్నిత్వసం
సహ తాదృశావప్రతియ్యోగితానవచ్చేదకత్వం వహ్నిత్వమా

త్యాప్యవృత్తేః ప్రతియోగివ్యధికరణస్యవాభావస్యప్రతియోగి
 త్రైవిర్యాప్తం కింతు తార్థాతార్థోభయత్వేనపి అన్యథాతా
 ద్యుశప్రతియోగితావచ్ఛేదకీభూతవహ్నితావచ్ఛిన్నవతిపర్య
 తాదౌ తాద్యుశాభావాసత్త్వప్రసక్త్యాదినివార్యమ్ - సౌప్తక
 మతే ప్రతియోగితావచ్ఛేదకధర్మావచ్ఛిన్నవ త్రామాత్రస్యాభా
 వావిరోధిత్యాత్ అన్యథా ఘటవతిఘటత్వేన పటాభావస్యా
 పటాపాపత్యైః - తథాచ ఘటత్వాదరపి పటాదినిష్ఠప్రతియో
 గితావచ్ఛేదకత్వాభావాపత్తేః - అస్తద్ధటత్వేనపటానాస్తీతి
 ప్రతిపిబలాద్యధికరణధర్మస్యప్రతియోగితావచ్ఛేదకత్వసిద్ధౌ
 సత్యాంప్రతియోగ్యంతప్రకారీభూతధర్మవిశిష్టప్రతియోగితా
 వచ్ఛేదకతావచ్ఛిన్నైవైవ సార్థమనాయత్వానభావస్య విరోధి
 త్వంనాచ్యమ్ *తదేతదస్మిత్వాదిసాతార్థాతార్థోభయాభా
 వాదిసత్త్వేనపిసమతీకరణం - అతఏవచ ద్రవ్యత్వేనపహ్నిర్నా
 స్తీతిపహ్నిత్వేన తత్తదస్మిర్నాస్తీతిప్రతికత్యాసామాన్యధ
 ర్మేణవిశేషభావోఽభ్యుపేయతే - సచతత్ర పహ్నిస్త్వైవైవ
 ప్రతియోగితావచ్ఛేదకత్వంభాసతే ద్రవ్యత్వస్యతు వైశిష్ట్య
 మాత్రింగిషయఇతినివార్యమ్ - పహ్నిమావయమిత్యేవంకర్ణయ
 సత్త్వేనపిద్రవ్యత్వేనపహ్నిర్నాస్తీతిప్రత్యయాద్ద్రవ్యత్వైవైవ
 వావచ్ఛేదకతయాభావాత్ అన్యథాపహ్నితావచ్ఛిన్నపహ్ని
 నిష్ఠప్రతియోగితాకత్వప్రకారేణ వహ్నిభావబుద్ధిప్రతిప
 హ్నిత్వేనపహ్నివిశిష్టనిశ్చయస్యైవ ప్రతిబన్ధకత్వాత్తాద్యుశ
 ప్రతీత్యసంభవాపత్తేః అస్తాకంతుద్రవ్యత్వావచ్ఛిన్నపహ్ని
 నిష్ఠప్రతియోగితాకత్వేన వహ్నిభావబుద్ధిప్రతి నివ్యత్వేన
 పహ్నివిశిష్టనిశ్చయస్యైవ విరోధిత్యాత్తదసత్త్వాదేవ తాద్య
 యాభావప్రతీతిసంభవాది అతోలక్షణాన్తరమాహ - ప్రతియో
 గివ్యధికరణస్యవేతి.

* ఏవంఽపి పహ్నిత్యావచ్ఛిన్నవతి పహ్నిత్వేనతార్థాతా
 ర్థోభయాభావాదిసత్త్వేనపహ్నిత్యావచ్ఛిన్నవత్త్వం
 సమతీకరణం - ఇతి శాతాన్తరమ్.

తాయాస్మాకానాధికరణ్యనానవచ్చేదకంయత్సాధ్యతావచ్చే
వకంతదడిచ్చిన్నసామానాధికరణ్యంవాప్తిః.

గీ. ౨ - కలిమి సామానాధికరణ్యమభిదః - యథాచ
హతుసమానాధికరణ్యం వీ య స్సాధిన్న ప్రతియోగితాయా
అవచ్చేదకం యద్యత్సం తదన్యత్సం సాధ్యతావచ్చేదకే
వివక్షితమ్ ప్రతియోగిత్వంహి స్మరూపసంబంధ సవిశేషః స
చసామాన్యాభావస్థలే ప్రతియోగితవచ్చేదకస్మరూపవివసతు
ప్రతియోగిస్మరూపః అసనుగమాల్ అభేదనాధారాధయభా
వానుపపత్త్యై - సామాన్యధర్మై నితీ మభావస్థలేచప్రతియో
గ్యంకే ప్రకారీభూతవిశేషధర్మవివతథా సతుసామాన్యధర్మః
అతిప్రసక్తత్వాత్ - వ్యధికరణధర్మావచ్ఛిన్నాభావస్థలేచప్రతి
యోగితావచ్చేదకాదిస్మరూపం ప్రతియోగిత్వం కిన్వృత్తిక్త
మేవ అన్యథాప్రతియోగితావచ్చేదకవిశిష్టప్రతియోగితైవ సా
ర్థమభావస్థివిరోధాల్ తదవచ్ఛిన్నవతితాదృశాభావస్యాసత్త్వ
ప్రసక్త్యాల్ - వివాదోఽప్యితిక్తాయాం ప్రతియోగితాయామేవ
అన్యథాసమనియతాభావై క్యేననిఖిలవ్యధికరణధర్మావచ్ఛిన్నా
భావానాంగగనాభావాత్తతయో గగనాభావస్వీకర్తవ్యాతంత
దనజ్ఞీకారానుపపత్తేః - ఇత్థంచ పర్యతేవహ్నిత్వేనతార్థా
తార్థవహ్నినస్త్రైతీతీతీబలా తాదృశాభావప్రతియోగితావ
చ్చేదకత్వస్య వహ్నిత్వేనత్వైఽపి తాదృశప్రతియోగిత్వంసవ
హ్నిత్వాభిన్నం కింతు తాదృశోభయత్వాభిన్న జలిక్తంవె
తి-తథాచస్వాభిన్నాయాః సాధనవస్థిస్థాభావప్రతియోగితా
యా యదవచ్చేదకం తదన్యత్వస్య వహ్నిత్వేనత్వావస్థితస్య
ధూమవ్యాపకతావచ్చేదకత్వహనిః.

గీ. ౩ - సన్వత్రిలక్షణే హేతుగుమానాధికరణ్యమభావస్య
సమ్యుద్ధమాత్రేణనవాచ్యమ్ వహ్నిసామాన్యాభావస్యాపికాలి
తాదిసమ్యుద్ధేనధూమవతిసత్త్వాదవ్యాప్త్యైవత్తేః నాపిదై
కవిశేషణతయా ఘటభిన్నంద్రవ్యత్వాదిత్యాదావతివ్యాప్త్య
వత్తేఃఘటత్వస్వరూపస్యసాధ్యాభావస్యద్వైకవిశేషణతయా

వృత్తిత్వనిరహాద్వత్వతోలక్షణాస్తరమాహ - ప్రతియోగివ్యధికరణస్య వెలిపా)ముః. •

౫౪ - ఆచార పా)గుక్తం వ్యాప్యవృత్తిత్వం యత్కించిత్త్వఘటితత్వేనదుర్వచమతిఃప్రతియోగివ్యధికరణస్యేతి లక్షణాస్తరముక్తమిత్యప్యాహుః.

౫౫ - హతునమానాధికరణస్యప్రతియోగివ్యధికరణస్యాభావస్యప్రతియోగితాయాస్సామానాధికరణ్యే నానవచ్చేదకంయత్సాధ్యతావచ్చేదకమితియోజనా - ఆధాత్రప్రతియోగివైయధికరణ్యంనప్రతియోగినమానాధికరణభిన్నత్వమ్ - నమనియతాభావానామైత్యాల్ఘటత్యేనఘటాభావాదెరపిఘటత్యేనత్రమయసామాన్యాభావస్వరూపత్వాత్తస్యచప్రమయాత్తకప్రతియోగినమానాధికరణతయా తదస్యత్వాసమ్మవాలే - ఆతేవవస్యప్రతియోగితావచ్చేదకావచ్చిన్న సమానాధికరణాయస్తదస్యత్వమపితథా - ఘటత్యేనఘటాభావాదెరపిప్రమేయత్వాద్దినాఘటాద్యభావస్యత్రవ్యత్యేనఘటవద్యుత్త్యభావస్యవాతాదాత్మోపగమాదప్రసిద్ధ్యావత్రైఃవ్యధికరణభర్తావచ్చిన్నాభావస్యాపి, తేవేవవారణసమ్మవేఽవ్యాప్తివారకస్యసామానాధికరణ్యేనేత్యస్యవ్యర్థతాపాతాచ్చ - నచసాధ్యతావచ్చేదకసమ్మనేధీనయాద్యశప్రతియోగితాశ్చీయానధికరణం హేత్వధికరణం తాదృశప్రతియోగిత్వంప్రతియోగితాన్తార్థః - తథాచవహ్నిత్యేనఘటాద్యభావీయం ఘటనిష్ఠంప్రతియోగిత్వమపితాద్యశమతస్తదవచ్చేదకత్వంవహ్నిత్యేఽవ్యస్తీతి సామానాధికరణ్యపదమ్ తేనతాదృశప్రతియోగితాయాస్సామానాధి

* సనుపా)గుక్తవ్యాప్యవృత్తిత్వస్య యత్కించిద్ఘటితత్వేనదుర్వచత్వాతాతాశాభావస్య కాలికాదిసంబద్ధినాభావసాధ్య ఆత్మత్వాదిహేతావహ్యాదిః - తత్రాకాశాభావాత్తకస్యాభావస్య నిరవచ్చిన్నవృత్తితయా తదవచ్చేదకమవసాధ్యతావచ్చేదకమతిఃప్రతియోగివ్యధికరణస్యేతి లక్షణాస్తరమాహప)తియోగివ్యధికరణస్యేత్యాముః - ఇతిపాతాస్తరమ్.

కరణ్యనావచ్ఛేదకాపునిధ్యాతద్విన్నప్రతియ్యుగితైవలక్షణము
 టికెతివాచ్యమ్-విశిష్టసత్తావాన్ జాతేంత్యాదావతివ్యాప్తిః-గు
 జాదీనామపి విశిష్టసత్తానిష్ఠ పృథియ్యుగితాశ్చియాధికరణ
 త్వాన్ ఘటనాన్ మహాకాలత్వాదిత్యాదావవ్యాప్తి పృథ
 జ్ఞాన్ - హేతుమతో మహాకాలస్య సాధ్యతా ఘటక కాలిక
 సమ్బంధేన ఘటాభావ పృథియ్యుగితాశ్చియాధికరణతయా పృ
 తియ్యుగిత్యాధికరణాభావాపునిధ్యేఽభిచేదత్యాహుః-సాధ్యతా
 వచ్ఛేదకసమ్బంధేన స్వాశ్చియవృత్తి స్వావచ్ఛేదక ధర్మావచ్ఛి
 న్నాధికరణ యావద్ధృత్యాధికరణే కాః యావత్త్యః పృథియ్యుగి
 తాస్తదన్యపృథియ్యుగిత్యం పృథియ్యుగితాన్తర్థః-తథాచ వ
 హ్నిత్యేనఘటాద్యభావస్యాపి వహ్నిత్యావచ్ఛిన్నఘటాదినిష్ఠ
 పృథియ్యుగితాతాదృశీతితదవచ్ఛేదకత్వం వహ్నిత్యేనవృత్తి
 త్యతః సామానాధికరణ్యపదమ్ - ఘటనాన్ మహాకాలత్వాది
 త్యాహౌతు XXనాభావీయం XXనిష్ఠమేవ తాదృశంపృథియ్యుగి
 త్వంఘటలక్షణమితిసకోఽపిదోషః.

౫౬-—వస్తుతో ధూమవతివహ్నిత్యేనఘటో నాస్తీతివర్
 ధూమవాన్ వహ్నిత్యేనఘటవాన్మ కిన్తుఘటత్యేనేతి పృథీతిబ
 లాద్యధికరణధర్మావచ్ఛిన్నావచ్ఛేదకతాకపృథియ్యుగితాశ్చి
 న్నూన్-న్యాభావోఽవృత్తి అతఏవ సమవాయితీయావాచ్య
 త్వవచ్ఛేదోఘటాదౌపక్షధరమిత్యైఃస్వీకృతః తథాచయాశ్చే
 దృశ పృథియ్యుగితావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నీయత్యేన సాధ్యతావ
 దకసమ్బంధేన యాదృశ పృథియ్యుగితాశ్చియాధికరణాన్యత్వం
 హేతుమత స్తాదృశపృథియ్యుగితాసామానాధికరణవృత్తిత్యా
 వచ్ఛిన్నపృథియ్యుగితాకతాదృశ పృథియ్యుగితావచ్ఛేదకత్యా
 భావవత్త్వమ్ [తాదృశపృథియ్యుగితావచ్ఛేదకాన్యత్వంవా]
 సాధ్యతావచ్ఛేదకే వివక్షితమ్ - తథాచఘటాదినిష్ఠస్యవహ్ని
 త్యేనఘటాద్యభావ పృథియ్యుగిత్యస్యాపితాదృశత్యేన వహ్ని
 త్యాదేస్తదవచ్ఛేదకత్వాదవ్యాప్తిః-అతస్సామానాధికరణ్యేనే
 త్యుక్తమ్-తథాచవహ్నిత్యేనసృతాదృశపృథియ్యుగితావచ్ఛేదక

(32)

జగదీశ్వర చతుర్థశలక్షణ్యమ్.

త్యక్తితాద్యశబ్దప్రతియోగితానునాధికరణత్వమావస్థాధికరణ
 భూతానాద్యశబ్దప్రతియోగితావచ్చేదకల్పాభావశ్చ తత్రాను
 త్యావస్థాత్వాప్తిః - కాలః ఘటనాః కుహాకాలత్వాదిత్యా
 దౌతుఘటాదిసామాన్యభావప్రతియోగితాయాంతరభావ్యే
 విఘటత్యేన పటాద్యభావప్రతియోగితామాదాయేవ లక్షణ
 మన్వయః - కాలః పటత్యేనపటనాః సతుఘటత్యేనేత్యనుభ
 వాద్యహ్నిత్యాదిసామాన్యధర్మేణకుహానసీయవహ్నిద్యభా
 వసత్యేతు తాద్యశబ్దప్రతియోగితావచ్చేదకత్వత్రావచ్చే
 దకత్వమనతింక్తవృత్తిత్వంగ్రాహ్యమ్. తచ్చతదతింక్తవృత్తిత్యే
 శుభితత్వమానాధికరణం యద్యత్తదస్యత్వంనాతోవ్యాధికరణ
 భూతావచ్ఛిన్న ప్రతియోగితాయాన్తరతవ వారణసమ్భవే
 సామానాధికరణ్యదశచై యర్థ్యమిత్యన్తస్తురుచరణాః.

గతి — యత్తు యత్ప్రీతియోగితావచ్చేదకవిః
 ప్రశ్నయత్ప్రీతియోగితాశ్చియస్యచ ద్వయేః
 సాధ్యతావచ్చేదకశమ్భుతేనానధికరణంకేత్య
 భికరణం తాదృశప్రీతియోగిత్వంప్రీతియోగితాస్తార్థః-తథా
 చవహ్నిత్యేనఘటాద్యభావస్యఘటనిష్ఠఃప్రీతియోగితాయా
 అపితాదృశత్వాద్వహ్నిత్వాదేనైవవచ్చేదకత్వమనాదాయా
 వ్యాప్తిరతస్మామానాధికరణ్యేనేతివాగుక్తార్థమిదం-తేచసా
 మాన్యరూపేణిదేమభావానభ్యుపగమాన్మహోపహ్నిత్యేనత
 త్వకత్వభావమనాదాయావ్యాప్తిః-నచస్వరూపశమ్భుత్వాత్కర
 తియోగితాయాప్రీతియోగిభవేనధిన్నత్వాద్వహ్నిమానేఘా
 మాదిత్యావవ్యాప్తిఃవహ్నిసామాన్యతావీయంయన్నహానన
 వృత్తినహ్నినిష్ఠఃప్రీతియోగిత్వంతదవచ్చేదకీభూతవహ్నిత్వవిః
 ప్రశ్నశత్ప్రీతియోగితాశ్చియాభూతమహానసీయవహ్నిశ్చద్య
 యోకనధికరణత్వస్యహేతుమతిపర్యతేనత్వాదినివార్యమ్-ప్ర
 తియోగివ్యక్తీనాంభేదే-వివికధర్మావచ్ఛిన్నప్రీతియోగితాయా
 లాఘవేనైక్యస్వీకారాది-నచకాలఘటవాన్తహేతాంత్యా
 దిత్యావౌతాదృశప్రీతియోగిత్యాప్రీతిధర్మా-వ్యాప్తిః- గగసా

ఏవచ్చి వ్యాప్తైకవ్యభిచరితత్వసత్పుష్కరూపతాఽపి సజ్జచ్ఛతే
 హతాసాధ్యతావచ్చేదకావచ్చిన్నసాధ్యాభావవద్యుత్తిత్వ
 స్యేవసాధ్యతావచ్చేదకే హతుమన్నిష్ఠాభావ ప్రతియ్యోగితా
 వచ్చేదకత్వస్య వ్యభిచారత్వాత్ । ఆవచ్చేదకత్వం చేహతిత్వ
 ర్యాత్ప్రతికరణత్వమ్ । తేన విశిష్టవహ్నిభావస్య హృదత్వవ
 ద్యభావీయప్రతియ్యోగితాశ్రయీభూతగగనస్వాధికరణాప్రసి
 ధ్యా తాదృశప్రతియ్యోగితాయా లక్షణాఘటకత్వాదితి వా
 చ్యమ్-మహాకాలాన్యత్వవిశిష్టఘటాద్యభావస్య తాదృశవిశిష్ట
 ఘటత్వాద్యవచ్చిన్నప్రతియ్యోగితావ్యక్తేరవతథాత్వాత్-య
 త్ప్రతియ్యోగితావచ్చేదకవిశిష్టయత్ప్రతియ్యోగితాశ్రయీభయ
 త్వంవాహత్యధికరణ * యత్కించిన్నిష్ఠాభానప్రతియ్యోగితా
 వచ్చేదకం తాదృశ ప్రతియ్యోగితాయా ఏవ నివేశ్యతయా
 ఘటత్వాదితా గగనాభావాదిక మాకాయైవ తత్ర లక్షణ స
 త్తవాచ్చేత్వామూః - తన్న - ప్రతియ్యోగితాదైవప్రతియ్యో
 గితావచ్చేదకాభేదేన ప్రతియ్యోగితాయా యద్యభేదః తవా
 వహ్నిత్వేన ఘటాద్యభావస్య యావహ్నిత్వావచ్చిన్నా ఘట
 నిష్ఠాప్రతియ్యోగితా నైవవహ్నిత్వాదితా వహ్నిధూమోభయ
 భావస్యాపి వహ్నిత్వావచ్చిన్నా ధూమోదినిష్ఠాప్రతియ్యోగితా
 లాఘవాత్ - తథాచ సామానాధికరణ్యేనైత్యస్య వై యధ్యం
 దుర్వారమ్ - వహ్నిత్వేన ఘటాభావీయం యద్ఘటనిష్ఠంప్రతి
 యోగిత్వం తదవచ్చేదకీభూత వహ్నిత్వవిశిష్టస్య తాదృశప్ర
 తియ్యోగితాశ్రయీభూత వహ్నిధూమాదశ్చ ద్వయోరధికరణ
 త్వస్య సుర్యత్రైవహేతుమతి సత్త్వేనవహ్నిత్వరూపవ్యధికర
 ణభర్తృవచ్చిన్నప్రతియ్యోగితాయాలక్షణాఘటకత్వాదితిడిక్.

గీ॥ - ఏవంచేతి - తథాచావ్యభిచారస్య పారిభాషికత్వా
 నాదశేఽపి సక్షుతిరితిభావః - వహ్నిత్వావచ్చిన్న ఘటాద్యభా
 వవతి ధూమాదేర్యర్థమానత్వాదుద్రక్తమ్ - సాధ్యాభావేతి-
 తత్ప్రసాధ్యాభావో వ్యాప్త్యవృత్తి ర్భేద్యః - ఎవంపరతాపి-

* యత్కించిన్నిష్ఠాధికరణతానవచ్చేదకమితిహితాస్తరమ్

(30) జగదీశ్వర చతుర్దశ లక్షణామ్-

హ్నిత్యోకయావచ్చిన్నాభావస్య ప్రతియోగితావచ్ఛేదకత్వే
పి వహ్నిత్యస్య నక్షతిః । సత్త్వవతిత గుణాహ్ సయోగాద్య
భావోపి వ్యాప్త్యవృత్తిః । వక్ష్యమాణంవా ప్రతియోగితావచ్ఛే
దకానతింక్తవృత్తిత్వమేవతదవచ్ఛేదకత్వమిహాపిబోధ్యమ్- భ

౫౯—విశ్లేషిణి - మహానసీయవహ్నిత్యాది విశిష్టవహ్ని
త్యావచ్చిన్నప్రతియోగితాక స్యేత్యధాః - సనువిశిష్టస్వాతిం
క్తత్వాత్తహానసీయత్వవహ్నిత్యయోరైవిశిష్టస్యైవవా తుర
మృతయా తతావచ్ఛేదకత్వా నైషదోషఇత్యతః- త్రా
దత్వవహ్నిత్యేతి.

౬౦—సనువ్యాప్త్యవృత్తిత్వమితితలక్షణయోఃసంయోగీన
త్వాదిత్యతాప్రివ్యాప్తిః స్వస్వసమానాధికరణాభావా ప్రతి
యోగిత్యయాపస్యావచ్చిన్నవృత్తితాస్యత్వయాపస్యవా వ్యా
ప్త్యవృత్తిత్వస్యసంయోగాభావేసత్త్వాదతః-సత్త్వవతిత-
తథాచ హేతుసమానాధికరణస్య వ్యాప్త్యవృత్తింత్వనైసనిరవ
చ్చిన్నహేతుధికరణవృత్తికత్వం హేతుధికరణే యాత యత్కిం
విద్యోక్తినిష్ఠాభావాప్రతియోగిత్యంవాభావస్యవివక్షితమితిభావః

౬౧—గురుధర్మగసాధ్యతాయాంవ్యభిచారిణ్యతివ్యాప్తి
వారణాయ పారిభాషితావచ్ఛేదకత్వానుసరణస్యావశ్యకత్వే
వ్యాప్త్యవృత్తిత్వస్య ప్రకృతనిరుక్తవప్రవేతఽపి సక్షతింత్యా
శయోసాహవక్ష్యమాణంవేతి - యథాప్రతస్యప్రతియోగితా
వచ్ఛేదకానతింక్తవృత్తిత్వస్యోక్తాసత్రావాన్ జాతేంత్యాదావ
వ్యాప్తిః-తాదృశప్రతియోగితావచ్ఛేదకీయాపవిశిష్టసత్రాత్వా
నతింక్తవృత్తిత్వాత్సత్రాత్వస్యేత్యేతోవక్ష్యమాణమితి-సిద్ధాంత
లక్షణవక్ష్యమాణమిత్యధః- తథాచ హేతుమన్నిష్ఠాభావీయత
త్వచ్చిన్నావచ్చిన్నప్రతియోగితాయః సామానాధికరణ్యానా
వచ్ఛేదకం యద్ధర్మవిశిష్టసచ్చిన్నినిష్ఠాభావీయ తత్వచ్చిన్నావ
చ్చిన్నప్రతియోగితాయాస్యామానాధికరణ్యానానవచ్ఛేదకం
తదవ హారిభాషితావచ్ఛేదకమ్ - తదస్యత్వం సాధ్యతావచ్ఛే
దకవత్తత్వమితిభావః.

వతిచ గుణత్వ గుణావృత్తిత్వద్రవ్యమాత్రీ సమవేతత్వావ్యవ
చ్ఛిన్న శ్రీతియోగితావచ్ఛేదక గుణత్వాద్య సతింక్త వృత్త్యవ
సంయోగత్వ మిత్యావయః ॥

సాధ్యతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్న సాధ్యసామానాధికరణ్యా

౬౨—ససూత్పత్తిదశాయాఽగుణసామాన్యభావస్య సం
యోగకతి ఘటాదౌ సత్త్వాద్గుణత్వస్య సంయోగత్వవిశిష్టస
మ్బుద్ధి నిష్ఠాభావీయ సమవాయసమ్బుద్ధి వచ్ఛిన్నప్రతియోగి
తానవచ్ఛేదకత్వవిరహాన్నతదాదాయసంయోగత్వస్య పారి
భాషితావచ్ఛేదకత్వసంభావనాపీత్యతతిహ - గుణావృత్తిత్వే
తి - గుణాసమవేతత్వేత్వర్థః - ఘటాదాభివృద్ధిదశాయాఽగు
ణాసమవేతస్య ద్రవ్యత్వాదః సత్త్వాన్నరదభావః - సంయో
గీగుణావృత్త్యేసతి సత్త్వాదిత్యాదౌ గుణావృత్తిత్వ మాదాయ
సంయోగత్వస్యసపారిభాషితావచ్ఛేదకత్వంసమ్బవతి - గుణా
వృత్తిత్వావచ్ఛిన్నాభావస్య హేత్వసమానాధికరణత్వా దత
స్సంయోగసాధ్యకవ్యభిచారిమాత్రే యద్ధకుఽమాదాయ సం
యోగత్వస్య పారిభాషితావచ్ఛేదకత్వంరద్ధర్తమాహ - ద్రవ్య
మాత్రేతి - ద్రవ్యాన్యాసమవేతత్వేత్వర్థః - ఉక్తాభావానామ
వ్యాప్యవృత్తి త్వేసంయోగాత్కనన్యప్రతియోగ్యధికరణ వృ
త్తిత్వేన కదాచిద్గుణ్యాదిరూపా నాంతర్భృగియోగితావచ్ఛే
దకానాంసంయోగత్వవిశిష్టసమ్బుద్ధి నిష్ఠాభావప్రతియోగితాన
వచ్ఛేదకత్వంసస్యారోతదవతునాస్తితేహంవ్యాప్యవృత్తి త్వే
న సంయోగాత్కనన్యప్రతియోగ్యధికరణావృత్తిత్వారోతా
వచ్ఛేదకసూచనాయ వ్యాప్యవృత్తితి.

౧—శ్రీగల్పలక్షణానిదూషయితుముచ్యమస్యస్యతి - సాధ్య
తావచ్ఛేదకేతి - స్వపదంబిశిష్ట హేతుచరమ్ - తథాచయద్ధర్త
వచ్ఛిన్న సమానాధికరణ సాధ్యభావత్వావచ్ఛేదేనసాధ్యతా
వచ్ఛేదకావచ్ఛిన్న సాధ్యసామానాధికరణ్యంరద్ధర్తవత్త్వం
పర్యవసీతమ్ - అవచ్ఛేదకత్వంజేహవతింక్తవృత్తిత్వమ్ - వ్యతి
చారిణికు హేతుసమానాధికరణస్య సాధ్యసామాన్యభావన్యై

చచ్చేదక స్వసమానాధి కరణసాధ్యాభావత్వకత్వమ్ ।

చ సాధ్యసామానాధికరణ్యవిరహాన్నాతిప్రశస్యః - విశిష్టసత్త్వాదా జాతేత్యాదౌ యావతేవ హేతుసమానాధికరణ్య సాధ్యాభావస్య సత్త్వరూపసాధ్యసామానాధికరణ్యా దని ప్రశస్యోఽతస్మాద్యతావచ్చేదకావచ్చిన్నేతి- తథాచవిశిష్టసత్త్వాభావస్యైవ తాదృశవిశిష్టసత్త్వసమానాధికరణత్వాభావాన్నాతిప్రశస్యః.

౨-౨-తచ సాధ్యసామానాధికరణ్యంయేన సమ్యక్సేధ సాధ్యతాతేన సమ్యక్సేధ సాధ్యస్యాధికరణేదైకవిశేషణాయా వృత్తిమత్త్వరూపంగామ్యమ్-తేన ద్రవ్యత్వాదిసమానాధికరణస్యజ్ఞానాద్యభావస్యవిషయతయాజ్ఞానాద్యధికరణేవృత్తావసేసమవాయేన జ్ఞానసాధ్యతే ద్రవ్యత్వాదిహేతో నాతివ్యాప్తిః - సవాకాలఃప్రశుమేయఃసత్త్వాదౌ సర్వమమేవ సాధ్యాభావానాం సాధ్యవతితాలే తాలికసమ్యక్సేధ సమృత్తావచ్ఛేతి ప్రశస్యః.

౩- సాధ్యాభావనిష్ఠహేతుసామానాధికరణ్యమపిహేతుతావచ్చేదకసమ్యక్సేధ హేతుతావచ్చేదకావచ్చిన్నహేతోర్యదధికరణం తత్రవిశేషణతయావృత్తిమత్త్వరూపంగామ్యమ్-తేనాయమాత్మాజ్ఞానాదిత్వాదౌవిషయతయాజ్ఞానస్య హేతోతధికరణేవర్తమానసాన్తత్త్వాభావస్యద్రవ్యంవిశిష్టసత్త్వాదిత్వాదౌచ సత్త్వసమానాధికరణస్యద్రవ్యత్వసామానాధ్యాభావత్వ సాధ్యసామానాధికరణ్యవిరహాఽపినావ్యాప్తిః- సవాకాలఃకాలపరిమాణాదిత్వాదౌ హేత్వధికరణే తాలికసమ్యక్సేధ వర్తమానస్య కాలత్వాది సామాన్యాభావస్య సాధ్యవతిదైకవిశేషణతయా వృత్తిమత్త్వవిరహాఽపిక్షతి.

౪-సాధ్యాభావస్తోమూర్ఖోత్తద్వితీయరీత్యాబోధ్యః-తేనవ్యధికరణధర్మావచ్చిన్నాభావానత్తేవీసాధ్యవ్యవశిష్టేభావాదికమాద్యైవలక్షణసమ్యక్సేధప్రతియోగ్యవృత్తిత్వత్వాదిగ్రహణతారాశక్తిః- గపిస్తయ్యేన సత్త్వాదిత్వాదౌతుకవిశం

యత్సమానాధికరణసాధ్యాభావప్రమాయాంసాధ్యవత్తజ్ఞానప్రతిబంధికత్వంనాస్తితత్త్వంనాన్యాప్తిరతితు నయక్.మ్ ॥

యోగాద్యభావస్యసాధ్యసామానాధికంత్వైఽపి ప్రవృత్త్యాత్మీ సమవేతత్వాద్యవచ్ఛిన్నప్రతియోగితాకాభావస్యసాధ్యసామానాధికరణ్యవరహాన్నాతివ్యాప్తిః - కాలికసచ్చిద్భావచ్ఛిన్నప్రతియోగితాకేకనాద్యభావస్యాభావసాధ్యయత్రప్రమేయత్వాదికంహేతుస్తత్రహేతుమతిదైశికవిశేషణతయూపరతూనస్యాకాకాభావాత్తకస్యసాధ్యాభావస్యసాధ్యవతిదైశికవిశేషణతయూవృత్తావపి హేతుసమానాధికరణస్య నిత్యత్వాదిసామాన్యాభావస్యాపి నిరుక్తసాధ్యాభావతయాతస్యైవసాధ్యసామానాధికరణ్యవరహాన్నాతివ్యాప్తిః.

౫ — యత్సమానాధికరణేతి - యత్సమానాధికరణ సాధ్యాభావ ప్రమాసామాన్యే ఇత్యర్థః - తేనధూమకాన్ వహ్నేరిత్యాదౌ వ్యధికరణ ధమావచ్ఛిన్న సాధ్యాభావప్రమావ్యక్తేః సాధ్యవత్తజ్ఞానావిరోధిత్యైఽపి సాధ్యసామాన్యాభావ ప్రమాయానివ సాధ్యవత్తజ్ఞానవిరోధితయూనాతివ్యాప్తిః - వ్యధికరణధర్మావచ్ఛిన్నసాధ్యాభావస్యకాధ్యసామాన్యాభావత్వభ్రమదశాయాంపరస్పతోవహ్నిమానిత్యాకారక సాధ్యవత్తజ్ఞాన విరోధిత్వాద సమ్భవస్సావ్యవతః శ్రీమాన్వోహదానమ్ - ప్రమాత్వంచాత్మభ్రమసామాన్యభిన్నత్వమ్ - నాతస్తాదృశబుద్ధరచ్యంశతః ప్రమాత్వాదుక్తదోషతాదవధ్యమ్ - ప్రదాదౌ వహ్నిసామాన్యాభావ ప్రమాయాస్సాధ్యవత్తజ్ఞానవిరోధిత్వాదన్యాప్తిరతోయత్సమానాధికరణేతి ఫలతః ప్రమావిశేషణమ్ - తథాచ యద్ధర్మావచ్ఛిన్నవద్విశేష్యకసాధ్యాభావ ప్రమాసామాన్యఇత్యర్థః - తేనైతి ద్వృక్షత్వసమానాధికరణస్య సంయోగసామాన్యాభావస్యైవగుణభర్తృణిప్రమాయాస్సాధ్యవత్తజ్ఞానవిరోధిత్యైఽపి సంయోగీ ఎతద్వృక్షత్వాదిత్వాదౌ నాన్యాప్తిః.

౬ — యత్సాధ్యవత్తజ్ఞాన విరోధిత్వం హేతు

శుక్లవర్ణసాధ్యతావశ్యమైత్యర్థః ॥

మనస్తాత్మవృత్తి ధర్మావచ్ఛిన్న విశేష్యకం యత్సాధ్యవత్తా
జ్ఞానం తద్విరోధిత్య రూపం వాచ్యమ్ - తథాచ గుణాన
సంయోగితీ ప్రమాణగుణ స్పంద్యోత్థా కారక బుద్ధివి
రోధిత్యైవేపి తాదృశసాధ్యవత్తాధీన్నమేతు మనస్తాత్మవృత్తి
ధర్మావచ్ఛిన్న విశేష్యకాగుణత్వాదైత్యైతదుపదస్యవృత్తిత్వా
వతో నూత్నదోషశ్చ తత్తుచ్ఛ - యత్సమాసాధికరణేత్యస్య
వ్యభిచారావతైః - సాధ్యభావప్రమాసామాన్యే యద్యవస్తాత్మ
వృత్తిధర్మావచ్ఛిన్న విశేష్యక సాధ్యత్రాజ్ఞానవిరోధిత్యం నా
స్తి తత్త్వమిత్యన్వేషశుక్లత్వాత్ - జలాదిధర్మిక వహ్నిసా
మాన్యభావ ప్రమాణసాధ్యవత్తాధీవిరోధిత్యైవేపి ధూమ
వస్తాత్మవృత్తి ధర్మావచ్ఛిన్న విశేష్యకం యద్యపి మనస్తాత్మ
జ్ఞానం తదవిరోధిత్యాదేవ వహ్నిరూప ధూమాదిత్యాదావన్యా
ప్రభావాదిదిగ్ -

౩ - అత్యవ సాధ్యతావశ్యేదకేన శుక్లవర్ణేన
రూపేణచ సాధ్యవత్తాజ్ఞానం బోధ్యమ్ - తేనచరవ్వతోన శు
క్లవాన్యేన వహ్నిరూపిత్యాది ప్రమాణాః శుక్లవాన్యేన వ
హ్నిమత్తాబుద్ధింప్రతి పరవతో మహానసీయవహ్నిరూపైతి
ప్రమాణాశ్చ సంయోగేన మహానసీయ వహ్నిమత్తాబోధం
ప్రతిప్రతిబంధకత్యైవేపి వహ్నిరూపాదుకాదిత్యాదౌ సాధ్యా
ప్తిః - ప్రతిబంధకత్వంచాతావచ్ఛేదకధర్మవత్తాగ్నివా వ్యా
ప్యత్తంగ్రాహ్యత్వం - తేనవహ్నిసామాన్యభావావచ్ఛేదకతయా
గృహీతీత్య మహానసీయ వహ్నిభావాదేః సర్వతాదా ప్రమా
ణాః సంయోగవహ్నిస్థావచ్ఛిన్న పరవత ధర్మిక వహ్నిమ
త్తాబుద్ధివిరోధిత్యైవేపి సా సమ్యుతః -

౪ - శుక్లవర్ణేన సాధ్యసామాసాధికరణ్యో వశ్యేద
క న్యవహాసాధికరణత్వకత్వ మిత్యత ఏవప్రథమస్య ద్వితీయ
శ్చత యత్సమాసాధికరణ ప్రమాసామాన్యేస్తాధ్యవత్తాజ్ఞా
నవిరోధిత్యం నాస్తి తత్త్వమిత్యత ఏవ సామన్య స్యాదితిభావః -

యత్తుసాధ్యభావవతియద్వ్యుత్పత్తిశ్రీకృతానుమతి విశేష
త్వంసాధికరణం వాచ్యమితి.

౯. — యత్తు యత్తుసాధికరణ సాధ్యభావత్వావ
చ్చదేన సాధ్యతావచ్చదతావచ్చిన్న ప్రతియోగిసామానాధిక
రణ్యం తత్త్వమేవ ప్రథమలక్షణార్థః. తథాచ ఘటాదిసామా
నాధికరణస్య ఘటాదిసామాన్యభావస్య వహ్నిత్వాద్యవచ్చి
న్న ఘటాద్యప్రసిద్ధ్యా సాధ్యతావచ్చదతావచ్చిన్న సామా
నాధికరణ్యాభివాదసంబంధసంబంధసంబంధసంబంధసంబంధ
వంప్రతియోగిచదంవ్యధామేవతివాచ్యం. అనతిక్రవృత్తిత్వ
యాపావచ్చదిత్యే సాధ్యతావచ్చేన తావచ్చిన్న ప్రతియోగి
సామానాధికరణ్యాభావస్య శ్లేష్మస్య నివృత్త్యాత్ - ఎవం
ద్వితీయలక్షణే సాధ్యతావచ్చదతావచ్చిన్న ప్రతియోగి
తాగ్రహవిరోధిత్వం నివేక్ష్యసాధ్యభావచదస్య స్థావరకలంబో
ధ్యమితి తన్నన్తమ్ - ప్రతియోగ్యవృత్తిశ్చేత్వాదిగృహ్యతా
రానుశోధేన సాధ్యభావస్య పూర్వోక్తద్వితీయరీత్యాబోధ
వృత్తయా హేతుశూనాధికరణస్య వహ్నిత్వేన ఘటాభావా
దైవ సాధ్యతావచ్చదతావచ్చిన్న ప్రతియోగిసామానాధిక
రణ్యాప్రసిద్ధ్యాతాదృశచదప్రక్షేపేవ్యసంబంధతాదవస్థ్యాత్
సచఘటత్వేన వహ్నిభావవివ వహ్నిత్వేన ఘటాభావాత్తకః -
తథాచ తస్యాపి సాధ్యతావచ్చదక విశిష్టవహ్నియాచ ప్రతి
యోగినః సామానాధికరణ్యమక్షతమేవతివాచ్యమ్ - తథాన
తి ఘటాదిసామాన్యభావాదైవ ఘటత్వాదినా ప్రమేయసా
మాన్యభావాత్తకతయా తస్యాపి సాధ్యతావచ్చదకీభూత వ
హ్నిత్వావచ్చిన్న ప్రమేయయాచ ప్రతియోగిసామానాధికరణ
తయా తిమాదాయాసంబంధవారకస్య సాధ్యభావచదస్యవ్య
ధాతాయా వజ్రలేపత్వాదితి.

౧౦. — ప్రగల్భస్యైవ లక్షణానర ముచస్యస్యతి
యత్త్వమితి - యద్వ్యుత్పత్తి - యద్విష్టసాధ్యభావవద్వ్యు
త్పత్తిసామాన్య ఇత్యధా. - తేవహ్ని నిష్కస్య వ్యధికరణ

తత్త్వ - అనుమిత్యవిరోధిత్యజ్ఞానస్య అనుమతిహేతుత్వే సాధ్యత్వావచ్ఛిన్న ధూమభావవద్యుత్తిత్తిస్య ధూమసాధ్యతానుమిత్యవిరోధిత్యేఽపి ధూమవాక్ వహ్నిరిత్యాదౌ నాతివ్యాప్తిః ధూమదినిష్ఠైర్ధనత్యాద్యవచ్ఛిన్నవహ్నిభావవద్యుత్తిత్త్యస్యాపీర్ధనత్యాదిప్రకారేణ వహ్నినుమితివిరోధిత్యాదశంభవః స్యాదతః ప్రకృతేతి - సాధ్యతావచ్ఛేదకసమ్బంధేన సాధ్యతావచ్ఛేదకరూపేణ ప్రకృతసాధ్యకేర్వర్థః - తథాచతాదృశసాధ్యభావవద్యుత్తిత్త్యస్యవహ్నిత్వేనవహ్నినుమితిం(చ) త్యవిరోధిత్యాదదోషః - ప్రకృతానుమితివిరోధిత్యంనప్రకృతానుమితివిరోధిత్యానవిషయత్వమత్యిమ్ - ధూమనిష్ఠవృత్తిత్వస్యాపీవహ్నినుమితివిరోధిత్యావ్యభిచారశ్రమస్యవిషయత్వసంభవాత్ - కింతువిషయితయా ప్రకృతానుమితిప్రతిబంధకతావచ్ఛేదకత్వం తథాచ వహ్నినిష్ఠవృత్తిత్వమత్యిన్యధూమసాధ్యతానుమితివిరోధితావచ్ఛేదకత్వాభావాత్ వ్యభిచారిణ్యతివ్యాప్తిరతఃసాధ్యభావవతీతి - తథాచ యన్నిష్ఠసాధ్యభావవద్యుత్తిత్త్యసామాన్యం ప్రకృతానుమితిప్రతిబంధకతానవచ్ఛేదకం తత్త్యమథః - నచఘటాభావవద్యుత్తిత్త్యాదౌ సాధ్యభావవద్యుత్తిత్తాత్వభ్రమదశాయామపిధూమసాధ్యతానుమిత్యనుత్పత్త్యేవహ్నినిష్ఠనిర్ధమవృత్తిత్త్యస్య ధూమసాధ్యతానుమితిప్రతిబంధకతానవచ్ఛేదకత్వాద్యవ్యభిచారిణ్యతివ్యాప్తితాదవస్థ్యమితివాచ్యమ్ - యన్నిష్ఠసాధ్యభావవద్యుత్తిత్త్యవిషయితాసామాన్యంనప్రకృతానుమితిప్రతిబంధకతానకరిక్తవృత్తిలత్త్యమిత్యస్యాక్తత్వాత్ - సాధ్యభావస్తు పూర్వోక్తద్వితీయరీత్యా ప్రవేశనీయః తేనసపూర్వోక్తదోషః -

౧౧ - అనుమిత్యవిరోధిత్యజ్ఞానస్యేతి - అనుమితివిరోధిత్యంహిసాయేదనుమితిప్రతిబంధకత్వమ్ వ్యభిచారిణ్యః సాయేదతదాత్వేన వ్యభిచారిణ్యత్రైతిప్రసక్తావతైః - కిన్త్యనుమితిజనకజ్ఞానవిరోధిత్యం తజ్జనకజ్ఞానం యదనిరుక్తవాచ్యమి

భావవద్వృత్తిత్వజ్ఞానస్యానుమిత్య ఏరోధితయా వ్యభిచారి
ణ్యతీప్రసక్తౌక్ ||

కేచిత్తుయావన్తస్సాధ్యాభావాః ప్రకృత్యేకం తత్తత్పజా
తీయామైతత్తదధికరణవృత్తిత్వాభావాత్తద్వత్వంతత్త్వమ్.
జ్ఞానంతదాతాదృశజ్ఞానంప్రతి ససాధ్యాభావవద్వృత్తిత్వ
జ్ఞానంఏరోధి- కింతుసాధ్యాభావవద్వృత్తిత్వమనుమతిఏరో
ధిత్యాకారకజ్ఞానమేవ తథేతివ్యభిచారిణ్యతివాప్తిః - యది
చసాధ్యాభావవదవృత్తిహేతురత్యాకారకంజ్ఞానంప్రకృ
తానుమతిజనకం తదానిరుక్తవ్యాప్తేరనుమిత్యనుపయోగత
యా తదభిధానమథాన్తరగ్రస్తమితిభావః - ఏతేనయదిప్ర
కృతానుమతిచదంప్రకృతహేతుధర్మకసాధ్యాభావవద్వృత్తి
త్వానుమతిపరమ్- సతుప్రకృతసాధ్యకానుమతిపరమ్-ఏరో
ధిత్యంచాత్రసాక్షాదేవ నిజతే తదానవ్యభిచారిణ్యతిప్రసక్త
ఇత్యపాస్తమ్ - తాదృశవ్యాప్తేరనుమిత్యనుపయోగతయా
తదభిధానేథాన్తరతాదవస్థాదితి.

౧-మిశ్రలక్షణమేవ ఉచ్యతే తోషన్యసృతి-కేచిత్త్విత్
కేవలాన్వయని ప్రసిద్ధావపి వహ్నిద్విసాధ్యకేవ్యతిరెకీయా
వన్తస్సాధ్యాభావాత్తత్తత్పజాతీయత్వం తత్తదధికరణవృత్తి
త్వాభావేతాదృశాన్వయతరయాసాత్తకమసిద్ధమతడేక్తంప్రత్య
కమితి - యావన్తస్సాధ్యాభావానైషాంప్రత్యేకమపి సజాతీ
యత్వమేకస్మిన్నభావేనాస్తీత్యత ఉక్తమ్ తత్తత్పజాతీయాఇ
తి - తదధికరణవృత్తిత్వాభావాఇత్యుక్తతత్పదేన యావత్సా
ధ్యాభావచరామర్శేహింతుకాధూతుహాచిసామాన్యాభా
వవాన్ వాయుత్వాత్ ఇత్యాదౌ సాధ్యాభావాత్తక తత్తద్విప
క్షేపవృత్తిత్వావశ్యిత్వాభావయావద్రాపాధికరణప్రసిద్ధాన్
ఽవ్యాప్తిరతస్తత్తదధికరణైః-తథాచప్రొక్తీకరూపైజైవసా
ధ్యాభావానుపాదాయతత్తత్పజాతీయతత్తదధికరణవృత్తిత్వా
భావో గ్రాహ్యఇతిభావః-వ్యధికరణధర్మావశ్యేష సాధ్యాభా
వస్యసజాతీయం ఘటత్వాదిసాతదధికరణవృత్తిత్వాభావమ

వాక్యవృత్తిశ్చ ।

విష్ట వాక్యత్వాద్యభావస్యాపి సాధ్యభావ ఉపార్థకయా-
తత్త్వబాధీయస్య తత్తదధికరణ వృత్తిత్వాభావస్యాపి - సా-
తావసత్వాదసమ్యుపస్యాదతస్తర్పిత్యాగః-అత్రసాధ్యవా-
చకతా ఘటకసమ్యున్దే నైవసాధ్యవాచకస్యాభావో గాగ్వాః
తేనైకసమ్యున్దేన సాధ్యవాచకస్య సమ్యున్దస్తరావచ్చిత్వా
భావవతి సూతరస్యతావపిసమీతిః.

౪ — యత్తుసాధ్యతావచ్ఛేదకసమ్యున్దేనసాధ్యవాచక
త్వం తేనైవ సమ్యున్దేన సాధ్యభావో నివేశనీయఇతిమతం చ
తుచ్చమ్ - యత్రితాదాత్మ్యేన పునీయమాత్రం సాధ్యం త-
త్రితేవ సమ్యున్దేన సాధ్యవాచకతావచ్ఛేదకం యత్పునీయ
త్వాదికం తాదాత్మ్యేన తదవచ్చిన్న పునీయేగితాతాదా-
పునీధ్యాతత్రినన్దే తావవ్యాప్తిః - పునీయత్వేన ఘటకటో-
భయభేద స్వీకారణ కథం చిత్తత్రావ్యాప్తివారణైవపవృత్త్య
నియామక సమ్యున్దేన సాధ్యతాయామవ్యాప్తిః - సాధ్యతావ-
చ్ఛేదక సమ్యున్దావచ్చిన్నపునీయేగితా పునీధ్యః - క్షిప్రం
ధూమవాచ వచ్ఛ్చురిత్యాదావతివాద్యైః - సంయోగేన ధూ-
మసామాన్యభావస్యా వ్యాప్యవృత్తితయా ధూమత్వేన ఘ-
టాద్యభావవైవతా దృశస్యయూవదస్తర్గతత్వేన తత్వబాధీ-
యస్యతదధికరణవృత్తిత్వాభావస్యవహ్నౌసత్త్వాత్ - అప్రా-
కస్త స్వరూపసమ్యున్దేనాయః పిష్టభేదస్యాపి ధూమవాచక-
తయా వచ్ఛ్చుస్తదభావ విద్యవృత్తిత్వాదేవాతివాద్యై నిరాసా-
దితిధ్యయమ్.

౫ — ననుకపిసంయోగేతదస్పృక్షత్వాదిత్వాదావవ్యాప్తిః-
కపిసంయోగ సామాన్యభావస్యాపి పునీయేగి నైయధికరణ్య
ఘటిత సాధ్యవాచకతావచ్ఛేదక యావచ్చిన్న పునీయేగి
తాకత్వేన యూవదస్తర్గతత్వాత్ త్వబాధీయస్య తదధికరణ
వృత్తిత్వాభావస్య సూతావభావాదత ఆహ-వాక్యవృత్తిశ్చ
౧- వ్యాప్యవృత్తిత్వమ్ అవచ్చిన్నవృత్తివాసవ్యర్థం - సద్విద్య

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥
 ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

అవ్వబ్బొత్తి త్తాభావ ప్రత్యాభావవర్వబ్బొత్తి
 త్వర్వబ్బావతవాసవ్యవ్యబ్బొత్తి భావవచ్చివ్వు చ్చిదియొగి
 తాతః ప్రత్యాభావవర్వబ్బొత్తి త్వర్వబ్బొత్తి నమనాధిక

ద్యోవచ్చిష్ట ప్రతియోగి తాతూః సాధ్యవ్యాసః తావచ్చ్యుతః
 రూపానలచ్చ్యోర్యతాః సితీశ్యేయః.

२-ద్వితీయరీతిః ప్రశ్నోత్తరయోగ-తత్త్వానుసర్య
త్రైతి. అనంతరీకా తర్హ్యతాపి నావాద్ధర్యవయః.

౧-వ్యాఖ్యపూర్తి త్యాగిః కలమానాః - వ్యాఖ్యపూర్తే
వ్యాఖ్యానశీతి

[illegible][illegible]

శ్రీమద్భక్తానుభవములను పుష్కలముగా వర్ణించినాడు. అతడు
పుష్కలముగా వర్ణించినాడు.

అక్షరములు వ్రాసిన నక్షరములు వ్రాసినట్లు
 అక్షరములు వ్రాసిన నక్షరములు వ్రాసినట్లు
 అక్షరములు వ్రాసిన నక్షరములు వ్రాసినట్లు

தமிழ்நாட்டின் பழங்காலம் : பழங்காலம், பழங்காலம்
பழங்காலம், பழங்காலம், பழங்காலம்

॥—शुद्धिर्द्वयैः प्रथमं शुद्धिर्द्वयैः- तत्र तादृशस्य
शुद्धिः प्रथमं शुद्धिर्द्वयैः- तत्र तादृशस्य शुद्धिः

८-व्यासपुत्रित्वाः कथं कथं - व्यासपुत्रे
व्यासपुत्रे

నా - తత్త్వాభ్యాసానామేతాని - నానాభావసాధనాభ్యాసానా
 మత్స్యత్రిత్వత్వభ్యాసచక్రమ్యక్తా - ఎన్నో నానాభావసాధనసాధన
 దిశస్య మధికరణభర్తాకమ్యక్తా భావనా భారణ సాధ్యాభావ
 మత్స్యత్రిత్వత్వభ్యాసచక్రప్రతియోగితా భావనా ప్రతిష్ఠా
 మ్యక్తరీతియైతే - మ్యక్త రతస్య తదితి సాధ్యాభావనా మత్స్య
 చక్ర - తదావ నిర్వహ్యమ్యత్రిత్వ సానాభావసాధననిర్వహ్య
 మ్యత్రిత్వత్వభ్యాసచక్రప్రతియోగితా భావనా ప్రతి
 యోగ్యత్వమిదం.

౧౦—సర్వేపాదుల బలవృద్ధి త్వత్వసహా—అవృద్ధి త్వ
త్వసమీపియక్తుల సహాను—అహా సత్త్వాదతివాదైః—స
ర్వవ్యాసజ్యవృద్ధి కర్తావసమీపృత్వం—విరిత్యజ్య సమీపృత్వ
ద్విధమానసమీపృత్వమేవ ప్రతియ్యేతా ముం—విశేషణం
తావ్య మహా—నాన్త—కోపణతి—విభావీనుం—విభావీ—సహ
వీయన్య—పూర్వజగవృద్ధి త్వవిప్రుణం—అకవృత్త్యా—అసమీ
పూహ—సత్త్వాద్యుగనిష్ఠం—సత్త్వాదిత్యా—అతి—అసమీపృ
త్వం—అత్త—త్వా—అహా—అవసమీపృత్వ—అవృద్ధి—అహా—అ
రణభమా—అసమీపృత్వ—అతియ్యేతా—అహా—అవృద్ధి—అహా
అహా—అవృద్ధి—అహా—అవృద్ధి—అహా—అవృద్ధి—అహా—అ
వృద్ధి—అహా—అవృద్ధి—అహా—అవృద్ధి—అహా—అవృద్ధి—అహా—అ

కణభర్తానవచ్ఛిన్నప్రతియోగితాలోచనా బోధ్యం - తేనసాధ్య
మానాధానాదేః సజ్జగిహం - అన్యథావమ్నో నోమానాధా
వసజాతీయస్య సమానాధికరణ భూతానవచ్ఛిన్న ప్రతియో
గితా కాదావస్యా ప్రసిద్ధ్యా వ్యాప్తి ప్రసజ్జాత్ -

౧౧ - సచనిధూమత్వాద సజాతీయస్యనిర్మాణ వ్య
త్తిస్యత్వాదనావమ్నో వ్యత్యేరభావస్య ఈతా సత్త్వాధూమ
వాక్ వహ్నిరత్యాదావతివ్యాప్తిః - ఊతుతాఘటనవృద్ధా
వచ్ఛిన్నవృత్తితామాత్రనిష్ఠత్వేన ప్రతియోగితాయా నివేశన
యత్వేన నిధూమవృత్తిత్వత్వేన జలవృత్తిత్వ జలాస్యని
ర్మాణమవృత్తి తోవ్యథాఘాతమాదాయాతివ్యాప్తితాదవస్య
మతివాచ్యమ్ - ఏతదస్యరసేనైవయత్వత్వాదివ్యతీయ లక్షణ
భేదవత్కమాగత్యాత్ -

౧౨ - యద్యపితత్త్వాధ్యాభావవద్యవృత్తిత్వత్వావచ్ఛి
న్నాభావా ఇన్యన్యైవసమ్యక్త్యేసమానాధికరణ భూతాదికం
ప్రత్యేచ్యనామీదవ్యయప్రవేళో నిరభావః - సర్వత్రవ్యధికర
ణభూతావచ్ఛిన్నసాధ్యాభావవద్యవృత్తిత్వత్వేన ఘటాద్యభా
వస్యైవతాదృశసాధ్యాభావ సజాతీయస్యసమ్భవాత్ - తథా
వియథాసన్నివేశే సవైయర్థమ్.

౧౩ - యతితాదాత్మ్యసమ్భవేన ఊతుతాత్రనిష్ఠ
వ్యధికరణ భూతావచ్ఛిన్న సాధ్యాభావవత్తాదాత్మ్యస్యజ
గత్ప్రయోజతాదృశతాదాత్మ్యస్యస్యకేవలాన్వయత్వే
నోదవచ్ఛిన్నాభావాప్రసిద్ధ్యావ్యాప్తిస్యాదతోవాసవేదవ్య
యగర్భతా -

౧౪ - యత్తుతత్త్వాధ్యాభావవద్యవృత్తిత్వత్వావచ్ఛిన్నా
భావాద్యన్యక్తావసమ్భవవ్యాప్తీ - వ్యధికరణభూతావచ్ఛిన్న
సాధ్యాభావవద్యవృత్తిత్వత్వావచ్ఛిన్నాభావాప్రసిద్ధే - తద్య
శవృత్తిత్వత్వమేవ్యే లఘోరవృత్తిత్వత్వమాత్రస్యైవోక్తాభా
వప్రతియోగితావశ్యేదకత్వాదితి - తత్తుచ్ఛమ్ - గురోః ప్రతి
యోగితావశ్యేదకత్వ ఇత్యేకవృత్తివలక్షణకరణాత్ - అన్యథా

భావవ్యక్తిః శేషవృత్తిస్య స్య పార్థివత్వాదివిశేషితస్య వ్యక్తిత్వాద్యవచ్చిన్నస్య - సాధ్యభావవ్యక్తిత్వసాధ్యభావమాతాయ నాతిప్రసక్తిః -

అథైవ హేతుతాపచేదకసంబంధ సాధ్యభావవ్యక్తిత్వసంబంధః - తేనవత్సభావవత్సభావయతేభూతాసంబంధః -

మహాకాలభేదేనాభ్యజన్యత్వ విశేషః ఘటాదేకకాలికసమృద్ధి స హేతుతాయా మవ్యాప్తి ప్రసక్త్యా - మహాకాలభేదాభావవద్వృత్తిత్వస్య మహేచ్ఛ లక్షణసామ్యత్వత్వమాత్రేనైవ మహాకాలభేదాభావవద్వృత్తిత్వాభావ ప్రతియోగితాయా అవచ్ఛేదాత్ - మహాకాలభేదాభావ సజాతీయస్య తద్వద్వృత్తిత్వత్వాదిరిక్త సమానాధికరణ భర్తా సవచ్చిన్న ప్రతియోగితాభావసామ్యప్రసక్తిర్ధేరితి ధ్యేయమ్ -

౧౫ - తాదృశవృత్తిత్వత్వవ్యాసకేత్యస్య ప్రయోజనమాహ - సాధ్యభావవద్వ్యక్తివిశేషవృత్తిత్వస్యేతి - అభావమాతాయ నాతిప్రసక్తిర్ధేరిత్యన్వయః -

౧౬ - సమవ్యభిచార నిరూపకాధికరణ వ్యక్త్యస్యత్వాభావసామ్య సాధ్యభావతయా తద్వద్వృత్తిత్వసామాన్యభావస్య వ్యభిచారిణ్యసత్త్వానుగ్రహేతి వ్యాప్తిరతా - పార్థివత్వాదితి - పార్థివత్వవిశేషిం యన్నిధూయకవృత్తిత్వం తద్వహ్యో నాస్తి - వహ్యోరపార్థివత్వాదితి అతిప్రసక్తిర్ధేరిత్యాహః - అది సామ్యత్వాదిప్రసక్తిః -

౧౭ - వ్యాసజ్యవృత్తిగణానవచ్చిన్నేత్యస్య ప్రయోజనమాహ - ద్విత్వాద్యవచ్చిన్నస్యవేతి - నిర్దు మవృత్తిత్వవహ్యో భేదోభయత్వాద్యవచ్చిన్నస్యవేత్యభావః -

౧౮ - సదోషణి - అన్యథానిర్వహ్య సంయక్తత్వాభావస్యసాధ్యభావవద్వృత్తిత్వత్వవ్యాసక ప్రతియోగితాభావసామ్యోర్వానిర్వహ్యవృత్తిత్వసామాన్యభావస్యభధూతునిత్త్వాదిత్యేవ సామ్యదితిభావః -

విత్తంబ సాధ్యాభావైసి హేతుతావచ్చెనక నచ్చవేలి
నక నచ్చిదిధర్మకణేవర్త మా నూ గ్రాహ్యుః-తెనచాతియన్ నతైవి
దితాన్యసే హేతుతావచ్చెనక నచ్చనైర సాధ్యాభావబద్ధుతి-
త్వస్యాప్రసిద్ధావపిశ్చ తితి.

యద్యా యావత్ సావ్యశాస్త్రాభ్యాసః | వత్సేకం

౧౧—ఇతి చంద్ర-పాద్యాభావవద్వత్పశ్యన్వహేతుతా
వచ్చేదక సమ్యగై నైకాచ్యుతార్థః తాదృశసమ్యగై నైకా
త్వధికరణత్వానుచితవశగౌరవబలంకనస్యదిత్యుక్తమ్-తథా
చ హేతుతావచ్చేదక సమ్యగై చ్యుతార్థధికరణతావద్వత్ప
త్వంనాచ్యుతావచితేవ నిబిర్ధః - సత్త్వాదిత్యావచిత్యా
దిపదన విహీనాః - ధూమాదిత్యావేన్నన్యః - తత్సాధి
జాతిసామాన్యాభావాదేవాభ్యాభావతయః తద్వత్రిసంయోగ
సమ్యగై చ్యుతైరకప్రసిద్ధైః స్యాద్విసమ్యగత్.

అం - ననుదావ్యం బలిష్ఠ సత్త్వాదస్య తా వ్యాప్తిః - కలిష్ఠ
సత్త్వస్య సత్త్వావతిరేకేణ ద్రవ్యత్వాభావవతిత్వత్వద్వైతావతా
భావసజాతీయస్య తద్వద్వ్యక్తిత్వాభావస్య హేతావసత్త్వా
త్ - సజైవం బలిష్ఠ హేత్వధికతేజః కల మానవికసాధ్యభావో
గృహ్యతామ్ తావత్తేవోక్తదోషభ్యుచానాదితివాచ్యమ్ - త
థాపిధూమబాణోపహ్నోరత్యతాగ్రలివ్యాప్తిః - సధూమబువృ
త్తిత్వసామాన్యభావస్య బహుసేయః పశ్యానతావత్ - బ
హుసేతుతావచ్ఛేదకథర్తావచ్ఛేదేనతాదృశవృత్తిత్వాభావవ
త్త్వం వివక్షిరమతి - వాచ్యమ్ - సధూమబుత్వాదిస
జాతీయం సధూమబువృత్తిత్వసరూపేణ వచ్ఛేదవృత్తిరభా
వంతాద్రూపేణజలవృత్తిత్వజలాస్యః ధూమవృత్తితోభయ
భావభ్యావాయుశః వ్యాప్తితాదవచ్ఛేదోఽతః - యద్యతి.

అం - బహిష్కారాన్ని పూర్తిగా సవాతీయనైన త
వ్యాపకీయతను తప్పించుకున్న ప్రజలెరిగితాచేసినట్లే
బహిష్కారానికంటే బహిష్కారమును ప్రజలు వ్యతిరేకి
శక్తిగా వ్యతిరేకించినట్లే అందుచేతనే

తేజఃసజాతీయస్య వ్యాపకీయానస్య వ్యాప్యవృత్తై రభావ
మాదిసామాన్యభావస్వాపి సాధ్యాభావతా త్ర త్యాగకీర్ణా
తాభావ ప్రతియోగితావచ్ఛేదకేన ధూమత్వాదినాచ వహ్నివ
దకం ప్రసక్త్యావకత్వాభావాన్నతివ్యాప్తిః.

౨౨—తత్త్వదృశ్యభావసజాతీయస్య త్యాగకీర్ణతా
భావస్య ప్రతియోగితావచ్ఛేదకేన తత్త్వదృశ్యత్వేనా ధూ
మాదకం ప్రసక్త్యావకత్వాభావాదనన్యుపకత్వం స్థాప్యభావా
భ్యాభావాదతి. సాధ్యతావచ్ఛేదకం వహ్నివృత్త్యావకతావచ్ఛేద
కరూపావహ్నివృత్త ప్రతియోగితా కాజ్ఞాతిదకః - తత్త్వదృశ్య
త్వాదకన్మ ససాధ్యవ్యాపకతావచ్ఛేదకము స్థాపయివహ్నివృత్తా
వమాదాయసంపద్యః.

౨౩—తాదృశయావత్వాభ్యాభావ సామాన్యం తాదృశ
యావత్వాభ్యాభావవృత్తి సాగుత్వాన్వితకరూపవత్త్వగత దృ
వ్యతిరేకిణ్యప్రసిద్ధిమతిః ప్రకృతముత-యద్యపి. స త్యాభ్యా
భావానాం ప్రకృత నిరూపితముపి నానాన్వయమతా వృత్తా
వేదనీయవ్యతిరేకిణ్యప్రసిద్ధి తాదృశవత్త్వమ్ గ్రహపితేహమిత్యన్వ
తీన్యావ్యేకతేదకకాతా యావత్త్వాభ్యాభావాః ప్రకృతం
తత్త్వసజాతీయస్య త్యాగకీర్ణతా వహ్నివృత్తాదుదేయః. ధూ
మాదిసామాన్యభావవ్యాపకస్య వహ్నివృత్తేనా భూమాదిభా
వవృత్త ప్రతియోగితావచ్ఛేదకేన వహ్నివృత్తేనావహ్నివృత్త
వహ్నివృత్తం ప్రతివ్యాపకత్వాద్యవృత్తిసాదృశ్యావృత్తిరతిస్సజా
తీయస్యేతి నాజ్ఞాన్మమాన్వేత దివాభ్యాభావ - తేనసం
యోగాద సంబధ్ధావచ్ఛేదకవృత్తా ద్యభావ ప్రతియోగితా
వచ్ఛేదకేన త్యాగకీర్ణతావచ్ఛేదకము ప్రకృతవృత్తిరతి ధూమా
వాదవహ్ని త్యాగకీర్ణతావచ్ఛేదకము త్యాగకీర్ణతావచ్ఛేదక
దివాభ్యాభావ సామాన్యవృత్తిరతివాద్యే నాను

౨౪—యోగావహ్నివృత్తావచ్ఛేదకవృత్తి
వృత్తేన ప్రతియోగితా
తేభావస్య వహ్నివృత్తయోగావచ్ఛేదకవృత్తి ప్రతియోగితవృత్తి

(౧౬) జగదీశ్వర చతుర్థశ లక్షణ్యామ్.

స్య ప్రతియోగితావచ్ఛేదకేన గర్భణయద్రూపావచ్ఛిన్నం ప్రతి
వివాసకత్వమవచ్ఛిన్నతే తియా) అవత్త్వంతత్త్వమ్.

సాధనస్య తాదృశాభావప్రతియోగిత్యం దవచ్ఛేదకత్వం వా
సాధనతావచ్ఛేదకస్య తితునవాచ్యమ్. ద్రవ్యం సత్త్వాదిత్యాదౌ
సత్త్వాదేస్తాదృశాభావన్యాసక గుణకర్తృత్వవిశిష్ట సత్త్వాత్వా
ద్యవచ్ఛిన్న ప్రతియోగితా తాదృశాభావప్రతియోగిత్యాదతి
వ్యాప్తిః - జ్ఞేయం ప్రతియోగితా తాదృశాభావప్రతియోగిత్యాదతి
తే - అతః సూక్ష్మదోషాదులవా) యః.

౨౯ - ద్రవ్యం విశిష్ట సత్త్వాదిత్యాదౌ వ్యాసకీభూత తాదృశా
భావప్రతియోగితావచ్ఛేదకే + ధర్మేణ గుణకయా స్యత్వవిశిష్ట
సత్త్వాత్వాదినా + సత్త్వాదీమ్ ప్రతివాసకతానవచ్ఛేదాదవ్యా
ప్తేరాహ - యద్యా) సావచ్ఛిన్నస్య ప్రతితి -

౩౦ - సచేదంగమనం సుస్థత్వాదిత్యాదౌ తాదృశస్య గతి
త్వాద్యభావస్య ప్రతియోగితావచ్ఛేదకేన గతిత్వాదివాపి
కాలిక సమృద్ధేన సుస్థత్వవ్యాసకత్వాదతి వ్యాప్తిరితి వా
చ్యమ్ - తాదృశాభావస్య యతో ప్రతియోగితాయా అవచ్ఛే
దమీధర్మః తత్ప్రతియోగితావచ్ఛేదక సమృద్ధేన హేతువ్యా
సకత్వస్యోక్తత్వాదిభావః -

౩౧ - పక్షః పరిష్కృతం మిశ్రలక్షణం నిరసితుమాహ - సాధన
స్యేత్వాదివా - తాదృశేతి - యః పక్ష - సాధనభావాః ప్రత్యేకం
తత్త్వజాతీయ తద్వ్యాసకీభూతాభావేర్ధర్మః - అదవచ్ఛేదక
త్వం వేతి - తత్త్వాభ్యాభావసజాతీయతద్వ్యాసకీభూతాభావ
ప్రతియోగితావచ్ఛేదకత్వం వేత ధర్మః -

౩౨ - ప్రథమేదమావనమాహ - ద్రివ్యమిత్యాది - తాదృశా
భావేతి - సాధనభావ సజాతీయతద్వ్యాసకీభూతాభావేర్ధర్మః -

౩౩ - ద్వితీయేదమావనమాహ - జ్ఞేయం ప్రతియోగిత
త్వాదివా - ప్రమేయత్వాదేరితి - సచనామాన్యధామేణ విశే
షభావస్య వివక్షాస్థాపితత్వాత్ప్రమేయత్వేన గగనాభావనై.

+ ద్రివ్యవ్యాప్తివాదినా + సాతాన్తరమ్

శాఖావ ప్రతియోగితానవశ్యేకత్వాదవ్యాప్తేశ్చ - ప్రమేయ
వ్యవధికరణ ప్రతియోగిత్యాప్తేనచేత్తః -

ఎ.పా.గుర్త క్రమేణనాభ్యావావ సజాతీయస్యప్రతియోగితా
వశ్యేకంప్రమేయస్యభూదాయనావాప్తిరతివాచ్యమ్-ఎ.పా.
త్వేనమహాసనీయవహ్నైరభావమాదాయధూమసాధ్యకవహ్ని
వతివాప్తిభియాన్వాధికదశవృత్తి ధర్తానవశ్యన్నాయవ
ప్రతియోగితాయాః ప్రవేశ్యత్వాత్ ప్రమేయత్వేనగనాద్య
భావప్రతియోగితాయాశ్చభేదాత్వాత్ విషయత్వాపేక్షయా
గురోఃప్రమాణవియత్వస్యప్రతియోగితానవశ్యేకత్వాచూప
క్రవాప్తితాదవస్థాదితివాచః-

౩౪ - ఎ.వా.సు.య.వ.స్త.సా.ధ్యా.భా.వాః ప్రవేశ్యకంఠత్త
త్వజాతీయాయైవైత్తత్వమానాధికరణో వ్యాప్యవృత్తి భావస్త
త్ప్రతియోగిత్యమేవ వ్యాప్తిః- వ్యాప్యవృత్తిత్వం ప్రవేశ్యతే
హేతు సామానాధికరణ్య వ్యధికరణ ధర్మావచ్ఛిన్నభావ
భిన్నత్వోభయభావవత్త్వమ్- తేనధూమసామాన్యా
భావనమానాధికరణస్యైత్వజాతీయస్యచవహ్నిధూ
మభయత్వాద్యవచ్ఛిన్నభావస్య ప్రతియోగిత్యేనవిధూ
మసాధ్యకవహ్నిదోనాతివాప్తిః- తాదృశోభయభావస్యని
రుక్తవ్యాప్యవృత్తిత్వభావాత్- ఏవేష్యయత్రాభావేకకృతసా
ధ్యసామానాధికంత్వవ్యధికరణ ధర్తావచ్ఛిన్నభావభిన్నత్వో
భయావఃసమీపసాధ్యాభావవదాధాః- తేనభావవాన్ ప్రమే
యత్వాదిత్యాహోనాధ్యప్రతియోగితస్యఘటావృత్తిత్వాద్యవ
చ్ఛిన్నభావస్యాధికరణేఘటాదోవతామానస్యైత్వజాతీయ
వాత్సభావస్య నిరుక్తవ్యాప్యవృత్తిత్వాప్రసేధోవహివావ్యా
ప్తిః- ఇత్తద్భేద్యసత్త్వాద్యదోగణాస్యత్వాద్యభావ
సాధ్యనిరుక్తసాధ్యాభావత్వాత్ తదధికరణేనివాదోవర్తమా
నస్యైత్వజాతీయభావస్య నిరుక్తవ్యాప్యవృత్తిత్వాప్రసే
ధ్యేననాతివాప్తిః- వాచ్యం ప్రమేయాదిత్యాదోమవ్యధికర
ణధర్మావచ్ఛిన్నవాచ్యత్వాద్యభావ సమానాధికరణస్యవిరు

(౧౮)

జగదీశుడు చతుర్థశ లక్షణ్యాను-

యత్వాయావ స్తస్మాద్భూతాస్సాభ్యాభావాః ప్రత్యేకంత
త్ప్రతియోగితావచ్ఛేదతేన యద్యూహవచ్ఛిన్నం ప్రతివ్యాపక
త్యమవచ్ఛిన్యతే తద్యూహవత్త్వంతత్త్వమిత్యాముః.

ధృఘటత్వపటత్వాభ్యాం ప్రమేయభావస్య ఘటత్వాదినానా
త్యత్వాద్యభావస్యైవచానిరుక్తవ్యాప్త్యవృత్తితాశాలిసః ప్రతి
యోగితామాదాయలక్షణసమ్భవభితియథాశ్చుతమేవలక్షణం
సమ్యుగితిప్రతీమవతి హామః -

౩౧ - వ్యాపకీభూతస్య సజాతీయస్యేత్యాది పరిత్యాగేన
లఘులక్షణమహాయద్యేతి-తాదృశాభితి ప్రకృతసాధ్యవ్యాప
కతావచ్ఛేదకయాహవచ్ఛిన్న ప్రతియోగితా తాభావాభితిర్థః -

౩౨ - అతాపి యత్ప్రమృశేధన సాధ్యవ్యాపక
తాతత్ప్రమృశావచ్ఛిన్నాభావానాం ప్రతియోగితావ
చ్ఛేదకధర్మః తత్ప్రమృశేధనయద్యూహవచ్ఛిన్నం ప్రతివ్యాప
కత్వమవచ్ఛిన్యత ఇతిపరిపసితార్థః - తేనగమనంస్పష్టత్వా
దిత్యాదౌ గమనత్వాద్యభావ ప్రతియోగితావచ్ఛేదకై గమ
నత్వత్వాదిభిః కాలిక సమ్మేధన స్పష్టత్వాది హేతువ్యాపక
తావచ్ఛేదకత్వేఽపి నాతివ్యాప్తిః - సవాచార్యత్వాదిభేదప్ర
తియోగితావచ్ఛేదకమాదాయైవ కేవలాన్వయిష్టలేలక్షణం స
మ్మతే ప్రతియోగ్యవృత్తిత్యేత్యాదిగన్ధావతారానుపపత్తిః -

౩౩ - సరథూకుత్సేన ధూమభావస్యైవ వహ్నిత్వే
సథూకువద్వృత్తేరభావత్వాల్ అయఃపిష్టాన్యత్వాభావస్యచా
యఃపిష్టా శక్త్యలక్షణస్వరూపసమ్మేధన భేదత్వావచ్ఛిన్నా
భావత్వాత్ ప్రతియోగితావచ్ఛేదకీభూత వహ్నిత్వభేదత్వాది
నావహ్నిత్వాద్యవచ్ఛిన్నం ప్రతివ్యాపకతావచ్ఛేదాద్ధూకు
వావహ్నిరీత్యాదావతివ్యాప్తిరిదివాచ్యమ్-యత్ప్రతియోగ
ితాతాభావేనావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నవద్వృత్తిత్వవ్యధికరణధ
ర్మావచ్ఛిన్నాభావచ్ఛిన్నత్వోపాయభావస్తాదృశప్రతియోగితా
యాచివావచ్ఛేదక ధమన్యలక్షణఘటకత్వాది సజ్జేహిః.

౩౪ - సముతాయశచా ప్రతేతేన సార్యభామియలక్షణం

సరేకువృత్తి కుద్యుత్తయోయావస్తస్సాధ్యభావవద్యుత్తి త్యాభావాస్తద్వత్త్యంబాప్తిః-

యేన సమ్యక్ సేన హతుతా తేనైవసమ్యక్ సేనవృత్తి కుద్యుత్తయ ఇత్యత్యాపివృత్తి కు త్వంబాధ్యమ్- తేనవృధికరణధర్మావచ్ఛిన్న ప్రతియోగితాకవహ్మ్యభావవతి సంయోగేనయావృత్తి

శరిష్కుర్యస్తాహ-పరేత్వతి- [వహ్మీహన్ ధూమాదిత్యాహౌ వహ్మ్యభావవద్యుత్తి త్వస్య సమానాధికరణ ధర్మావచ్ఛిన్న ప్రతియోగితాక వృధికరణ ధర్మావచ్ఛిన్న ప్రతియోగితాకా నాం యావదభావానామేవ ధూమాదౌ సత్త్వాస్తావ్యాప్తిః- ధూమానాకవహ్మీరిత్యాహౌ సంయోగాది సంబంధావచ్ఛిన్న ధూమాదిసామాన్యభావవద్యుత్తి త్యాభావన్యాయవదన్మర్గ తస్యవహ్మీగావ సత్త్వాస్తాతివ్యాప్తిః-] సాధ్యభావవద్యుత్తి త్వస్య ఘటత్వాదిసాభావమాదాయ వ్యధిచారిణ్యతి వ్యాప్తిరతో యావస్త ఇతిక్రమ్.

౩౯- తాదృశవృత్తి త్యాభావవత్త్వమపిదైశివేశేషణతయైవ స్యాహ్యమ్- తేనసర్వమవృత్తి త్వదిసామాన్యభావవ్యాపి కాలికాదిసమ్యక్ సేన వహ్మ్యదివృత్తి త్యావ్యావతోవహా నైఽపి నాతివ్యాప్తితాదవసృజ్యమ్.

౪౦- వహ్మీహన్ ధూమాద్యాద్యోజ్ఞేయత్వాదిత్యాభావవ్యాప్తిః, వృధికరణధర్మావచ్ఛిన్న సాధ్యభావవత్త్వంయ క్తత్వత్వాది సమనియరప్రతియోగితాకస్య సంయక్తత్వాదిసామాన్యభావస్య హేతావసత్త్వోన్, అతోవృత్తి కుద్యుత్తయ ఇతిక్రమ్- తదనుక్తావసమ్యవస్తునాప్తితాదాత్మ్యసంబంధేన సద్ధేతావేవ నిరుక్తలక్షణగమనాత్, వృధికరణధర్మావచ్ఛిన్న సాధ్యభావవత్తాదాత్మ్యప్రతియోగికస్య వృధికరణ ధర్మావచ్ఛిన్నాభావవ్యైవ వస్తుగత్యా తాదృశవృత్తి త్వోవ్యాపిక ప్రతియోగితాకతయా తథావిధ యావదభావవ్యైవ హేతౌ సత్త్వాదితిధ్యయమ్.

౪౧- యేన సమ్యక్ సేన హతుతా వృత్తి కుద్యుత్తయ ఇ

స్తవభావస్యజాత్యాదౌ. వరకమానస్యసూరూదావసత్త్వైఽపి
సమతిః -

త్యత్రాపి వృత్తిమర్తివ్యం తేనైవబోధ్యమతిగామః -

౪౨ — ఇదభావస్యతి - తస్మాదానందో వస్త్యేనైవ - జా
త్యాదావతి - సమవేతత్వభుజితజాతిత్వోక్త్యా సమ్యక్సాధిస్త
రేణయోవృత్తిమానస్తద్వ్యగ్నిత్వము జీవర్పితమనమితిః సా
వ్యాప్తిః - హేతుతాఘటకసంయోగసమ్యక్సేపరణీయవృత్తిమాం
స్తవవృత్తిత్వేన తాదృశాభావస్యయావదసన్నిగత్యాపితి
భావః.

౪౩ — ఆత్మీయవృత్తిమతివృత్తిత్వం నైశికశేషణతయా
గాఢీహ్యమ్ - తెనవాద్యం ద్రవ్యత్వాదిత్యాదౌ + వ్యభిచరణభ
ర్తావస్థోపవాద్యత్వా + భావవస్థుమనేతివ్యవసయియంబు
తియోగితాకస్యసమవేతత్వసామాన్యభావస్యహేతుతాఘటక
సమనాయ సమ్యక్సేపవృత్తిమతిస్తుదైకాంతిసమ్యక్సేప
వర్తమానస్యవైశికశేషణతయా ద్రవ్యత్వాదిహేతుభావసత్త్వై
ఽపినావ్యాప్తిః.

౪౪ — ఇత్యత్రాపిర్వపికారేణ సాధ్యభావవతివృత్తిగతి
హేతుతాఘటకసమ్యక్సేపైరగాఢీహ్యేతివ్యక్త్యా - తేనైవ
భూమావయవాన్యత్వాభావస్యాపి పూర్వోక్తవృత్తియంత్యా
సాధ్యభావత్వేనతద్యతిశబ్దసామాన్యేనైవవృత్తిస్త
దభావవృత్తిత్వమావయవాసమానకాలినద్రవ్యవృత్తిభూ
మహేతావసత్త్వైఽపివహ్నిమాకధూమాదిత్యానావ్యాప్తిః

౪౫ — [వస్తుతోయశాశుతలక్షణస్యద్రవ్యత్వాదేవా
భ్యతాయా మవృత్తిగగనాదిహేత్వాపతివ్యాప్తిః - విశిష్టస
త్త్వాదావవాప్తిశ్చ - ద్రవ్యాన్యస్థిసేవతావతివిశిష్టసత్త్వా
అపివృత్తిః ఆత్మీయతి మద్యత్వయోగంబవస్తవృత్తిత్వాభా
భావవద్యవృత్తిత్వాభావాస్తవ్యత్వాపివృత్తిభిచరణతాకభ
ర్తవత్త్వమేవవాప్తిర్వక్తవ్యేతి - ఆఢీసాధ్యభావవద్యవృత్తి

† వాద్యత్వేన ఘటాద్య + హేతాన్తగమ.

సాధ్యభావశ్చ పూర్వవ ద్బోధ్యః:-

త్వం స్వరూపసంబద్ధమైవ నివేశ్యం న హేతుతా ఘటకసం
బద్ధైవ - తథానత్యధికరణతా మత్యైవైవ సంయోగాది స
ద్భవసద్భావవర్తమానత్వాద్భావనాన్వహేరిత్యాదావతివ్యా
ప్త్యాపత్తేః-అతఏవ మహాకాలాన్యాయుటాదిత్యాదౌ కాలి
కాపిసంబద్ధైవ హేతావపినాతివ్యాప్తిః- స్వరూపసంబద్ధ
నమహాకాలవృత్తిత్వసామాన్యభావనైవమహాకాలభేదాదిని
ష్ఠస్యకాలికసంబద్ధావచ్ఛిన్నఘటాధికరణతాయా మనత్త్వార్
తస్యభాసాధ్యభావవతిమహాకాలే హేతుతా ఘటకకాలికసం
బద్ధైవవృత్తిత్వాభావస్యవ్యధికరణధర్మావచ్ఛిన్ననైవతతా
ద్యుతసంబద్ధైవ వృత్తిమాత్రం యస్తద్వృత్తిత్వేనాతివ్యాప్త
ద్యురావృతాపత్తిరితియుక్తమత్యైవ్యామః)

౪౬ — ననుసాధ్య ప్రతియోగికాభావమత్యైవ్య ప్రవే
శే ధూమస్య తత్తద్వచ్ఛిన్నభావవద్వృత్తిత్వాద్వహియాత్
ధూమాదిత్యాదావన్యాప్తిః-సాధ్యతావచ్ఛేదకధర్మావచ్ఛిన్నా
భావస్య ప్రవేశేతు గగనాదే స్సాధ్యత్వే ద్రవ్యత్వాదావతివ్యా
ప్తిః- తాదృశ సాధ్యభావస్య కేవలాన్వయిత్వాత్ - ఏవం
ప్రణగ్రాహ్యగుణవాక్ ప్రమేయవాక్ నాప్యధివీత్వాదిత్యా
దావన్యాప్తిః- తాదృశధర్మావచ్ఛిన్నప్రతియోగితావప్రసిద్ధేః
అతః- సాధ్యభావశ్చేతి - పూర్వవదితి - ప్రకృతసాధ్య
వ్యాపకతావచ్ఛేదకరూపావచ్ఛిన్నప్రతియోగితావప్రసిద్ధి
వృత్తిత్వాభావోఽత్ర సాధ్యభావశ్చార్థాత్సత్యభావః- యథా
మతే సాధ్యభావత్వప్రవేశేనాసద్భావత్యైవతైః.

౪౭ — అత్రాపి యేనసమృద్ధైవ సాధ్యవ్యాపకతా
తేన సమృద్ధైవ తాదృశరూపావచ్ఛిన్నభావో బోధ్యః - తే
నన్వేదనానాత్తత్వాదిత్యాదౌస్వరూపసమృద్ధైవసాధ్యవ్యా
పకస్య ప్రమేయత్వాదేః కాలికసమృద్ధావచ్ఛిన్నభావాధిక

(౧౨) జగదీశ్వర చతుర్థశతక గాథ.

ఈ సమవేతత్యాభావస్య సమస్తాదిభ్యస్య సాత్వావసత్వై
ఽపిసత్తః.

౪౮—యత్తు సాధ్యతావచ్ఛేదకసచ్చసేధేన తాదృశయా
పావచ్ఛిన్నాభావానాం వివక్షణాత్ జ్ఞానవాసాత్తత్వాదిత్యా
దౌనావ్యాప్తిః- తాలికః మృసేధేన ప్రమేయత్వాభావస్యసా
ధ్యతాఘటక సమవాయసచ్చస్థానవచ్ఛిన్నత్వాత్- ఇత్థచ్చివ్యా
సేకతాపి తే నేవసచ్చసేధేన గాఢ్యా- తేనఽద్యయతయ- సాధ్య
వ్యాపకస్య జ్ఞానాదేః సాధ్యతాఘటక సమవాయ సచ్చసేధే
సాభావవతిహా- ర్హర్మకూన త్వేఽపిద్రవ్యంపుధివీత్వాదిత్యా
దౌ నావ్యాప్తిరితి- తత్తుచ్చమ్-వృత్త్యంతాఃక సచ్చసేధేనసా
ధ్యతాయాం తదవచ్ఛిన్న ప్రతియోగిత్యా ప్రసిద్ధ్యాసదేధి
తావవ్యాప్తిః- ధూమవాక్ వహ్నిరత్యాదావతివ్యాప్తేశ్చ-
త్యధికరణధర్మావచ్ఛిన్న ప్రతియోగితాకమైవసంయోగ స
చ్చసావచ్ఛిన్నాభావస్య వ్యాప్తివృత్తితయతద్వ ద్వృత్తి
త్వా భావస్యాపి వ్యధికరణ ధర్మావచ్ఛిన్నా భావమైవ
వృత్తిమద్వృత్తిత్వాత్- ప్రమేయంద్రవ్యత్వాదిత్యాదౌతా
వాత్త్వేన సాధ్యతానా మవ్యాప్తేశ్చ- సాధ్యతాఘటక తా
వాత్త్వసంబంధేన ప్రమేయత్వాదేతవ సాధ్యవ్యాపకతావ
చ్ఛేదకతయా తస్యేవసేధేన తదవచ్ఛిన్నాభావా ప్రసిద్ధిః
[ప్రమేయత్వేన మట నటోభయ భేదస్యాభ్యుపగమేఽపి
తస్యవిరుక్తప్రతియోగివ్యధికరణత్వా భావసలక్షణాఘటకత్వా
త్] ఇతిర్ష.

౪౯—వహ్నిమాధూమాదిత్యాభావవ్యాప్తిః - వహ్ని
సంయోగాభావస్యాపి సాధ్యవ్యాపకతయా తదభావాత్తక వ
హ్నిసంయోగవద్వృత్తిత్వసామాన్యభావమైవ ఘటాదినిష్ఠ
స్యసాత్వావభావా దతోవ్యాప్తివృత్తి త్వేనాభావోవిశేషితిః.

౫౦—వస్తురస్తునిరుక్తసాధ్యభావాధికరణత్వమవశ్యం

దైత్యులవలన ను నివేశ్యమ్ - అన్యథా ద్వివ్యం గుణాది
త్యాదాద్రీవ్యత్వాభావస్య తాలికనకృత్యై నాధికరణే గుణభే
ద్యతైద్రీవ్యత్వాభావవత్స ఉతతత్సామాన్యభావస్య జ్ఞా
నాదినిష్ఠస్య సేతావసత్త్వాదవ్యాప్త్యవత్తైః - తథాచ వహ్ని
సంయోగాద్యాత్మకాభావస్య తాదృశసంబంధే నాధికరణా
శ్రుతిస్థితమాదాయ వ్యాప్తివారణాధాం సవాప్యవృత్తి
శబదమ్ - ఎరస్మయాశవాత్ పృథివీత్వాదిత్వాదా నిత్యత్వా
దినా రూపాభావస్య తాదృశధర్మావచ్ఛిన్నాభావతయంత
ద్యత్సమవేతన్యాభావస్యనిత్యరూపాదినిష్ఠస్య సేతావసత్త్వా
దవ్యాప్తిరహా వ్యాప్యవృత్తిశబదమ్ - సరతస్సావీర్యావృత్త
త్వానుక్రమోపతాదవస్థమ్ - యస్మిన్మయోగితాకాళావే
స్వావచ్ఛేదకసమృద్ధేన స్వావచ్ఛేదకధర్మావచ్ఛిన్నవద్వృత్తి
త్వస్యవృథికరణధర్మావచ్ఛిన్నాభావభిన్నత్వస్యచ ద్వయే
ర్వృత్తిరేకః సాధ్యవ్యాకతతావచ్ఛేదకరూపావచ్ఛిన్న తాదృశ
వృత్తియోగితాకాళావసోక్తత్వాత్ - [రూపవాత్ పృథివీత్వా
దిత్వాదా] నిత్యత్వాదినారూపాద్యభావస్యవృథికరణధర్మా
వచ్ఛిన్నాభావభిన్నస్య స్వావచ్ఛేదకయానిత్యత్వాద్యవచ్ఛి
న్నవద్వృత్తిత్వాదవత్సవాసః - ఏతేనయోగాభావత్వాదా
సాధ్యవచ్ఛిన్నాభావ ప్రతియోగితావచ్ఛేదకతయో ప్రతియో
గితైయథికరణ్యాకృతసాధ్యవ్యాకతతావచ్ఛేదకత్వైపిస
వాప్యవృత్తిశబదవైయథ్యావిరిభ్యయమ్ -

౫౧ - నను వహ్నిరూపా భూమదత్వాదానాం తాది
వృత్తిత్వాదినా వ్యాప్తి సామాన్యభావోఽపి సాకాశ్య
భావవద్వృత్తిత్వాభావయోవదన్త్యతః | సయోగాదిసమృ
ద్ధావచ్ఛిన్నవహ్ని సామాన్యభావవద్వృత్తిత్వ సాకాశ్య
కావృత్తిమధ్యవివేకాత్ | ఏవమిథాత్వావచ్ఛిన్నవహ్నిభా
వాధికరణేభూతమహాసమృత్తిత్వాదర్శనసమృత్తిత్వా

తద్వద్వృత్తిత్వాభావోఽపి స్వవ్యాపక తత్త
త్సాధ్యాభావవద్వృత్తిత్వత్వ వ్యాపకప్రతియోగితా

దినాయోభావః సోఽపి సాధ్యాభావవద్వృత్తిత్వాభావయావ
వస్మర్గతస్మయేర్థాచూచావసత్వాదనన్భవత్యతతహ ।
తద్వద్వృత్తిత్వాభావోఽపితి । మిత్రలక్షణవివాదాపి తత్త
త్సాధ్యాభావవద్వృత్తిత్వత్వవ్యాపక వ్యాసజ్యవృత్తి ధర్మ
సవచ్ఛిన్నప్రతియోగితాకత్యప్రవేశే ఆచూచావసత్వాదవ్యావ
చ్ఛిన్నా భావస్య హేతవసత్వాదవ్యాపియమా ధూమాది
త్యాదావవ్యాపిరతోఽన్యథావ్యాచక్షే । స్వవ్యాపకేతి ।
స్వప్రతియోగితా, తద్వ్యాపకీ సూతం యత్తత్త సాధ్యాభా
వవద్వృత్తిత్వత్వం, తద్వ్యాపక ప్రతియోగితాకత్యర్థః ।
వ్యధికరణధర్మావచ్ఛిన్న సాధారణ సాధ్యాభావవద్వృత్తి
త్వత్వవ్యాపకప్రతియోగితా కన్యవ్యధికరణధర్మావచ్ఛిన్నాభా
వస్యైవవృత్తియద్వృత్తిత్వాదవ్యధిచారిణ్యతివ్యాప్తిరతత్త
తత్తదితి, తదాదనిర్ధూయవృత్తిత్వాభావస్యైవస్వవ్యాపకతత్త
త్సాధ్యాభావవద్వృత్తిత్వత్వవ్యాపక ప్రయోగితాకతయంత
స్వవచ్ఛిన్నావసత్వాన్నాతివ్యాప్తిరితిభావః॥

౫౭ — స్వనిష్ఠవృత్తిత్వత్వరూపేణవృత్తిత్వసామాన్యాభా
వస్య వ్యధికరణధర్మావచ్ఛిన్న సాధ్యాభావవద్వృత్తిత్వత్వ
సమానియత ప్రతియోగితాకత్యస్య హేత్యస్తరోవృత్తిః స్వప్రీన్న
సత్త్వా ధేకుమాత్రైసన్నువావత్తిరతః కల్పాన్తర మాహ ।
తత్తదితి । సమానాధికరణధర్మాన వచ్ఛిన్న ప్రతియోగితాకత్య
యావదభావస్యైవ వ్యధిచారిణ్య తిప్రసభాజకత్వాదతిం
క్రాన్తమౌచిత్రాపి నిర్ధూయవృత్తిత్వత్వస్య సామాన్యత ప్పా
ధ్యాభావవద్వృత్తిత్వత్వతింక్త సమానాధికరణధర్మాతియత
వవచ్ఛిన్న సామాన్యాభావ మాహయాతివ్యాప్తి ర్వా రణా
జాగా తత్తదిత్యుక్తమ్ । సవైవమపి వ్యధికరణధర్మావచ్ఛిన్న

క పుత్తతాధ్యాభావవ ద్వైత్వత్వాతిరిక్తైన స

ద్రవ్యత్వాభావవద్వైత్వత్వైన ఘటవృత్తిత్వబాధిత్యా స్య
తరాభావమాదాయ ద్రవ్యం పృథివీ త్యాదిత్యాదా వన్యా
ప్తిః। హేతుతావచ్ఛేదక సమ్మన్ధావచ్ఛిన్న పృత్తిత్వభిన్నావృ
త్తిత్వేనాపి ప్రతియోగితాయా విశేషణీయత్వాత్ - అతఏవ
తత్తత్తాధ్యాభావవద్వైత్వై త్యావచ్ఛిన్నాభావా ఇత్యుక్తే
వాచ్యం జ్ఞేయ త్యాదిత్యాదావన్యాప్తిః। సాధ్యాభావవద్వై
త్వై త్యావచ్ఛిన్నం యథేతుతాఘటకసమ్మన్ధావచ్ఛిన్న పృ
త్తిత్వ భిన్నావృత్తి ప్రతియోగిత్వం తాదృశ ప్రతియోగితా
కస్యవృత్తికుద్వైత్వై భావసాన్య ప్రసిద్ధరతో నిషేధద్వయగ
ర్భతా। తేనఘటత్వాదినా తాదృశ పృత్తిత్వాభావ మాదా
యైవ లక్షణసజ్జతే॥

౫౩ — కేతు తత్తత్తాధ్యా భావవద్వైత్వత్వా
వచ్ఛిన్నాయావస్తా ౨ భావావత్వైవ లాఘవాద్యక్షముచిత
మ్। తకాపినాచ్యంప్రమేయాదిత్యాదౌతాదాత్మైవ హేతుర్జ
గతఏవ సాధ్యాభావవత్తాదాత్మ్యేతయా తాదృశ తాదాత్మ్య
త్వావచ్ఛిన్నా భావాప్రసిద్ధ్యావ్యాప్తిరతో నిషేధద్వయగ
ర్భతా। ఇథంబురుద్ధ ఘటక్య పటత్వాభ్యా మేవతాదృశ
పృత్తిత్వాభావములిఖ ఇతివదన్తి -

౫౪ — యత్తు పృత్తిత్వస్య మపేక్ష్య గురో ర్వా
ద్యత్వాభావవ ద్వైత్వైత్వస్య ప్రతియోగితావచ్ఛేదకత
యా కేవలా న్యయస్య వ్యాప్తిభియా తత్త త్తాధ్యాభావవ
ద్వైత్వై త్యావచ్ఛిన్నాభావో సూక్తఇతి - తత్తుచ్ఛమ్ -
గురుధర్మస్య ప్రతియోగితావచ్ఛేదకత్వమాద్యత్వైవ లక్షణక
రణాత్। అన్యథైతత్కల్పే పృత్తికుద్వైత్వైచద వైయర్థ్యా
చత్రైః। పృత్తిత్వ త్వమాత్రస్య తత్తత్తాధ్యాభావవద్వైత్వై
త్వాతిరిక్త సమాసాధికరణ ధర్మతయైవరదవచ్ఛిన్నా భావమా

(౬౬) జగదీయ చతుర్థకంఠశ్లోకః :

మానాధికరణేన వృత్తిత్వవృత్తినావా ధర్మైశానవ
చిన్నప్రతియోగితా కోబోధ్యః-

కాయావ్యాప్త్యసంఖ్యకాత్, కించైవంగురుధర్మస్య ప్రతిపా
గితానవచ్ఛేదకత్వేతద్వటభిన్నం, దవ్యత్వాదిత్వావాచిత్యా
ప్తిరపిస్యార్ - తద్వటవృత్తిత్వత్వా పెక్షయాగురుత్వేన త
ద్వటభేదాభావపద్వృత్తిత్వత్వాః చిన్నాభావాద్రసేధాః, తద్వట
వృత్తిత్వస్యోస్యధ సాధ్యాభావపద్వృత్తిత్వాతి రిక్తసమానా
ధికరణ ధర్మతయారదం చిన్నాభావస్యోపకతాఘటకత్వార్ -
ఎవం స్నేహకూన్యం, దవ్యత్వాదిత్వాదోస్నేహకూన్యత్వాభా
వపద్వృత్తిత్వత్వాదేః జలవృత్తిత్వత్వాపెక్షయాగురుత్వేనతద
వచిన్నాభావాద్రసేధాః, నివాప్తిర్హిప్రత్యేదిత్||

౫౫ - యస్య కన్య చిత్తానానాధికరణ్య మవ్యాపరక్త
మతస్తత్ప్రతియోగితా సమానాధికరణ్య సవేశాపెక్షయా
లాఘవమనుస్సత్వాత్, వృత్తిత్వవృత్తినావెతి, సాధ్యాభావప
ద్వృత్తిత్వవృత్తినావెతిచాత సాధ్యాభావపత్వదం సః స తా
యాతప్ - యద్యపివృత్తిత్వవృత్తిధర్మానవచిన్నప్రతియోగితా
కస్యసూచత్వాది సామాన్యాభావస్య ఘటాదవ్యన్యత్వా భావ
స్యోపయావదన్యర్థతస్య హేతవసత్త్వాద్యక్తుమాత్ ధూ
మూర్తిత్వాదో సర్వతా సమ్మతః, తాదాశధర్మానవచిన్నవృత్తి
త్వోపప్రతియోగితాకాభావవివక్షణవిమటభేదత్వేనఘటభే
దసిద్ధ్యావృత్తిత్వాః స్థితరాగావస్థతాదృశస్య హేతవస
త్త్వార్, తథాపి పూర్వవ దత్రాపికల్పచాతుతా ఘటకస
మ్మత్వా వచిన్న వృత్తిత్వ నిన్నవృత్తిత్వేనాపి ప్రతియోగి
త్వం విశేషణీయమిత్యకోపః స్వనూనవృత్తి ధర్మానవచి
న్నవృత్తిత్వోపప్రతియోగితా నూనవతాదృశవృత్తిత్వత్వా
తిరిక్తవృత్తిత్వ వృత్తిధర్మానవచిన్న స్వత్వం వివక్షణీయమి
త్యపికల్ప ర్.

తేనాలోకాద్య వృత్తిత్వేన యో వహిషానా
మాన్యాభావ వద్వృత్తిత్వస్య యశ్చేష్ఠనత్వాద్యవ
చ్చిన్న వహన్యభావాధికరణీభూత మహానసవృ

౫౬—వృత్తిత్వ వృత్తిత్వా ధర్మణవేరి పాతకు ధూతు
త్వాద్యభావమాదాయానాశమృతభయాదవ ధర్మణ వేరి కల్పా
న్మరోదైఖిః। తథాచధూ మత్వ త్వ ఘటభేదత్వాదస్తా గృక
వృత్తిత్వ త్యాతింక్త ధర్మత్వాదవతదవచ్చిన్నభావమాదాయ
నాశమృతః। నాచ్యంప్రమ సూదిత్వావృతుతావాత్వేన హ
తవిరుద్ధ ఘటత్వ చటత్వా భ్యానువృత్తి ౫౫వాదివావాప్య
త్తిత్వాభావమాదాయ లక్షణ సమన్వయ ఇతి ధ్యేయమ్।

౫౭—స్వవ్యాపకతత్త్వాధ్యాభావవద్వృత్తిత్వత్వేత్వస్వ
త్వావృత్తి మాహ। ౫౮—కాద్యవృత్తిత్వేనైతి నిర్వహిషావృత్తి
త్వస్యైతి పరియోగితాయంతతత్త్వాధ్యాభావవద్వృత్తిత్వత్వ
వ్యాపకత్వప్రదర్శనార్థమ్। నచ స్వవ్యాపకవృత్తిత్వత్వకమృ
తావప్యాలోకావృత్తిత్వత్వావచ్చిన్నభావస్య వారంశమృ
వాప్రతియోగితావ్యాపకత్వదిః తత్త్వాధ్యాభావవత్త్వవేదో
వ్యర్థ ఇతి వాచ్యమ్। ౫౯—కావృత్తిత్వత్వత్వాభావమాదాయా
న్యాప్తివారత్వాం తస్మావశ్యకత్వాత్—స్వసమావాధికంజా
లావాప్రతియోగితతత్త్వాధ్యాభావ వద్వృత్తిత్వత్వాప్రయసి
స్థిత్యన్తా లావాప్రతియోగి ప్రతియోగితాకత్వరూపవర్ణనసి
తాత్థతత్త్వాధ్యాభావ వతః సకృదవనివృతయా వ్యర్థతా
కబ్ధానవతారాప్యేతిభావః॥

౫౮—తత్త్వాధ్యాభావ వద్వృత్తిత్వ ర్వవ్యాపక ప్రతి
యోగితాకత్వవ్యవహరయశ్చైత్వాదివా। ఘటత్వాదేః
సాద్యవ్యాపకతావశ్యవకత్వా భావాప్తిదవచ్చిన్న వహన్యద్య
భావవ్యుత్పత్తిఘటకత్వాకాహాత్వేనైతి। ఇత్యవత్వాద్యవ
చ్చిన్న సామాన్యాభావస్య మహానసాదావసత్త్వత్వకాయ
క్షుతివరమావాహః వహన్యభావేతి॥

(౬౮) జుడికియచతుర్దశలక్షణ్యామ్.

త్రిత్వాదే రభావస్తస్య ధూమాదౌ స్వనిష్ఠసాధ్యా
భావవద్వత్త్రిత్వ విరహస్యచ హేత్వత్తరవృత్తై
స్వస్తిన్నసత్త్వైఽపినక్షతిరిత్యాహుః:-

౨౯- తాదృశవృత్తిత్వత్వవ్యాజక ప్రతియోగితాకార్య
స్యానుక్తావసన్నువ ఏవస్యాన్నతువహ్నిమాన్ ధూమాదిత్యా
తావవ్యాప్తిమాత్రం ప్రమేయమాత్రస్య హేతుతాత్పరైఽపిత
త్తత్ప్రమేయనిష్ఠవృత్తిత్వాభావస్యప్రమేయానంతరవృత్తైః త
త్తత్ప్రమేయవిరహాదిత్యావేదయతుం శరన్విసాధన సాధా
రణ్యనాహ స్వనిష్ఠైతి స్వనిష్ఠం యత్పాథ్యాభావవద్వత్త్రి
త్వం తత్పాహన్యాభావస్యేత్యర్థ:-

౬౦- అత్ర ఘటత్వాదౌ సాధ్యస్తీయ విశేషగతయో ఘ
టాన్యత్వాది హేతావతివ్యాప్తిః సాధనస్తేవ హేతుతాఘట
క సమృద్ధిన వృత్తిమత్తయాతన్నిష్ఠవైవి యావదభావస్య
హేతోసత్త్వైర్ సచైతస్య కరుణత్వాత్సాధ్యసమానా
దికరణత్వేన హేతు విశేషణా దేవ నతివ్యాప్తిరితివాచ్యమ్ -
తథాపిద్రవ్యత్వాదౌ సాధ్యస్తీయ సమ వాయాది నానాత్వా
ది హేతావతివ్యాప్తిః తాదృశ సమృద్ధిన హేతోరేవ వృ
త్తిమత్తయాతన్నిష్ఠస్య యావదభావస్య సాధ్యసామానాధి
కరణ్యస్యచ హేతోసత్త్వైర్ ఏవం మహాకాలాన్యోఘ
టాదిత్యత్రకాలికసమృద్ధిన హేతావతివ్యాప్తిః తత్ర హే
తుతాఘటక కాలికసమృద్ధిన మహాకాలవృత్తైస్సైవ సమృద్ధి
న తదవృత్తిత్వా సుభవాన్ సామానాధికరణ్యస్య
వ్యాకృతవృత్తిత్వైర్ అన్యధాఘటాది హేతావతి ఖడ్గకా
లావచ్ఛేదన మహాకాలవృత్తిత్వా భావసత్త్వాదుకాంతివ్యా
ప్తితాదవస్థాత్ ఏవం ద్రవ్యత్వాదేసాధ్యత్వేన వృత్తి
గగనాది హేతావతివ్యాప్తిః విశిష్ట సత్త్వా మహ్యాప్తిశ్చ-
ద్రవ్యాన్యస్థిన్ గుణాదౌ విశిష్ట సత్త్వా మృత్తుత్తావదితి
వదన్తి॥

అన్యేతు వృత్తిమద్వృత్తయో యావన్త

౬౦—యదిచవృత్తి మద్వృత్తయో యావన్తస్యాభావో
భావవద్వృత్తిత్వా భావాన్తద్వృత్తాన్త వద్వివాధికరణతా
సామాన్యక భర్తవత్త్వమితివక్ష్యతే । తదానైకేషామీకోఽ
పివోషః పదయదభాతి । వృత్తిమద్వృత్తయజ్ఞత్వాదాస
ర్యక్రైదిక విశేషణతానన్యున్నేనైవవృత్తేర్నివేశనీయత్వా
న అన్యభావభికరణత్వ మాత్రిన్యైవ సంయోగాదిసమ్మేధ
నా వర్తమానత్వాద్భూమివాన్ వహ్నిరిత్యాదావతి వ్యాప్తి
ప్రసక్త్యాదితిభ్యయమ్॥

౬౧—అన్యేత్విత్యాదిప్రసాధ్యాభావమూటాధికరణ వృత్తి
త్వస్య పటత్వాది నా అభావమాదాయ వ్యభిచారిణ్యుతివాప్తి
రతఃక్రం యావన్త ఇతి - తథాచతాదృశవృత్తిత్వ సామా
న్యభావస్య తత్ర హతావసతత్వాన్వృత్తివాప్తిః । సచ
తాదృశవృత్తిత్వత్వావద్వివాధావవత్త్వక్తావపితాదృశా
భావత్వత్వాసమ్మమ్మవతితివాచ్యమ్ । తథాపి తాదృశవృత్తిత్వ
త్వేనఘటాదేభావమాదాయతివాప్తైసాన్తవహ్నిర - ప్రచ
తాదృశవృత్తిత్వత్వా వద్విష్మప్రతియోగితాకతాదృశవృత్తి
త్వత్వాతిరిక్తాన్తప్రతియోగితాభావవత్త్వముచ్యతామితివాచ్య
మ్ - కేవలాన్వయస్యవాప్తైసాన్తవృశవృత్తిత్వాతిరిక్తాన్త
ప్రతియోగితాదృశ వృత్తిత్వత్వావద్వివాధావా ప్రసి
ద్ధిః] - తాదృశవృత్తిత్వత్వస్యగురుతియతః పద్వి
వాధావాప్రసిద్ధశ్చ । అతివచతాదృశవృత్తిత్వ సామాన్య
భావవత్త్వ మపిసదివక్ష్యతమ్ । కేవలాన్వయస్యేవావాప్తై
శ్చ వాచ్యత్వాభావమూటాధికరణ వృత్తిత్వసామాన్య భావ
స్యజ్ఞేయత్వాది హతావభావాదితి భావః.

౬౨—ఇథ మపివాచ్యత్వా భావమూటాధికరణ వృత్తిత్వ
సామాన్య భావస్యైవయావదన్తర్కతస్యవృత్తిగ్గనాది నిష్కస్య

(౩౦) ౩౫వీ'య చతుర్థశలక గామ.

సాధ్యాభావ సముదాయాధికరణ వృత్తిత్వాభా
వాస్తవ్యత్వమ్-

ఇత్యాదిహతావసత్వ్యాదిం వాచ్యం జ్ఞేయత్వాది
త్వాదావన్యాపిరతోవృత్తిమద్యుత్తయజ్ఞిక్తకాత్రా
దైశ్యవృత్తిమదవృత్తిత్వాత్ సగిరుక్తయావదస్తర్గత
త్వం జిస్తుఘటన్వాదిహతాదృశ వృత్తిత్వాభావవ్యవసర
జ్ఞేయత్వాదిహతోవర్తతవేతివాన్వాప్తిః॥

౬౪—అత్రవృత్తిమత్వాదీకం పూర్వలకణ దిశావసే
యమ్ తేవప్రసాదుక్తదోషః॥

౬౫—మనుజశయభిన్నాగోత్వాదిత్వాదౌకాలికసచ్చ
స్థేనహతావతివాన్వాప్తిః॥ మహాకాలన్యాపికాలికసచ్చస్థేన
ప్రళయాన్యత్వాభావమటవత్త్వేవత్రయోహతుతాఘటక
శబ్దస్థేనవృత్తిస్తేనావ్యధికరణ ధర్మావచ్ఛిన్నాభావవై
వృత్తిమద్యుత్తత్వాత్ సచదైశికవిశేషణతయాసాఘ్య
భావమటవత్త్వం వివక్షితమ్ అతస్తాదృశమటాధికరణ
కయవృత్తిత్వసామాన్యాభావస్యాఘటకమటాదివృత్తిర్గో
త్వాదిహతావసత్వ్యాన్నితివాన్వాప్తిరితావద్యమ్ ఘటత్వాభా
వవాచకమటత్వాదిత్వాద్యభావసాధ్యకైవాన్వాప్తిః ప్రసజ్ఞాత్
సాఘ్యభావమటాన్తర్గతస్యఘటత్వయావసాఘ్యభావస్య
విశేషణతయాధికరణాప్రసిద్ధిః॥ విశేషణతయావృత్తిమతా
మేవసాధ్యాభావానాం ప్రవేశతుమటత్వాభావవాచకవ్య
త్వాదిత్వాదావతివాన్వాప్తిః॥ వ్యధికరణ ధర్మావచ్ఛిన్నసాఘ్య
భావవైశ్వరత్రదైశికవిశేషణతయావృత్తిమత్త్వయాత
త్కూటాధికరణవృత్తిత్వాదగ్ధభావసాన్వితాదృశధర్మావ
చ్ఛిన్నవైశ్వరవృత్తిమద్యుత్తత్వాత్ ఎవంకాలికసచ్చస్థావ
చ్ఛిన్నవతియోగితాతే॥ గోత్వాభావస్యాభావసాధ్యబా
వాదిహతావవాన్వాప్తిః॥ గోత్వాభావమటకమటస్థదైశిక

తాదృశవృత్తిత్వాభావశ్చ స్వవ్యాపక తా
దృశవృత్తిత్వత్వ వ్యాపకప్రతియోగితా కోబోధ్యః
ప్రయోజనం చోక్తప్రాయమ్-

౧౩౩౧ తాదృశవృత్తిత్వసంబంధితరణం తద్వృత్తిత్వసామాన్య
భావశ్చ వృత్తిత్వ తిశ్చ బద్ధం ప్రసిద్ధిశ్చ బద్ధానాదితావధా
వాదితేషు సాధ్యతావచ్చేదకసచ్చేదశ్చ ప్రసిద్ధియోగి
తావచ్చేదకవిశిష్టసాధ్యతత్వబుద్ధిః స-సద్ధాధయ-ప్రతి
బద్ధకతావచ్చేదకాయస్స బుద్ధిశ్చ నైసామ్యవృత్తిత్వరసా
ధ్యాభావమాటస్య తాదృశసచ్చేదనైసాధికారాత్ ప్రాప్త
త్వాత్ స-యోగాభావనానైయత్వాత్ ప్రాప్తాదృశస-యోగాది
యావసాచ్యభావోన తాదృశసచ్చేదకవృత్తిత్వకానిరవ
శ్చిత్తునకువాయది సచ్చేదనైసా స-యోగాదివిశిష్టయత
ద్వదభావధీవిరోధిత్యాదితా స-తావ్యాప్తిః కలలాన్వయని
తతాదృశప్రయోగావచ్చేదకశిష్టసాధ్యతాబుద్ధిశ్చ
త్తికైవలములం సత్యం హి ఘటత్వేన వాచ్యత్వం నాస్తి స-
ద్ధాబాత్వవిఘటత్వేన వాచ్యత్వముస్థితిశ్చానానుదయాద్ధుట
త్వాదభావ-త్రాబుద్ధిః ప్రతిచక్షణవాయది సఘటత్వా
దికుతానిశ్చయస్య ప్రతిబద్ధకత్వాదేవోక్తానివ్యాకృత్య
తానః-

౧౩౩౨ తాదృశవృత్తిత్వత్వవ్యాపకప్రతియోగితాకల్పితవేళ
ఏవసముదాయపదం సామ్యకం ఛ-తీత్యుతః ప్రాగేవ వృత్తి
త్వాభావం వ్యాపయే తాదృశతే సైతి-స్వ-ప్రతియోగి
తా తద్వ్యాపకం యత్పాత్యాభావమాధికరణవృత్తిత్వ
త్వంతర్వ్యాపకప్రతియోగితావిశిష్టః-

౧౩౩౩ ప్రయోజనంచరిపిమ్మకుస్మకుదివ్యతా తాతా
వృత్తి సామాన్య భావస్య సామాన్యభావమాధికరణ వృత్తి
త్వవ్యాపక చరియోగితాకస్య యావదైర్ధ్యరస్య శ్చ తా

వసంత్రావృత్తవాప్తిరసః శ్రవ్యాపకేతి । తథాచాలోకావృత్తి
త్యావృత్తిస్తు పృథియోగితా తాభావ పృథియోగిత్యశ్రవ్యాప
కంసనిర్వహ్నివృత్తిత్వత్వం ధూమత్యాదౌ వృత్తిచారాదిత్య
యమభావోన లక్షణ ఘటక ఇతినావ్యాప్తిః । పృథియోగితా
యాం తాదృశవృత్తిత్వత్వవాప్తికే త్యానక్తౌ వాచ్యంజ్ఞేయ
త్యాదిత్యాదౌవవాప్తిః । పృథియోగితావ్యాపక సాధ్యాభావ
మటవద్యృత్తితాత్వకస్య ఘటవృత్తిత్వ సామాన్యాభావస్య
యావదస్తర్గతస్య హేతావసత్త్వాత్ తదుపాదానేచతాదృశా
భావప్రతినిూగిత్యంసవాచ్యత్యాభావమటాదికరణ వృత్తితా
త్వవాప్తికం ఘటవృత్తిత్వేవృత్తిచారా దిత్యస్యలక్షణాఘట
కత్యాన్నావ్యాప్తిరతిభావః-

౬౦ అత్ర చ పృథియోగితాస్య న్యూనవృత్తి భర్తానవృత్తి
న్నాగ్రహణః । తేనేదం వాచ్యంజ్ఞేయ త్యాదిత్యాదౌఘటవృ
త్తిత్వత్వేనయాపేదవృత్తిత్వసామాన్యాభావస్యఘటాన్యత్యా
దివృత్తిః హేతావసత్త్వేనావ్యాప్తిః । సార్వభౌమమతేచై
కవిశిష్టాచరత్య మేచాభంభత్వం తేనఘటవృత్తిత్వఘటాన్య
వృత్తిత్వోన్యభయాభావమూదాయ పినావ్యాప్తిః* । తత్ప్రతి
యోగితా యాసాదృశ వృత్తిత్వత్యావ్యాపకత్యాదితిధ్యే
యమ్-

౬౧ స్యవాప్తికత్వదశస్యపూర్వలక్షణాకైవవ్యావృత్తిఃతా
దృశవృత్తితాత్వవాప్తికత్వదశస్య సప్రాగివవహ్నిమాన్ ధూ
మాదిత్యాదౌ వ్యావృత్తిః । అత్ర మహాససాధః సాధ్యాభావమా
టానధికరణత్వాత్ కిన్తుకేవలాన్వయిన్యలపివేత్త్యాశయేనాహ ।
ఉత్ప్రప్రాయమితి । సచస్యవాప్తికత్యాద్యపేక్షయాలాఘవా
త్సాధ్యాభావమటాదికరణ వృత్తిత్వత్వావచ్ఛిన్నాభావా పి
వయావసోసేవేశ్యన్నామ్ - తాదృశవృత్తిత్వత్వేనఘటాదిక
భావమూదాయకేవలాన్వయిని లక్షణసమన్వయా దితివాచ్యమ్ ।

తానాశ్చవశతి హేతాస్తరమ్

సాధ్యభావాధికరణ వృత్తిత్వత్వవ్యాపక ప్రతి
యోగితాకస్య వ్యధికరణధర్మావచ్చిన్నవైవాభా
వస్య వృత్తిమద్వృత్తిత్వా ద్వ్యభిచారిణ్యతివాప్తి
రతస్సముదాయేతి॥

అహింసాభావా విధం వాచ్యం తేషామత్యాదిత్వా
దా సర్వతాగ్రహణావత్కే. నిర్వహ్యవృత్తిత్వత్వస్యవృత్తి
త్వత్వావేషయగరుత్వేనవచ్చిన్నాభావాధికరణవృత్తి
త్వత్వవాచ్యత్వాభావమాటవచ్చిన్నత్వత్వాదేః ప్రతియోగితా
నవచ్చేదకత్వేనతదవచ్చిన్నా భావస్యాప్తినిర్దిష్ఠిరత్యాశయః॥

౭౦—సమవృత్తిమద్వృత్తియ్యయోగవస్సాధ్యభావ
వచ్చిన్నత్వత్వవ్యాపక ప్రతియోగితాభావావచ్చిన్నత్వ
మవచ్చతాంకృతం మాటనివేళే నేర్యతరహా । సాధ్యభావే
తి । సాధ్యప్రతియోగితాభావేత్కర్థః । వ్యధికరణేతి । సా
ధ్య ప్రతియోగితాభావ వచ్చిన్నత్వ సామాన్యభావస్యా
వృత్తిమాత్రతస్యత్వాదిభావః । అవచ్చతి । తథాచమామా
భావమాటాధికరణ వృత్తిత్వత్వవ్యాపకప్రతియోగితాకస్యని
ర్మామవచ్చిన్న సామాన్యభావవైవిధ్య వచ్చిన్నతావశా
త్వాన్నవ్యభిచారిణ్యతివాప్తిః । నచైవంXXసాధ్యభావవా
చ్యత్వాదీత్యా)వాప్తిః । XXవస్యాపిసాధ్యభావతయాత
దధికరణాప్రసిద్ధింతివాచ్యమ్ । వృత్తిమత్వేనాపి సాధ్యభా
వస్యవేషణీయత్వార్థః । సవ్యకుతే XXసస్యస్వాభావవిరహా
త్వేనానా భావాచ్చితిభావః॥

౭౧—అత్ర సాధ్యభావశ్రేణుకాయాధికరణ వృత్తిత్వ
త్వత్వావేష ప్రతియోగితేత్వత్ర) శ్రేణుకాయవచస్య ఫలం
మూలగ్రాహకృతైవోక్తమ్ । ప్రతియోగితావ్యాపకంసాధ్య
భావశ్రేణుకాయాధికరణ వృత్తిత్వత్వమిత్యత్ర) శ్రేణుకాయ
చదస్య ఫలంతునాలోకావృత్తై భావమాటాయవచ్చిన్నాభా

సాధ్యాభావశ్చ సాధ్యతావచ్ఛేదక సమ్మేధేన
బోధ్యః.

తేన సమవాయేన వహ్నోస్సాధ్యత్వే ధూమే

ధూమదిత్యాదావహ్నోస్సాధ్యతావచ్ఛేదక = తాదృశాభావశ్చ సస్య
వ్యాకృత[వృత్తితాత్పర్య]ప్రతియోగితావచ్ఛేదకత్వావపి వారణ
సమ్మనాత్. ధూమత్వాదావపిరదభావప్రతియోగితావచ్ఛేదక
త్వే. సరంతుఆలూకావృత్తివృత్తివ్యస్యాభావకూతాయా
హ్నోస్సాధ్యతావచ్ఛేదకతత్ఫలమితిహి. తత్తుచ్ఛమ్. సస్య
శ్రియనిష్ఠాత్యవ్యాభావాప్రతియోగితస్సాధ్యభావకూటాధిక
తగవృత్తివ్యవ్యాకృతయే వర్తమానస్యాత్యవ్యాభావస్యాప్రతి
యోగిప్రతియోగితావచ్ఛేదకత్వేనైవ. తాదృశవృత్తిత్యాదృశా
కానాం నివేశాత్. తత్రేవ సత్త్వదేవసముదాయకదస్యా
వర్తమానసోభయభావనివేశ ఫలానుసన్ధానశ్చ వాయుస
తకానుసన్ధానసమానత్వాత్. ఆస్యభావావ్యాభావవద్య
త్తిత్వవ్యవ్యాకృతకప్రతియోగితావచ్ఛేదకవ్యధికరణధర్మావచ్ఛే
దకాభావస్యాపిప్రతియోగితావ్యాకృతసాధ్యాభావకూటాధి
కతగవృత్తితాత్పర్యత్యాభావాదేవత్యవ్యాభావాత్. కూతాయవ్య
భిచారిణ్యలిప్తాపివారణార్థం నిర్ధృతసామవాయకదో
శున్యాసావాదిత్యావచ్ఛేదకీధ్యయత్.

౨౨—ధూమజ్వలనాదివ్యాపిరివిరేణాన్వయః. ఏక
జ్వలేతి. సనుసమ్మేధవిశేషవిశేషాయాం ప్రళయతూ
ల్యోత్పన్నకర్తృత్వం సమీకరణసాధికమేవసాధ్యాభావకూ
టాధికరణం వాచ్యమ్. విభుమూర్తజ్వాలానాం యథాయో
గం తాలికసంయోగదిక్కురవిశేషగతాభిర్వహ్నికుత్సేన
వ్యవస్థితం వత్సూభావకూటవత్త్వవిరహవ్యవస్థాసమాన
తాలినశ్చ ధూమసంయోగివ్యవస్థాసత్త్వాత్. తథాచ

[సాధ్యాభావవద్యుత్తిత్వవ్యవ్యాకృతక] ఇతిహ.

సంయోగేనచ తథాత్వే వహ్నివయవత్వే పర్వ
తవహ్నివయవసంయోగేచ పర్వతస్య వహ్ని

తత్రసాధ్యాభావమాటవతి హేతుతావచ్ఛేదక సంయోగసమ్మ
నేన వృత్తప్రసిద్ధ్యేధామేనాతివాప్తిః | సమవాయేన
ధూమస్య హేతుత్వేచవిరుద్ధత్వాదేవతద్వ్యనాసనమృవాదతి
ఆహ | సంయోగేనైతి | తథాత్వే , వహ్నిస్సాధ్యత్వే | త
థాచాత్ర వహ్నిభావమాటాధికరణం యన్నిత్యరూపాదీకర
హేతుతావచ్ఛేదక సమవాయ సమ్మనేన తద్వ్యతిర్క్తే
స్య రూపత్వాదా ప్రసిద్ధస్యాభావో విరుద్ధవిష వహ్ని
వయవత్వ ఇత్యతివాప్తిస్సర్వత్, యదిసాధ్యతావచ్ఛేదకప్ర
శ్చన్దేన సాధ్యాభావస్య ప్రవేశోనస్యాదితిభావః | ననుస
మవాయేన వహ్నిభావస్య వహ్నివయవత్వా సమానాధికర
ణత్వా దగ్రహత్యుచితేన సాధ్యాభావానాం హేతుసమానా
ధికరణస్య విశేషణేనైవనతాద్యభావ మన్తర్భవోక్త హే
తావతివాప్తిర్నహేతవత్ప్రసారమాహ | పర్వతేతి | అర్థ
సమవాయేన వహ్నిభావస్య పర్వతేసంయోగేన వహ్నిభా
వస్యచ వహ్నివయవే హేతుసమానాధికరణత్వార్ తదుక్త
యథుచిత సాధ్యాభావమాటస్యాధికరణం యన్నిత్యరూపాది
కం తత్ప్రమాణేతత్వాద్యభావస్య తాద్యకసంయోగహేతో స
త్వాద్యవత్వతివాప్తిః | యత్తుసంయోగేన వహ్నిస్సా
ధ్యత్వే వహ్నివయవత్వస్య విరుద్ధత్వాదేతో సాధ్యసామా
నాధికరణ్య విశేషణేనైవ వారయితుంశక్యతేతిభావః | స
ర్వతేత్యాది హేత్వన్తరమితి | తత్తుచ్ఛమ్ | వహ్నివయవే
ఽపి సంయోగేన వహ్నిన్తరస్య వృత్తాన్విరోధవిరహార్ |
తాతాత్వేన సాధ్యత్వాదురోధాత్ సాధ్యసమ్మన్దిరామర్థ
త్వేన సామానాధికరణ్య ప్రవేశితత్వాచ్ఛేదిభావః | సమ్మన్ద

వయవస్యచ సమృద్ధద్వయావద్భిన్న వహ్నిభా
వద్వయానధికరణత్వైఽపినాతివ్యాప్తిః॥

తథా స్వవ్యాపకీభూత సాధ్యతావచ్ఛేదకవ్యా

త్వయేతి । చిత్వతస్య సంయోగావచ్ఛేద వహ్నిభావాన
ధికరణత్వాద్వహ్నికయవస్య సమవాయావచ్ఛేద వహ్ని
భావానధికరణత్వాదిభావః । నాతివ్యాప్తిరితి । చాగ్ర
కర్తృత్వా సాధ్యభావమూటాధికరణనిత్యరూపాదా హతుతా
మటక సంయోగసమృద్ధవత్సత్వప్రసేత్వావచ్ఛేదక భూ
మాదిత్యా తావత్వాప్తిరిత్యపిప్రవృత్తమ్ । అత్యంతవృత్త
నియామకసమృద్ధస్య ప్రతియోగితావచ్ఛేదకత్వవత్తవే వేద
కుత్తమ్ । తేనధనిత్యైతత్వాదిత్యాహ స్వామిత్యాది సమృద్ధేన
సాధ్యతా యాం నావ్యాప్తిః । సాధ్యతావచ్ఛేదక సంబంధ
తిక్త సమవాధికరణసంసర్గావచ్ఛేదకవచ్ఛేదక ప్రతియోగితావ
త్వాభావోగ్రాహ్య ఇతి కుసంయక్తమ్ । ధనీవ్యవృత్త్యాదిత్యా
హ వ్యధికరణసంసర్గావచ్ఛేదక సాధ్యభావవైవిధతాదృశత్వ
వ్యాప్తివాప్తిచిసత్కారమ్ ॥

౬౭—సమయోగ సాధ్యభావస్సాధ్యతావచ్ఛేదక యావ
దవికషీతః తథాచగ్రమేయతాగ్రాహ్యత్వాదిత్యతాగ్రాహ్య
త్వః । గ్రహీయత్వావచ్ఛేదక ప్రతియోగితావచ్ఛేదకః । సదా సా
ధ్యతావచ్ఛేదకాతిక్త సమవాధికరణ భర్తృవచ్ఛేదక ప్రతి
యోగితాభావవేద సాధ్యభావోవ్యవృత్తః । తథాచావచ్ఛే
దకసాధికాచగ్రమేయదేరభావవేద తత్ర సాధ్యభావ ఇతివా
త్కమ్ । చాగ్రగ్రాహ్యగుణవాక్ ద్వివృత్త్యాదిత్యాభావతివ్యా
ప్తిచిసత్కారమ్ । తాదృశగుణత్వస్య గ్రాహ్యగర్భత్వావేద
కగురుత్వేన ప్రతియోగితావచ్ఛేదకరయా వ్యధికరణ భ
ర్తృవచ్ఛేదకసాధ్యభావానామేవ తాదృశసాధ్యభావత్వావేదక
తత్వే । స్మరి । స్వచ్ఛేదకప్రతియోగితామ్ ॥

వకప్రతియోగితాకోఽపి.

తేన యత్ర పృథివీత్వాభావాదాసాద్యే తత్
ద్విపక్షావృత్తిత్వాద్యవచ్ఛిన్నప్రతియోగితాకాభా
వకూటాధికరణ మప్రసిద్ధంతత్రసద్ధేతా పృథివీత్వా
దాసాద్యే జాతిత్వాద్యవచ్ఛిన్నాభావవతి సామా

౨౪ — పృథియోగితావ్యాకత సాధ్యభావచ్ఛేదకత్యక్త
భవమానా । పృథివీత్వాభావాదావతి । తత్పక్షావృత్తిః ఘటా
దిః । తదాతః ఘటావృత్తిత్వాద్యవచ్ఛిన్నాభావ వటావృత్తి
త్వాద్యవచ్ఛిన్నాభావాదిఘటత సాధ్యభావకూటాధికరణా త్ర
నిత్యాపృథివీత్వా భావవాక్ నిత్యాపృథివీత్వాదా సావ్యా
ప్తిః । ఘటావృత్తిత్వాద్యవచ్ఛిన్నాభావపృథియోగితాయాః
కటత్వాభావవిసత్తైస సాధ్యభావచ్ఛేదకత్యక్తవ్యాకత
యా తాదృశభావానాం లక్షణాఘటకత్వా ద్విధియోగితేదే
౨౫ క ధర్మావచ్ఛిన్నపృథియోగితాయా విత్వాదివిధాః ।
సద్ధేతావతి, నావ్యాప్తిరిత్యన్వయః । ఘటాదుకథామాన
త్యక్త సాధ్యభావచ్ఛేదక సంయోగసమృద్ధేన విపక్షాభావ
తత్త్వజ్ఞావృత్తిత్వాద్యవచ్ఛిన్నాభావకూటస్యగుణాదాద్యవ్యంశ్య
థివీత్వాదిత్యక్తవిపక్షాభావయాచరసాది పృత్యేకాసమవే
తసామావ్యాభావకూటస్య జాత్యాభావధికరణతానత్వాత్తద
చృన్విధివిత్వాత్తైకత్వేవిరూపత్యక్తయం నూతాభ్య
తమ్.

౨౬ — సమయః తామ్రకాధికరణ్యం సంభవతితావతత
ముతాయస్య విఃక్షేయం నూతావ్యాప్తిరతతమా । పృ
థివీత్వాదావతి । సాధనసమయధికరణత్వేన సాధ్యభావ
త్యక్త విపక్షావృత్తిత్వేనజాతిత్వాద్యవచ్ఛిన్నాభావకూటాయ
జాతిత్వాద్యవచ్ఛిన్న ఇత్యాదిచతుషాత్తత్వే । తదాతః నిత
సమవేత్వాద్యవచ్ఛిన్నాభావస్య తేజోసమవేత్వావచ్ఛి

నాదావవర్తమానై ద్రవ్యత్వప్రకారక ప్రమానితే
వ్యత్యాసా నావ్యాప్తిరతివ్యాప్తిర్యా॥

సాధావశ్యత సాధనసమానాధికరణత్వత్వదుభయఘటనా
ధ్యాధావహుటాధికరణజాత్యాదౌప్రకృత-సాతౌరసత్వాదతి
వ్యాప్తిరతిభావః । ద్రవ్యత్వస్య సమవాయన హేతుత్వేతా
దృశ సాధ్యాధావహుటాతి జాత్యాదౌహేతుతావచ్ఛేదకరూ
త సమవాయనశ్చనేన వ్యత్యప్రసేద్యైవ నాతి వ్యాప్తి
స్యాదవశ్యతం ద్రవ్యత్వ ప్రకారకతి । సామాన్యాదౌరస్య
రూపసశ్చనేన వృత్తిర్వాచ్యత్వాదావేషగుణభా । ప్రమా
నితేవ్యత్యాసాతి । నాతివ్యాప్తిరతివ్యవస్థయః । తాదృశప్ర
తినివయత్వం శ్రీమహానాయ జాత్యాదౌపీత్యతః ప్రమా
నితి.

22-అత్ర ప్రతియోగాతాప్రతి వ్యాకర్తవ్యం సాధ్య
తావచ్ఛేదకతా ఘటకసశ్చనేనైవ గాగ్నామ్ । తేనసత్య
జ్ఞానవతస్తాత్యైవ సాధ్యతాయా విశ్వరత్నాదిపేతాఘ
టాన్యభేదస్య సాధ్యభేదస్యచ ద్వయార్విచయతాసశ్చ
నేన ప్రతియోగితా వ్యాకర్తీభూతవ్యజ్ఞానకయాదేతాధిక
రణా ప్రసిద్ధావపినావ్యాప్తిః । సవాతాదృశవివ సాధ్యప్ర
వ్యత్య ప్రకారక ప్రమానితేవ్యత్యాదిత్యప్రతి వృద్ధివ్యాదౌ సా
ధన సమానాధికరణస్య వృద్ధివ్యాదినవ ద్రవ్యాతా ప్రత్యే
కభిన్న ద్రవ్యభేదహుటాస్యాధికరణే గుణాదౌ హేతుత్వేవ
తివ్యాప్తిః । సవైవంహిధూమభయవాన్ ధూమాద్యో
క్తావ్యాప్తిః ప్రతియోగితామాద్యస్త్యేవప్రత్యేకవర్యవసితత్వే
తాం ప్రతి సాధ్యత్వస్యసాధ్యతావచ్ఛేదకతా ఘటకస
శ్చనేన సాధ్యవ్యాకర్తవ్యాయామైక సాధ్యాధావచ్ఛేద
తివాచ్యమ్ । ఏకవిశిష్టపరత్వా సరిత్య సాధ్యభయవ్య
సాధ్యభావదుతపర్యాప్తిభిన్న సశ్చనేనైవ సాధ్యతావచ్ఛే
దకత్వాదిభావః॥

సామ్యభావత్వాదినా అభావాదౌ సామ్యే తత్త
త్సామ్యభావ కూటాధికర తాద్రస్యిద్ధ్యావ్యాప్తిరి
త్యాహుః॥

౭౭ - సామ్యతావచ్చేదకవ్యాపితా ప్రతియోగిత్వస్య భ
లమానా । స సీతి । ఘటత్వాభావత్వేన సామ్యత్వేనాభ్యా
భావకూటవత్త్వం కుటన్యైవ సులభమలక్షితమ్ , అభావత్వా
దినేతి । ఆసామాప్రమేయత్వాదేయసంక్రమాః । తథాచాభావ
వాక్ ప్రమేయవాన్ వాఘటత్వాదిత్య । సాధనసమానాధిక
ర సమ్యతత్త్వటాన్యత్వాభావకూటస్యాకర తాద్రస్యిద్ధ్యావ్యా
ప్తిస్సామ్యకరస్సామ్యతావచ్చేదకవ్యాపితైతి । సామ్యతావచ్చే
దితీయాభావత్వాదివ్యాపిత ప్రతియోగితాకత్యాభావాదే
వ తత్త్వటాన్యత్వాభావాసాంలక్షణాఘటకస్యమితిభావః ।

౭౮ - అతస్మిన్మునవృత్తి ధర్మానవశ్యిన్నాయ వివ ప్ర
తియోగితా యాస్సామ్యతావచ్చేదకసమనై యస్యోం వాచ్యమ్ ।
తేనఘటత్వాభావత్వేన ఘటత్వాభావత్వేనప్రమేయ సామా
న్యభావయోరతాధికరతా ప్రతిద్ధావపిసాత్మావ్యాప్తితాద
వశ్యమ్ । ఘటత్వాభావత్వాదేఃప్రమేయసామాన్యశిష్టాచ
తియోగితాన్యనవృత్తిత్వేన తాదృశచరేయోగితాకతవా
సాం లక్షణాఘటకత్వార్థః ॥

౭౯ - ఏకం సామ్య సామానాధికరణ్య కుపిశీతోఽక
వ్యమేతేనసత్రావచ్చేదకవత్త్వస్యసమసియత ప్రతియోగితాక
స్య వ్యధికరణధర్మావశ్యిన్నాభావన్యైవ వృత్తికదవృత్తిత్వా
త్తాదృశస్యదయావతపితశీతోనత్రైవిచార్యభావవాక్ త
వ్యత్వాదిత్యాదివిరుద్ధ శీతోనాతివ్యాప్తిరితిభ్యయమ్ ।
౮౦ - మద్యపిఘటవృత్తిత్వవిశిష్టాచన్యత్వాద్యభావస్యఘటాన్య
వృత్తిత్వ విశిష్టవాచ్యత్వాద్యభావస్యరద్దయోరతాధికరణా
ప్రసిద్ధ్యావార్యం సామ్యత్యాభావవ్యాప్తిరినచఘటాది

తన్ను ద్రవ్యత్వ పృథివీత్వోభయవా ద్రవ్య
త్వాదిత్యాదౌ తదుభయాన్యతరత్వా వచ్చి న్నా భా
వవతిగుణాదౌ ద్రవ్యత్వా దెరవృత్తైరతివ్యాప్తైః ।

వృత్తిత్వవిశిష్ట వాచ్యత్వత్వం సప్రతియోగితావశ్యేషకమ్ । తద
శేష యాలభూర్లుటాదివృత్తిత్వవిశిష్ట త్వవైకతభాత్వాత్వా
ద్యుకవిశిష్టత్వాద్యవచ్చిన్నా భావావాంచసాధ్యతావశ్యేషకస
మత్యాప్తప్రతియోగితాకత్వాభావాదేవత్యభాసః . లఘుటవృత్తి
త్వవిశిష్ట వస్తుమాత్రవీచితప్రతియోగితా సత్త్వాదితివాచ్యమ్
వాచ్యత్వవిశిష్ట భేదతా విశేషేణ ఘటావచ్చిన్న ప్రతియోగి
తాభావావస్థితాద్యుకసమ్మేషః ఘటావాచ్యవచ్చిన్న ప్రతియో
గితా భావావస్థితత్వయోస్తథాకృధికరణా ప్రసిద్ధ్యావ్యాప్తి
ప్రతాదవస్థాత్ . సచ భేదతా విశేషేణ ఘటాదేః ప్రతి
యోగితావశ్యేషకత్వేనాభావస్తస్య త్వయాకృత్యం వా
కృత్వాత్ . అస్యథా ఘటవృత్తిత్వవిశిష్ట వాచ్యత్వవాక్త్ర
ద్యుత్వాదిత్యాదౌ తదివాస్త్యుపతైః సురురతాద్యుకవాచ్యత్వ
త్వావచ్చిన్నాభావస్యా ప్రసిద్ధ్యాఘటవృత్తిత్వ విశిష్టత్వా
వచ్చిన్నాభావస్యేత సాధ్యతావశ్యేషక సమనియత ప్రతియో
గితాకత్వాభావే . కృధికరణభర్తావచ్చిన్నస్తోక ఘటవృత్తి
త్వవిశిష్ట వాచ్యత్వాభావస్య లక్షణఘటకత్వాదితి . తథాపి
దూషణమిదం స్ఫుటరయోజితమ్ । తృధివీత్వత్వాది

౨౧—సమనాత్వభావానాం మతెరుస్థయోరభయత్వ
స్యాదిరిక్తత్వే . తది సమానాధికరణయోరేకవిశిష్ట పరత్వమ
నోరంతర్యగు . తథాచపృథివీత్వ ద్రవ్యత్వోభయత్వ మపి తృ
ధివీత్వవిశిష్ట ద్రవ్యత్వత్వ మేకసాధ్యతావచ్చిన్వేషకతావం . తస్య
పి . మతెరిత్వమనియతప్రతియోగితాకత్వాభావాదేవ తదుభ
యాన్యతరత్వావచ్చిన్నాభావయా ద్వానాతివాప్తిః । తస్మిన్
యోగితాయాః తృధివీత్వే . తది సత్త్వైకతవిరుద్ధ సాధ్యతావశ్యేషక

అపిచ ఇదం పృథివ్యసృత్వ విశిష్టద్రవ్యత్వవత్ । ద
వ్యత్వాజ్జత్యాదా ద్రవ్యత్వ త్వాద్యవచ్ఛిన్న ప్రితి
యోగితాకాఖావకూటాధికరణ గుణాద్యవృత్తిత్వ
సృద్రవ్యత్వసత్వాదతివ్యాప్తైః । ద్రవ్యత్వత్వా
ద్యవచ్ఛిన్న ప్రితియోగితాయాః పృథివ్యసృత్వవిశి
ష్టద్రవ్యత్వత్వ సమవ్యాప్యత్వాత్ ॥

[illegible]

౧౨ - సమసాధ్యతావచ్చుద కావ్య సయానాధికరణభర్త
సవచ్చుచు ఉచితముగితాకాభావ నిత సాధ్యభావతాదో
వార్యః. తథాద విష్ణువర్ణితృప్త్య ససాధ్యతాయాం ద్వివి
త్యసామాన్యభావసృత తథాత్వాన్న తితి న క్తే. గురుభర్త

(59)

జగదీశ్వర చతుర్దశలక్ష్మణాంకం.

కీర్తి రూపాభావ సాధ్యక సద్భేద సాధ్యాభా
వ సముదాయనిపిష్ట సకలరూపవ్యక్త్యధికగణాప్రసి
ద్ధిః॥

యావత్ హ-భావానామైకాధి కరణ్యాంతావ
తాం సముదాయో వివక్షితేఽపి ఇదం పృథివీవృత్తి

శ్రీ చక్రియోగితావశ్యతార్థోపగమచ్ఛతాయామ్నోనా
 ధ్యత్వానామమహిమార్చ్యప్రకరణము ॥ శ్లో॥ ౧౫ ॥
 తత్త్వమతేంద్రవృత్తాదిసామాన్యకావశ్యంజ్యోతిశ్చ
 తత్త్వమయత చక్రియోగితాకర్తృభావాదేతదాచార్య
 తత్త్వప్రకరణము ॥ శ్లో॥ ౧౬ ॥ చక్రియోగితా
 వశ్యతాచార్యసంకల్పాదుః ॥ శ్లో॥ ౧౭ ॥ తత్త్వ
 మయత చక్రియోగితావశ్యతార్థోపగమచ్ఛతాయామ్నోనా
 ధ్యత్వానామమహిమార్చ్యప్రకరణము ॥ శ్లో॥ ౧౮ ॥
 తత్త్వమయత చక్రియోగితావశ్యతార్థోపగమచ్ఛతాయామ్నోనా
 ధ్యత్వానామమహిమార్చ్యప్రకరణము ॥ శ్లో॥ ౧౯ ॥
 తత్త్వమయత చక్రియోగితావశ్యతార్థోపగమచ్ఛతాయామ్నోనా
 ధ్యత్వానామమహిమార్చ్యప్రకరణము ॥ శ్లో॥ ౨౦ ॥

౯-౨-శబ్దతేయశతామితి, తథాచ వ్యధికరణభర్తా
విధివాదభావైరై కాధికరణ్యావన్నస్యతత్తద్రూపకాధికరణ
స్యత్రిత్యసంసిద్ధిభిరశావాప్తింబలాః । ఎవేతేనపీత్యపి
న తదవశ్యాయాదపి తత్యయా నాతివాప్తిః సూచితా.

[illegible]

గుణశూన్యం సత్తాన్య పృథివీసమవేతశూన్యంవా
వాయుత్వాద్రూప వదన్యత్వా ద్వేత్వాదా వతివ్యా

తత్త్వా పేక్షయా గురుత్వేన్యైతత్పృథివీ సమవేతత్వావచ్ఛిన్నా
భావస్య చాప్రసిద్ధిర్ధృత సాధ్యత్వా యోగాన్యథావచ్ఛిన్

౮౫ — సమవేతత్వపృథివీ వృత్తి గుణత్వావచ్ఛిన్నాభావసా
ధ్యక్షమపి బాయుత్వాదికం సంబద్ధమైతే పృథివీ సమవేతమాణౌత్ప
త్తికారేచావయవినివాయా తత్త్వాదతత్సాధ్యత్వరమాహ

సత్తాన్యత్వాద్రూప పృథివీ వదమేతత్పృథివీసమత్వం. ఆన్యథా
ప్రాగుక్తస్యైవ పృథ్వీ సాం తద్వయాపిథ స్వామనాధికర
ణ్యా పన్నసాధ్యభావతయా బాయుత్వాదస్తత్కూటాధికక
ణీ యత వాయువృత్తి త్వేనైవతివ్యాప్త్య సచ్ఛవా త్రైతిభ్యో
యమ్ । అప్రాపి పతత్పృథివీసమత పృథివీయోగాతాతాభావ
స్య కేవలాన్వయిత మా తత్ప్రసాధ్యేనాయత్వాదః సద్ధేతు
త్వాత్పక్షవేతత్వా పేక్షయా గురుతయా ఎతత్పృథివీ సమవే
తత్వావచ్ఛిన్నాభావస్యచా ప్రసిద్ధా సాధ్యత్వా యోగాన్
సత్తాన్య వదత్వం । సద సత్తాన్యై తత్పృథివీ సమవేతత్వా
వచ్ఛిన్నా భావోఽప్యప్రసిద్ధః ద్రివ్యత్వ స్వేన్యైవతదవచ్ఛేద
కత్వాదితివాచ్యమ్ । సకలద్రవ్యవృత్తి త్వాదిమతితద్రవ్యత్వ
త్వన్యైవతాద్యక సమవేతత్వాపేక్షయా గురుతయా సచ్ఛేదక
త్వాదితి సత్తాన్య సమవేతత్వావచ్ఛిన్నా భావస్య ప్రసిద్ధ
త్వాన్ సమవేతత్వావచ్ఛిన్నాభావస్య సాధ్యత్వేన సమవే
తూర్తినైవ తదభావతయా మిథస్వామనాధికరణ్యా పన్న స
మవేతమాటవతివాయా హేతోస్సత్త్వాన్నితి త్యాప్తిరతిః
సృజివీ వదమ్.

౮౬ — తను వాయుత్వ సోగ్ధ సాధ్య సామానాధికర
ణ్యా భావారేవన తత్ప్రాసాద్ధిత్వేతో హేత్వన్వరమాహ ।
మావదతిత్తి అయం హేతుః తాదా సాధ్యసమానాధికరణ్

ప్రతి తత్ర తాదృశ భావస్తామస్య నియమతో యా
పాది ఘటితత్వేన తద్వతి హేతోరవృత్తైః॥

వస్తుతో నిఖిలానా మే వ యాపాణాం తాదృశా
భావసహస్ర సమావాధికరణత్వా త్సమానాధికర
ణయావదభావాధికరణా ప్రసిద్ధిర్దుర్వారై వెతి॥

కింబి హేతుతావచ్ఛేదకసంబద్ధనై యాపాథ్యా
యాపాథ్యా తావశ్య పృథివ్యా మృత్యు రి కాలావశ్యతా
సత్త్వా వతిన్ద్రియశక్త్యా రూపవశ్య త్వాయ భావ
ము॥

౮౭ - రూపవచ్ఛేదస్యాపి తనానీం పృథివ్యా మృత్యు మే
త్వాహ । ఇత్యాచారితి । ఆదివాచాయయాపా వ్యవరత్వా
దేః పరిగ్రహః । తాదృశతి । మిథస్సామానాధికరణ్యా పశ్యే
త్వైర్థః॥

౮౮ - ద్వితీయైత్వాహ । వస్తుతః । తాదృశాభావేతి ।
వ్యధికరణధర్మావర్జిన్న సాధారణవేర్త్యైర్థః - సమానైః । ఆ
వచ్ఛేదకభేదేనా భావభేదముపైత్యైర్థః । దుర్వారైవేతి॥

౮౯ - సమయావతామేక వ్యక్తివృత్తిశ్చ తావత్సమా
దాయాధికరణత్వోక్త్యాహ పునీతి । - సమాప్రాగు క్తాతి
క్వాప్రతిః । తింససత్త్వాన్ద్రైతత్పృథివీసమవేతికూశ్యత్వస్యా
భావోపవ్యవస్థామేవ లాఘవాత్ సమసత్త్వాన్ద్రైతత్పృథివీసమ
వేత క్త్యాం బహువాం తథాత్వే గౌరవాదతావత్ స్వరసా
మానాధికరణ్యా వస్తుతాదృశ ద్వివ్యత్వాది యావ సాధ్యా
భావస్తామవతి హేతోస్సత్త్వావేవనాతి వ్యాప్తిరిత్యుక్తా
త్తవాదోపాస్తరమాహ । కింబి . యత్సత్త్వావ్య పృథివీ
సమవేతకూ శ్యత్వస్య యాపాథ్యానా భావశ్యచా భావోప
గతప్రతితి బలాధారిత పితేతిరద్వైతహేతోస్సత్త్వాసత్త్వా
త్వాం సాకృతిగ్యావృత్తి వ్యాప్తిస్సమకృత్యవత్త్వః । కిం

భావవతివృత్తిః తదభావోపక్తవ్యః అన్యథా ధూమాదావవ్యాప్తిః సాధ్యతావచ్ఛేదక సమ్బంధేన సాధ్యభావవతికాలాదౌ వృత్తిమన్తాత్రప్రవృత్తైర్వ్యభిచారిణ్యతి ప్రసక్తోవా.

తథాచ సత్తాది సాధ్యక సంయోగేన సమవాయేనవా హేతావవ్యాప్తిః । సాధ్యభావవతితేన సమ్బంధేన వృత్తైరప్రసిద్ధః.

సాధనసమానాధికరణత్వేన సాధ్యభావావిశేషీతి తత్తద్దన్ ॥ ఇదానిమేవాభావాభావస్యాతిరక్తవ్యుజ్జీకృత్యోదోపనిరన్యేభూతత్వమురత్వాన్యతరత్వావచ్ఛిన్నాభావాభావస్యాన్యతిరక్తత్వాత్ ॥ అగ్రేభూతత్వమురత్వేత్యాదిసామివ్యాప్త్యభిధానస్య సప్తర్థనిరోధావత్తే ॥ సాధ్యభావకూటాధికరణ వృత్తిత్వస్య సంయోగసమవాయాది ప్రత్యేకసమ్బంధేన ప్రవేశమభిప్రేత్యాహ ॥ ధూమాదానితి అవ్యాప్తిరితి నిర్వహీనమవేత్య సామాన్యభావప్రవృత్తయోపదేశకృత్తాన్యసూక్షేపత్వాదిభావః.

౯౦ — సమ్బంధ సమాన్యేన తాదృశవృత్తిత్వస్య ప్రవేశమభిప్రేత్యాహ సాధ్యతేతి ॥ తాలాదానిత్యాదిపదేన దిశఃపరిగ్రహః ॥ వ్యభిచారిణీతి ॥ వృద్ధిద్రవ్యత్వాదిత్వాదా సమభూతువాక్ ॥ వత్సారిత్వాదౌ తత్రహేతుతావచ్ఛేదకసమ్బంధేన వృత్తిత్వవివక్షాయా మవ్యతివ్యాప్తేర్ధాన్యైర్ధూమానాధికరణ తాలదిగాదా మూర్తకూత్రప్రవృత్త సంయోగసమ్బంధేన వృత్తేస్తత్త్వానాభావస్య హేతుతా ఘటకసంయోగసమ్బంధేనయోవృత్తిరుక్త తదవృత్తిత్వేన లక్షణాఘటకత్వాదిభేదయమ్ ॥ సత్తాదీత్వాదినా సమవేతాదెస్సాధ్యస్యోపగ్రహః.

౯౧ — శబ్దతేసాధనైతి ॥ తథాచ సచ్ఛేతుస్థలవ్యధికర

మనీయాభిచేత్ । విశేష్యంతామ్, రథాపిభూతతః

అథర్వాచార్యైః సాధ్యభావనైః సాధనసమాధికరణ
త్వాత్ రత్నకూటాధికరణ వృత్తిత్వస్యాపి తాదృశాభావమా
నామైవ లక్షణసంబంధః । ఇద్ధం చ వృత్తిశ్చ ద్వైత్తిశ్చ ద్వైత్తి
వ్యావృత్తిత్వవిరేకగ్రహణ సమ్యక్తీతి దక్షవక్త్రమ్ । యథావైవం
సాధ్యభావచౌదశస్య ప్రతియోగితా వ్యాచక్షత్వవిరేకస్య సా
ర్థక్యం తథోపహితం ప్రాగవ । యద్యపి హేతుసమాసాధిక
రణత్వేన సాధ్యభావానాం నివేశ తాదృశ సాధ్యభావమా
టవద్వృత్తిత్వప్రతియోగితా వ్యాచక్షత్వస్యాపాతానం విభ
లం వహ్నిమాన్ ధూమాదిత్యాకావాహితావృత్తి త్వాచభ్య
న్నాభావమానాయావ్యాపి ప్రసక్తస్య తాదృశాభావ సా
ధనసమాధికరణ సాధ్యభావ మాటాధికరణ వృత్తిత్వత్వ
వ్యాచక్ష ప్రతియోగితాకత్వాభావాదవ త్త్వదాసాత్ । న
చాత్రకల్ప తాదృశవృత్తిత్వత్వస్య ప్రతియోగితా వ్యాచ
క్షత్వం న దేయమిదే తివాచ్యమ్ - తథాసతిసాధనసమాసా
ధికరణ సాధ్యభావమాటాధికరణ వృత్తిత్వ త్వవ్యాచ
క్ష ప్రతియోగితాకస్య ద్రవ్యవృత్తిత్వ సామాన్యభావనైః
స్పృశ్యవదస్యత్వ హేతావసత్త్వాదగ్ర ధూతత్వమూర్త్యై
త్యాదినా అతివ్యాపేరసంబంధాత్ ఉత్తమ్ । తథాపి వృత్తి
శ్చత్వాన్వితాస్య త్వోభయ త్వాచభ్యన్నాభావనైః హే
తుసమాసాధికరణ సాధ్యభావ మాటాధికరణ వృత్తిత్వ
త్వవ్యాచక్ష ప్రతియోగితాకస్య ధూమాహేతావసత్త్వేన తమా
నాయావ్యాపి వారకత్వేనైవతస్యసార్థకత్వమ్-న చ ఉత్పత్తి
త్వ చిత్తతానస్యవృత్తి త్వోభయత్వా ద్వైత్తిత్వభావ
మానాయా వాపే ర్వారణాయవ్యాసంబంధవృత్తిభర్తృనవభిన్న
త్వేనైవ ప్రతియోగితాకస్యం విమృషీయేతి తత ఏవోక్తా
భావస్యత్వతానోపాద్యమ్ । ఉత్పత్తిత్వ చిత్తతానస్య

మూర్తత్వాద్యోగస్యతరత్వేనా భావేనాధ్యేస్పర్శ
వదస్యత్వాదావతివ్యాప్తిః- తాదృశసాధ్యాభావవ
తిప్రతివ్యాదౌ తస్యావృత్తేః.

వృత్తితోవ్యభిచయత్వా ద్యవచ్ఛిన్నాభావతారణాదు వృత్తిత్వ
వర్తమాన వ్యాసభ్య వృత్తిభర్తానవచ్ఛిన్న త్వేనైవ ప్రతియోగి
తాయా వత్తవ్యత్వాత్ తాదృశప్రతియోగితాకర్మస్వరూపవృ
త్తిమత్వా లోకాన్యతోవ్యభిచయ భావేనైవ సత్త్వాదితిభ్య
యమ్ .

౯౨ - భూతత్వ మూర్తత్వాన్యతర ప్రతియోగికాభావస్య
కవలాన్వయిత్వాత్ త్వేన సాధ్యస్పర్శవదస్యత్వాదికం శ్రీ
దృగులవైత్యతి ఉక్తమన్యతరత్వేనైవ తాదృశతి తేన
సమానాధికరణి యో భూతత్వ మూర్తత్వోభయ ఘటితసా
ధ్యాభావస్మృతున్నద్వతీత్యర్థః శ్రీధివ్యాపాదిత్యాదిసాధు
తేజోనిలానాం పరిగ్రహః । ఆత్రభూతత్వంవిశేష గుణవ
త్వేనసత్త్వాత్తభిన్నత్వమ్ సతుబహిర్ద్రియైర్గుణ్యాజాతీయ
విశేషగుణవత్త్వమ్మూర్తత్వమపిస్పర్శవన్తమూర్తత్వతరత్వం
జాతివిశేషవా సత్త్వవచ్ఛిన్న పరిమాణవత్త్వమ్ తథాసలికనః
పరిమాణశబ్దయేరేవ సాధన సమానాధికరణ తాదృశసా
ధ్యాభావయే రైకాధికరణ్యా ప్రసిద్ధ్యాతి వ్యాప్త్యసమ్మత
ఇతిద్రష్టవ్యమ్.

౯౩ - సదు సాధనాధికరణ యత్కించైవవ్యక్తివృత్తి సా
ధ్యాభావమూలస్య నివేశాన్నైవదోషః- క్వచిత్తపిస్పర్శవదన్వి
న్నేభూతత్వమూర్త త్వోభయో రసత్త్వాత్తమభియోన
తరఘటితసాధ్యాభావ మూలవత్త్వాకాశేమనసర తాతోశ్రీ
త్వాత్ । వస్తుతస్పృశనియతాభావానామైక్యమతే భూతకలి
మూర్తత్వాన్యతర త్వావచ్ఛిన్నాభావ ఎవ భూతత్వ మన్
సాన్వీన్యతరత్వావచ్ఛిన్నస్య మూర్తత్వగగనత్వాన్యతర తాన్

(౧౦)

జగదీయ చతుర్దశలక్షణాః.

కీర్తి మహాకాలాస్యత్వాదా సాధ్యే వ్యభిచారిణః

వచ్చి సృజాభావః తథాచ మనస్త్వగ్గనత్వయోరపి భూత
త్వమూర్తత్వాస్యతర త్వావచ్చిత్వాభావస్య సాధ్యస్యాభావ
త్వాత్ హేతుసమానాధికరణ తదభయఘటిత మాటాదికర
ణాప్రసిద్ధ్యవసూక్తివాప్తిః। అస్తు వాయావన్నివిగత్
సాధ్యభావత్వనితావతాం ప్రత్యేకావచ్చిత్వస్య యదధిక
రణంతద్వృత్తిత్వాభావా వృత్తిమద్వృత్తయ్యేయవన్తః
త్వమేవవాప్తిః తథాచ భూతత్వమూర్తత్వాస్యకర భావ
త్వావచ్చిత్వాభావస్యాధికరణే గగనే మనసివా హేతోస్స
త్వావచ్చిత్వాప్తిరతః। కీర్తేతి.

౧౧ — సనుభూతత్వ మూర్తత్వాస్యతర త్వావచ్చిత్వా
భావస్యాభావోఽనుగత వ్యవహారో దతిక్రమివ సతు భూత
త్వ మూర్తత్వోక్తయ స్మరూః తథాచ సాధనసమానాధి
కరణ తాద్యభావావవతి గగనే మనసివా హేతోస్సత్వావచ్చి
త్వాప్తిరతః కీర్తేతి త్యపివదన్తి.

౧౨ — గురుచరణాస్తు సనుభూతమో హేతుసమా
నాధికరణః పరారాః సాధ్యవద్వృత్తిత్వత్వ వ్యధికరణ భ
త్వావచ్చిత్వాభావ భిన్నత్వోభయాభావవన్తః తావత్పరార్థ
మాటాధికరణ వృత్తిత్వాభావాః వృత్తిమద్వృత్తయ్యేయ
వన్తస్మద్వృత్త్యం వివక్షితస్ తథాచ హేతుసమానాధికరణ
యోః గగనత్వమనస్త్వయోరవ తాద్యకపరార్థ మూరకాధి
కరణాప్రసిద్ధ్యే నాతివాప్తిః నిరుక్తోభయాభావవతాం ఘ
టత్యేకటత్వాదినా మేకాధికరణాప్రసిద్ధ్యా వహ్నిమాకా
ధూమాదిత్యాదావన్యాప్తేః హేతుసమానాధికరణ్యాపాతాన
మిత్యతః కీర్తేతి విప్రప్రహుః.

౧౩ — కాలాస్యత్వ సాధ్యకస్య కాలికసమ్మేధేన హే
తోర్విరుద్ధత్వాదవ తత్రనాతివాప్తిరతః। మహేతి.

కాలిక విశేషణతా విశేషేణ హేతావతి వ్యాప్తిః
తాదృశ స్థాభ్యాభావ సముదాయవతి మహాకాలే
తేన సమ్బంధేనవృత్తి మన్మాత్రస్యైవ వృత్తిః.

కాద మహాకాలాస్యో ఘటాదిత్యాదాదికర్థః। వృత్తి మన్మాత్రస్యైవేతి, కథాద మహాకాలవృత్తిత్వ సామాన్యాభావశ్య వృత్తి మద్వృత్తిత్వాభావాద్యధికరణ భర్తావచ్ఛిన్నాభావశ్య చయోవతివహేతౌ సత్త్వాదతివ్యాప్తిరితిభావః.

౯౭-అత్ర కేచిత్పార్వభామమతే సామాన్యాధికరణ్య స్యాన్యాప్యవృత్తిత్వాత్ ఖణ్డకాలాద్యవచ్ఛేదేన ఘటాదాదేవ వృత్తి మతివర్తమానశ్య మహాకాలవృత్తిత్వ సామాన్యాభావశ్య యోవద్యేత్యధికరణావచ్ఛేదేన హేతావసత్త్వాన్మాతివాప్తిః వృత్తి మద్వృత్తియోయోవన్త స్తాదృశవృత్తిత్వాభావా యోవద్యేత్యధికరణావచ్ఛేదేన తద్వత్త్వస్య వివక్షితత్వాత్ అతిపివై తద్రూపాభిన్నం గుణత్వాదిత్యాదావేత ద్రూపాభిన్న సమవేత్త్వ త్వసమనియత ప్రతియోగితాకస్య వ్యధికరణభర్తావచ్ఛిన్నాభావవ్యైవ వృత్తి మద్వృత్తిత్వైఽపినాతివాప్తిః। ఏతద్రూపావచ్ఛేదేన గుణత్వాదావేవ వర్తమానవ్యై తద్రూపాభిన్న సమవేత్త్వ సామాన్యాభావశ్యహ త్యధికరణజీహూత గుణాన్తరావచ్ఛేదేన హేతావసత్త్వాదిత్యాదుః తచ్చిన్త్యమ్.

౯౮-యత్తు వృత్తి మద్వృత్తియధిక్యస్యః వృత్తి మద్వృత్తిత్వ సాధ్య వద్వృత్తిత్వ ప్రతియోగిక త్వోభయానధికరణత్వకర్థః, కథాద మహాకాలవృత్తిత్వ సామాన్యాభావ స్యాపి సాధ్యవద్వృత్తిత్వ ప్రతియోగికత్వ విర హేణ నిరుత్త్రోభయానధికరణశ్య హేతావసత్త్వాన్మహాకాలాస్యో ఘటాదిత్యాదౌ నాతివాప్తిః। నచ మహాకాలవృత్తిత్వత్వా సేకుయా లభూః కాలిక సమ్బంధావచ్ఛిన్న వృత్తిత్వేత్వవ్యై

‘క మహాకాలవృత్తిత్వాభావ ప్రతియోగితావచ్ఛేదకతయాను
 యాకాలవృత్తిత్వసామాన్యభావస్యసనిరుక్తవృత్తిమవ్యవృత్తి
 త్వం వృత్తిమదవృత్తైః తస్య సాధ్యవద్యవృత్తిత్వ ప్రతియోగి
 తాకత్వాదినివార్యమ్ | యావన్మికాలికసమ్మశ్లేష మహాకాల
 వృత్తిత్వా నితావదస్యకమత్వావచ్ఛిన్నాభావస్య తావద్ధర్మ
 తంత్యక్తిశ్చిద్భుద్భివికేద్యత్వావచ్ఛిన్నాభావస్యచ నిరుక్తాభ
 యాసాధికరణస్య కుతావసత్వైవాతివ్యవస్థసమ్మవాత్కా
 లికసమ్మశ్లావచ్ఛిన్న వృత్తిత్వత్వమేత్యుతా వదస్యకమత్వ
 లక్షణాభిధౌభద్యైవ లాఘవేనప్రతియోగితా వచ్ఛేదకత్వై
 చిత్యాదితి తద్వస్తమ్ | తథాపి నిత్యజ్ఞానభిన్నం ఘటాదిత్వా
 వా విషయతాసమ్మశ్లేష కుతావతీవ్యాప్తైర్వజ్జితైః తావత్వా
 త నిత్యజ్ఞానవిషయత్వ సామాన్యభావస్యా ప్రసిద్ధ త్వాత్
 వ్యధికరణభర్తృవచ్ఛిన్న తాదృశవిషయత్వాభావస్యచయావ
 త ఏవ హేతౌ సత్త్వార్థః |

౯౯—సవ్యాసు సాధన సమాసాధికరణా వ్యావృత్తవృత్తి
 యో యావన్మస్మాత్సాధ్యభావాస్సాధ్యసామాసాధికరణా వచ్ఛే
 తావత్కూటాధికరణవృత్తిత్వా భావో వివక్షితః తథాచవ్యభి
 చారిమాత్ర వివ సాధ్య సామాన్య భావఘటిత మాతే సాధ్య
 సామాసాధికరణ్యా ప్రసిద్ధ్యాకాతివశబ్దః | యావన్మస్మా
 త్సాధ్యసాధ్యభావావత్కూటాధికరణస్య వాసాధ్యవత్త్వం
 వివక్షితమ్ - లాఘవాత్తాదృశ వృత్తిత్వాభావస్య యావ
 త్వంవృత్తిమవ్యవృత్తిత్వంవాసావేక్షితంవైయర్యాదిర్థిం
 చ సాధనసమాసాధికరణా యావన్మస్మాత్సాధ్యసాధ్యభా
 వాస్సాధ్యభావాయాభావతావత్కూటాధికరణవృత్తిత్వమి
 లక్షణం సాధ్య ఇత్యాదుః |

౧౦౦—వస్తుతః పూర్వలక్షణవివాదాదివృత్తిమవ్యవృత్తి
 యో యావన్మస్మాత్సాధ్యభావసముతాయ వద్యవృత్తిత్వాభావాప్త
 త్వస్తైవ తచ్ఛిన్నాధికరణరాసామాన్యకథర్తవత్త్వే నేవవ్యా

ఏతేన సాధ్యతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్న వ్యాపకతా
వచ్ఛేదకరూపావచ్ఛిన్న ప్రతియోగితాకవ్యాప్యవృ
త్తిస్వసమానాధికరణయావద భావాధికరణవృత్తి

ప్రైర్యాచ్య తతీర వృత్తికుద్యుత్తిత్వం సాధ్యభావవద్యు
త్తిత్వం రదైక విశేషణతయైవవక్తవ్యకుతోన హి యి దోషః
ఉదాహరణాత్సవకాతవ్యమిది.

౧౦౧— ఏతేనేతి | ఉపాకాలస్యో ఘటాదిత్యాదావ
తి ప్రసక్తేనేత్యథాః | ఉపాశ్చయితి పరేణాన్వయః | అత్రా
పివాచ్యం శ్లేయత్వాత్ప్రజానాం ద్రివ్యత్వాదిత్యాదానానా
వ్యక్తివృత్తి సాధ్యకశబ్ద తారతమ్యక్తివృత్తిత్వవిష్టసాధ్యభా
వశ్య తదవ్యవ్యక్తివృత్తి త్వవిష్టసాధ్యభావశ్యవద్యయోస్మా
థన సమానాధికరణయైరేకాధికరణాత్ప్రసిద్ధ్యా సాధనాధికర
ణ యత్ప్రశ్నోద్యక్తివృత్తికూటాధికరణవృత్తిత్వ సామాన్యభా
వానాం హతావసత్త్వైసహ వ్యాప్తిరతః ప్రతియోగితాతా
న్తం యావదభావవిశేషణమ్.

౧౦౨— విష్టశత్రవాణాం తేరిత్యాదా వ తిసమానాధి
తరణశ్య సాధ్యభావశబ్ద వ్యాపక తావచ్ఛేదక రూపావచ్ఛి
న్నభావశ్య వ్యధికరణధర్మావచ్ఛిన్నభావత్వనియమాద్యుత్తి
కుద్యుత్తైస్తూటాధికరణ వృత్తిత్వాభావశ్య యావతవి
క హతాశత్రవాదతివ్యాప్తి రతస్సాధ్యతావచ్ఛేదకా వచ్ఛి
న్నైతి తథాచ గుణాశ్యత్వా భావకరాశ్యత్వా భావయోజ
శ్చక్తరూపావచ్ఛిన్న ప్రతియోగితాకత్వా తదభయఘటిత
కూటాధికరణాప్రసిద్ధ్యవసాదివ్యాప్తిః.

౧౦౩— అత్రాపియేనసమ్మేధేనవ్యాపకతాతేనైవసమ్మ
సేధేనాభావోవిశేషః | తేన సమవాయావచ్ఛిన్న వచ్ఛిన్నభా
వఘటితకూటాధికరణ వృత్తిత్వ సామాన్యభావశ్యవచ్ఛిన్న
వయవత్వాదివిశ్యశ్య హతావసత్త్వైఽపి వచ్ఛిన్నకారణ

త్యాభావావృత్తి మద్వృత్తయో యావన్నన్వద్య

ధ్యత్యాదిత్యాదౌనావాప్తిః! నతువికషణతావతేషేనైవసా
ధ్యవ్యాచకత్వం [తత్పశ్యన్] వశ్చిన్నాభావశ్చ గ్రాహ్యభి
యక్తమ్ సాధ్యస్యేన సామాన్యసాధ్యభావవిత్యాద్యుత్తరగ్రాహ
నిరోధాత్! నిగన్త్యైకవికషణతా నశ్చ నైవ గుణావ్యాచ
కత్వాత్! యత్తు సాధ్యతావచ్చేదక నశ్చ నైవ నైవ త్యాచక
త్వంతాదృశ [తత్పశ్యన్] వశ్చిన్నాభావశ్చ నివేశ్య ఇతి త్త్వ
చ్ఛమ్! పృథ్వీనియామక నశ్చ నైవ సాధ్యతాయాం తద
వశ్చిన్న ప్రతియోగిత్యా ప్రసిద్ధ్యావ్యాప్తి ప్రసక్త్యాదుభ
వాత్! వహ్నిరిత్యాదావతివ్యాప్తైశ్చ! సంయోగేన ద్రవ్యస్య
వ్యాప్త్యవృత్తితయా వ్యధికరణధర్మావశ్చిన్న ప్రతియోగితా
తానామేవ సంయోగనశ్చిన్నా వశ్చిన్న ద్రవ్యాభావానాం వ్యా
చ్యవృత్తిత్వా తత్కూటాధికరణవృత్తిత్వ సామాన్యభావ
స్యవృత్తికుత్యవృత్తేశ్చ తాదాత్మ్యేన ప్రమేయవ్యాచకతావచ్చే
దకం యత్ప్రమేయత్వవ్యాచ్యత్వాదికః తేన నశ్చ నైవ తదవ
శ్చిన్నాభావాప్రసిద్ధ్యా తాదాత్మ్యేన ప్రమేయసాధ్యక నశ్చ
తావవ్యాప్తేరనశ్చ తావేదికత్వాచ్ఛ.

౧౦౮—నచ ద్రవ్యం ఘటాదిత్యతః కాలికనశ్చ నైవ
హతావతివ్యాప్తిః! సాధనసమానాధికరణస్య ద్రవ్యత్వాభా
వకూటస్య కాలికనశ్చ నైవ సాధికరణే సమాకాలే హేతుతా
వచ్చేదకనశ్చ నైవ వృత్తికుత్వాప్రవైవ వృత్తిరితీవాచ్యమ్!
దైశికవికషణతయా తాదృశయావదభావాధికరణత్వస్య ని
వేశనీయత్వాదితిభావః! తద్వటభిన్నం ఘటత్యాదిత్యాదౌనా
ధ్యవ్యాచకతావచ్చేదక యాపావశ్చిన్న ప్రతియోగితాక యా
వదభావాధికరణే హేతుత తద్వటవృత్తిత్వస్య వ్యధికరణ ధర్మావ
శ్చిన్నాభావో ఘటత్వైకేత్యతోఽతివ్యాప్తిక ఉక్తం యా
వస్తదన్తి.

[తాదృశయాపా]హః.

[యాపా]హః.

త్వం వ్యాప్తిః--కేవలాన్వయినస్సంయోగాద్యభా
వస్యాభావస్సంయోగాదయోన వ్యాప్యవృత్తయః।
ఏవం సాధ్యస్య గుణసామాన్యస్యాభావోద్రవ్యత్వా
ధికరణే ఉన్నతి కాలావచ్ఛేదేన వత్తమానోఽపి న
వ్యాప్యవృత్తిః—ఉక్తరూపావచ్ఛిన్న ప్రతియోగి

౧౦౫ - పక్షియాన్ సంయోగసామాన్యభావవాక్ ధూ
మాదిత్యాగావ్యాప్తిః। సాధనసమావాదికరణస్య వ్యాప్యతా
వచ్ఛేదీకీర్తనాత్ సంయోగ సామాన్యభావత్వా వచ్ఛిన్న ప్రతి
యోగితాకస్య వహ్నిసంయోగాద్యాత్మకా భావకూటస్యాధిక
రణా ప్రసిద్ధిరనో వ్యాప్యవృత్తి కదమిత్యాహ। కేవలేత్యా
దినా। కేవలాన్వయినవృత్తే సాధ్యవ్యాపకత్వ మావిష్కృ
తమ్। సంయోగాదీత్యాదినా వహ్నిసంయోగత్వావచ్ఛిన్నా
భావస్యోకసజ్జిహః। తేన హిచాం మతేద్రవ్యసంయోగ
సామాన్యభావస్యా సత్త్వేఽపిపక్షిః.

౧౦౬—దైకా వ్యాప్యవృత్తి సాధ్యకేనైయేజనముత్త్వా
కాలికా వ్యాప్యవృత్తి సాధ్యకేతతాహ। ఏవమితి ననుతాదృశ
రూపావచ్ఛిన్న ప్రతియోగితాకానాంబస్తవానాపేవాధావా
నాం లక్షణకూటకత్వాత్సంయోగాత్మాత్మకా భావకూటాయ
నావ్యాప్తిరత ఉక్తమేవ మిత్థపికయత్। న వ్యాప్యవృత్తిః।
తథాచగూసామాన్యభావస్య సాధన సమాసాధికరణత్వేఽపి
వ్యాప్యవృత్తి త్వా భావాదేవగుణవాక్ ద్రవ్యత్వాదిత్యాదౌ
సావ్యాప్తిః। అన్యథాగుణ సామాన్యభావస్యాపిసాధనసమా
సాధికరణసాధ్యభావతయాతద్భటకకూటాధికరణసమతేతత్వ
సామాన్యభావస్య వృత్తి మతివత్త్వేకత్వాదోప్రసిద్ధిస్యద్ర
వ్యత్వ హేతావసత్త్వాదవ్యాప్తి రెవస్యాదితిభావః.

౧౦౭ - స్వసమాసాధికరణైశ్యన్యభూతాహ। ఉక్తరూ
పేతి। సాధ్యవ్యాపక తావచ్ఛేదక రూపావచ్ఛిన్నే త్య

తా కాః క్షచిదప్రసిద్ధ్యాది సమ్బాదకాః పునరభావా
న హేతుసమానాధికరణాః—ఉక్త సముదాయాధి
కరణ వృత్తిత్వ తదభావ వృత్తినుత్పత్తినిపూర్వోక్త
రీత్యాప్రత్యేత వ్యానీత్యాదికమపాస్తమ్.

అథ : । క్షచిదతి । వహ్నిమాన్ ధూమా దిత్యాదౌ ఘట శ
టాత్తక తత్త్వ ద్విపక్షవృత్తిత్వావధిన్నా భావమటస్యాపి ని
రుక్తభావతయా తదధికరణా ప్రసిద్ధి నిబద్ధ నావ్యాప్తేర్భారణా
థా మేవ స్య సమానాధికరణైశ్చక్రమితిభావః । తద్వట భిన్నం చ
టత్వాదిత్యాదౌ వాచ్యంజ్ఞేయత్వాదిత్యాదౌ చ సాధ్యవ్యా
పకతావశ్యవక రూపావధిన్న చ్చితియోగితా కాభావమట
వత్త్వం । తద్వటవక చ్చితిన్ద్వ మతస్తత్రా వ్యాప్త్య సమ్మతౌ
ఉక్తం క్షచిదతి । అత్ర చ సాత్వధికరణ యతిగ్రహ్యవ్యవ
ర్త దైకవిశేషణతయా వర్తమానత్వ మీవ హేతు సామానాధి
కరణ్యం బోధ్యం తేన శృంగీద్రవ్యవ్యవ చ్చికారక చ్చియాచ
శేష్యత్వాదిత్యాదౌ జలేతి జనిత సాధనసమానాధికరణస్యజ
లవృత్త్యభావస్యతేజోవృత్త్యభావస్యచనిరుక్త రూపావధిన్న
చితియోగితాకత్వా త్తదుభయఘటిత మటాధికరణ చాత్వా
దౌ సాత్వోరవృత్తి ర్వేపినాతిత్యాప్తిః । సాత్వధికరణ జలాది
ప్రత్యేక నిష్ఠం యత్రాద్యమటం తదధికరణజలదౌ సాత్వో
స్పృహ్యుడితిభావః.

౧౦౮—ఉక్త సముదాయైతి । తాదృశసాక్ష్యాభావమటా
ధికరణవృత్తిత్వం సామంతావశ్యవక సమ్మత్యేన గ్రహ్యమ్ । తే
నద్రవ్యభిన్నం సత్త్వాదిత్యాదౌ సాధన సమానాధికరణ సా
క్ష్యాభావమటక మహాకారేవృత్తి మస్తచ్యైవకారిక సమ్మ
త్యేన వృత్తావపినాతిత్యాప్తిః । తాదృశవృత్తిత్వాభావః తాదృశ
వృత్తిత్వస్య సమనియతచితియోగితాగోగ్రిహ్యః । తేన తదవ
త్యవృత్తిత్వసామాన్య భావస్యవృత్తి తత్త్వాగోకాస్యతోవర

తద్విశిష్టేతి విశేషణతావచ్ఛేదక విశిష్టజ్ఞానస్య
విశిష్టవైశిష్ట్యప్రత్యయహేతుత్వాత్ , అభావప్రత్య
యోహిమటత్వాదివిశిష్టకృమటాదేఃప్రతియోగిత్వ
మవగాహసూన పవవిశేషణస్యాపిమటత్వాదేస్తద
వచ్ఛేదకత్వమవగాహతే, నస్వాతంత్ర్యేణ, ఘటోనా

యత్వావర్ణనా భావస్యచ హేతువసత్త్వేపిః ప్రియం క ధూ
మాత్ వాచ్యం శ్లేయత్వాదిత్యాదౌ నానన్యవః । అధిక
భిహితం హిక్ , కృత్రిమద్యుత్తయ ఇత్యతా, పి కృత్రి మ
త్త్వం హేతుతావచ్ఛేదకసన్పశ్చేదకాగ్నిహ్యమ్ । తేన సంయు
క్తత్యసాహస్యాభావస్యాపితాద్యకస్యసవ వాయెనకృత్రిమతి
జాత్యాదౌ పునీద్ధ క్యహేతువసత్త్వేపి వహ్నియ క ధూమా
దిత్యాదౌ నావ్యాప్తిరత్యధః । సాధ్యవత్వాజ్ఞానవిరోధితా
నియమాక సన్పశ్చేదవహ్నిటాధికరణతాయః పూర్వముత్తా
యాః ప్రకృతలక్షణామటకత్వాత్తన్మాకత్వ-ఇత్యాదికమిత్యా
దికదేనగురోః ప్రతియోగితావచ్ఛేదకత్వమతే తాదృశవృత్తి
త్వత్వావర్ణనా భావావృత్తిమద్యుత్తయాయావన్మన్మ
ద్యుత్త్వమిత్యాదే స్మూచనమ్.

౧-అభావబుద్ధా ప్రతియోగితావచ్ఛేదకవిశిష్టప్రతియో
గిజ్ఞానత్వేన హేతుతాయాః స్పృహయ మనశ్చీతారాచ్ఛావాక్య
మాహ । విశేషణేతి । ననుఘటత్వేన కటోనాస్తీత్యాది బు
ద్ధిభూటత్వాది విశిష్ట వైశిష్ట్యవగాహ త్తమే వాసేద్ధమత
అవా అభావేత్యాని । నస్వాతంత్ర్యేణైతి । ఘటత్వాదేః ప్రతి
యోగివృత్తిత్వమవిషయీకృత్యేత్యధః-తద్భర్తావర్ణనమి
తియోగితకత్యసంసర్గతాభావప్రత్యయగృతాదృశసన్పశ్చే
దకత్వవిశిష్ట వైశిష్ట్యవగాహిత్వనియమాదిభావః । నను
ద్వటత్వేన ఘటోనాస్తీత్యాకారక సమానాధికరణభర్తావర్ణ
నా భావప్రత్యయేవ్యభిచారాన్మాకత్వ నియమఇత్యేకావా

స్త్రీత్యప్రతీతేః.

తదిహాభావప్రత్యయో యదివ్యధికరణధర్మైణ విశిష్టం ప్రతియోగినం నావగాహతేనావగాహత ఏవ తదాతస్యాపి ప్రతియోగితావచ్ఛేదకత్వమ్, అథా వగాహతే తర్హిభ్రమ ఏవ, సచతతోఽథా సద్ధరిత భావః.

యది పునరానుభవితో లోకానాం స్వరసవం సోపటత్వేన ఘటో నాస్తీత్యాదే రనుభవ స్తదాతా

ఘటో నాస్తీ త్యేవేతి । తథాచ విశేషధర్మైః సామాన్యభావోసిద్ధి ఏవ తద్వ్యక్తిత్వేన ఘటో నాస్తీ తిప్రతీతేర్వేతద్వ్యక్తిత్వాభావముత్రాపి గాహిత్యా దిర్విచిత్రహృదయానాదేవసవ్యభిచారః । అన్యథా సామాన్యరూపేణ విశేష భావ స్తీ కా రావత్తైర్వాచ్యత్వేన ఘటో నాస్తీ తి ప్రత్యయ ప్రకర్త్యా దితిభావః .

౨— ప్రకృతేయోజయతి - తదహతి । ఇహఘటేన ఘటో నాస్తీ త్యభిలాషభలేవతస్య - వ్యధికరణధర్మస్య । అథా గాహత ఇతి । వ్యధికరణ ధర్మైః విశిష్టం ప్రతియోగినమిన్ద్రునాన్యాయః । సచత ఇతి । ప్రమాణం ఏవాథాసాధకత్వాదితిభావః.

౩— సమాత్మత్వాప్రావప్రయోజకత్వాద్ధటాదేః ప్రతియోగివృత్తిత్వమున గాహ్యపితవత్వేధికత్వావగాహిత్యయసమ్భవాద్వ్యధికరణ ధర్మైః స్వరసా భావస్య తీత్యదితిహ । యది పునరితి । స్వరసవాహియథాభావః । సచ తే ఘటత్వానవగాహన ఏవ సమ్మతతీతిభావః । ఘటో నాస్తీ త్యాదీత్యాది పదేనఘటత్వేనద్యక్తం నాస్తీ ద్రవ్యత్వేనఘటో నాస్తీ త్యాదుభవస్యోపగ్రహః । తుల్యయత్రాతదవృత్తిధర్మైః తస్యేవ విశేషరూపేణ సామాన్యస్యసామాన్యరూపేణవి

దృశ్యాభావనిరాకరణం గీర్వాణగురుణాప్యశక్యమితి
మన్తవ్యమ్.

కేమశ్యచాధానేవాధకాభావాదితిశ్యేయమ్ । ఘటత్వేనఘటానాస్తీతి సాతే ఘటత్వేనైత్యశ్యఘటత్వత్వవిశిష్టేనైత్యభావః । తేనతాద్యాప్యేణచితియోగ్యం శేఘటత్వవత్త్వానునవగామ్యతాతినమానాధికరణభర్తృవత్త్వస్మాదౌకచిత్వవ్యవహితత్వనియమశ్యవ్యభిచారోదర్శితః - తాదృశాభావేతి[స్వసమానియతాస్యభూతవత్త్వమ్] [చితియోగితాతాభావవారసమిత్యభావః] తేన సామాన్యరూపేణవికేమన్యవికేమరూపేణ సామాన్యశ్యచాభావశ్చుక్తిహితః.

౪—యత్తుదృవ్యత్వేన ఘటోనాస్తీత్వాదీచిత్తేర్ఘటత్వాశ్యవత్త్వస్మాదౌకసామాన్యభావనైవోపపత్తే సామాన్యరూపేణవికేమభావాదౌకసామాన్యభావనితి తత్ పాగ్రేవదూషితమితి.

౫—యదపిసంయోగసంసర్గకఘటత్వాద్యవత్త్వస్మాదౌకవత్త్వావచ్ఛేదేనలఘువాత్త్వాదృశసంబంధేనఘటత్వావచ్ఛేదశ్యవిరోధిత్వకల్పనాత్ సంయోగేనఘటాదిమతిఘటత్వాదినాతిటాద్యభావస్యాసమ్భవఇతి[తత్త్వమ్]క్రంతస్తద్దమ్ । తావతాపిగగనత్వాదిసాఘటాదైర్వాచ్యత్వత్వాదినాజేయత్వాదేశ్యవ్యధికరణభూతవత్త్వస్మాదౌకశ్య దుర్వాచ్యత్వాదితి గగనాదైర్యధికరణశీఘ్రయాపసంసర్గక వాచ్యత్వత్వావచ్ఛేదస్మాదౌకవశ్యచాప్రసిద్ధ్యాతత్త్వవిరోధశ్య కల్పయితుమశక్యత్వాత్ ఇతితిత్.

ఇతి చతుర్థశ్లోకః.

[స్వసమానివృత్తిభర్తృవత్త్వమ్] పాః
[మైథిలై] పాః.

10051

